

ТРЮГВЕ ГЮЛБРАНСЕН ПОЛЪХ ОТ ПЛАНИНАТА НА МЪРТВИТЕ

Част 2 от „Трилогия Бьорндал“

Превод от норвежки: Неда Димова-Бренстрьом, 2013

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

Майор Баре не беше служил дълго; въпреки това имаше характерна за военен осанка, докато минаваше по улицата стегнато, с изправен гръб, и лекичко размахваше обкованото си с метал бастунче.

В сивия есенен ден улицата беше кална, но Баре носеше ботуши, високи до коленете, и крачеше решително. Да, той почти не забелязваше калта — защото рядко поглеждаше надолу. Беше вдигнал самоуверено гладко обръснатата си брадичка между краищата на яката над снежнобелите къдрички на жабото и гледаше съсредоточено право пред себе си; ала от време на време хвърляше крадешком поглед встрани, към къщите, в които живееха познати, или към прозорците, на които му се беше случвало да мерне любопитни женски лица, надзъртащи между завесите.

Въпреки неволите и бедността майор Баре съвсем не беше приключил с живота. Шестдесет години не значеха нищо за мъж като него. В дръзкия му, жив поглед все още проблясваше пламък, когато видеше „нещо хубавичко“, и където и да отидеше, носеше със себе си отлично настроение.

От ъгъла до пазара се зададе съдебният съветник Габе, който подскачаше от камък на камък в най-дълбоката кал. Носеше вечните си обувки с връзки и опънати върху издутите прасци чорапи, а изпод маншетите на палтото му се подаваше дантелен ръб.

Баре промърмори нещо като „стар шут“, но отдалеч го поздрави с ръка, когато съдебният съветник вдигна очи.

Габе се беше запътил към другия край на улицата, но се спря несигурно, когато зърна майора. После вдигна лорнета си и се взря изпитателно Баре. Поколеба се за момент, после се обърна и тръгна към майора. Дватамата се спряха и съдебният съветник отново изгледа майора съсредоточено през лорнета, този път отблизо.

— Носят се слухове за госпожица дъщеря ви, хубавата Аделхайд — изфъфли съдебният съветник.

Приветливото лице на Баре първо доби стъписан, а после сериозен вид, и погледът му стана строг. За него слуховете означаваха

лоши новини.

Съдебният съветник забеляза промяната в изражението му и бързо добави:

— Да, Аделхайд винаги е имала слабост към Русо. — Той не успя да продължи. Майорът го прекъсна със силния си глас:

— Моля, слабост към Росо? Какво, що за човек е това? Росо?

Върху синкавите устни на съдебния съветник се плъзна тънка надменна усмивчица и той вдигна вежди, така че подпухналите му клепачи станаха неестествено издължени.

— Е, е, господин майор — поде той леко снизходително, — сигурно познавате бунтовния швейцарец...

— Не, дявол да ме вземе, ако познавам някакъв швейцарец — избоботи Баре.

Съдебният съветник се огледа нервно. Този майор се палеше твърде лесно, но новината за дъщеря му — ако беше вярна — сигурно беше горчив хап за него. А съдебният съветник гореше от нетърпение да узнае истината. Той успя да обясни на Баре кой е Русо и че книгата му „Новата Елоиза“ е любимото четиво на дъщеря му Аделхайд. Майорът трябваше да признае, че този Русо не му е напълно непознат.

За да не цапа обувките си в калта, съдебният съветник предложи да изпият по чашка портвайн в клуба. По пътя той успя да изкопчи от майора, че дъщеря му наистина е сгодена и ще се омъжва на село. Съветникът тактично премълча думата „селянин“. Госпожа съдебната съветничка, която беше далечна роднина на покойната съпруга на майора, бе получила лек припадък предния ден, когато бе чула слуха за годежа на Аделхайд. С нарастващ ужас бе повтаряла думата „селянин“ и бе казала, че майката на Аделхайд и най-вече баба й, съпругата на епископ Рамер, сигурно се обръщат в гробовете си. Наистина, Аделхайд вече беше зряла дама на почти двадесет и седем години, ала не беше тайна, че бе дала дума на аптекаря Бор, именит и заможен мъж — макар и в напреднала възраст. И въпреки това тя бе отхвърлила аптекаря заради някакъв си селянин. В дома на съдебния съветник намериха само едно възможно обяснение — че Аделхайд е чела твърде много Русо.

На масата в клуба съветникът съжали, задето любопитството му го бе увлякло дотам, че да предложи компанията си на майора. След като бе получил потвърждение на слуха, си беше чиста загуба на време

да седи тук с Баре, който никога не го бе интересувал и който след този случай с Аделхайд вече не можеше да се числи към кръга. От билиардния салон се чуваха удари на щеки, гръмогласен говор и звънтене на чаши, което също дразнеше съдебния съветник. Той извади златната си кутийка за енфие, на чието капаче от слонова кост бе гравирана непристойна рисунка, почука леко отгоре и си взе една щипка. Майорът прие това като повод да напълни глинената си лула и не след дълго лошият тютюн ги обгърна в облак от противен задушлив дим.

Съдебният съветник се почувства така, сякаш по погрешка се бе озовал в моряшка кръчма, и реши да говори направо. Той извади златния си часовник с тежката верига и подрънкващите печати и дълго държа разкошната вещ пред погледа на всички.

— Навярно женитбата не бърза — поде той и хвърли поглед изпод дългите си клепачи към Баре. Върху лицето му се четеше не само обичайният израз на приветливо безгрижие. Очите му пламтяха весело — съдебният съветник бе забелязал това още когато се срещнаха. Лорнетът отново бе изваден и притежателят му изгледа Баре изпитателно, леко раздражено и несигурно.

— Не изглеждате особено загрижен за съдбата на дъщеря си — каза той с ясно доловим упрек в гласа.

Майор Баре извади лулата от устата си, поизправи се и погледна събеседника си бодро и уверено.

— Така е — изрече той твърдо, — за нея не се притеснявам.

Окото на съдебния съветник зад увеличителното стъкло се взираше в майора, огромно и невярващо, и Баре попремига несигурно. След дълго мълчание съветникът сведе поглед и посегна към чашата. Внезапно отново вдигна очи и попита:

— Как е името на... мястото, където отива Аделхайд?

— Бьорндал — отвърна майорът и очите му заблестяха още по-силно.

Подпухналото лице на съдебния съветник доби странно неспокоен вид и той премлясна със синкавите си устни като старец.

— Бьорндал — повтори той тихо и погледът му стана отнесен. — Веднъж си имах работа с човек на име Даг Бьорндал. Да не би бъдещият жених на Аделхайд да е негов роднина?

— Да — отвърна майорът, — той е синът на стария Даг Бьорндал.

Устата на съдебния съветник издаде звук, подобен на издърпването на тапа от бутилка, и лорнетът тупна на масата. Клепачите му, с които той иначе правеше всевъзможни многозначителни мимики и които владееше до съвършенство, сега потрепваха и придаваха на лицето му донякъде объркано изражение.

Майорът, който се бе облегал назад, хвърли кос поглед към събеседника си и си дръпна силно от лулата, за да прикрие усмивката си.

Съдебният съветник най-после възвърна самообладанието си и взе лорнета.

— Той има ли... много... братя и сестри? — попита той колебливо.

— Не, годеникът на Аделхайд е единственият наследник — каза майор Баре ясно и спокойно. И трябваше да продължи да пуши усилено, за да не избухне в смях, защото съдебният съветник направо зяпна и придоби доста глупав вид.

— Единственият син на Даг Бьорндал — изрече той накрая, — да, трябва да призная... — Той погледна замислено масата, установи, че чашите са празни и поръча още. Вероятно вече не помнеше, че доскоро нямаше време да седи заедно с Баре. Сега той вдигна приятелска наздравица с майора, взе кутийката с енфие и мълча дълго — навярно за да подреди мислите си.

— Там ли прекарахте лятото? — попита той.

— Да, също и миналата Коледа — отвърна Баре.

— Говори се, че той, старият, притежава безкрайни богатства — стопанства... и гори... и пари — съдебният съветник говореше тихо, сякаш на себе си, — и че управлява състоянието си много разумно...

— Може би е вярно — вметна майорът.

— Обаче — поде съдебният съветник и внезапно вдигна поглед, — в дома му май е много старомодно и неудобно, а за самия него съм чувал, че е... хм... суров, много суров човек.

— О — каза Баре, — в Бьорндал има и старо, и ново, а аз няма за какво да се оплача. И аз бях чувал, че е опасно да имаш вземане-даване с Даг Бьорндал, но откакто го познавам по-отблизо, знам, че човек не би могъл да има по-добър приятел. И колкото и непреклонен да е бил

навремето, не вярвам някой да може да го обвини в несправедливост. — Баре говореше оживено и властно и съдебният съветник побърза да го увери, че и той не е чул да се говори друго, след това се постара да смекчи впечатлението от думите си и накрая каза:

— И все пак... той е земевладелец, мъжът на Аделхайд. — След като изрече това, съветникът видимо си отдъхна и придоби доволен вид.

Когато чу това, майор Баре не можеше да се удържа повече. Той се разсмях с пълен глас — мощният му, тътнещ смях изпълни салона и всички присъстващи го загледаха ужасено. Съдебният съветник беше напълно слисан. Поведението му го караше да се чувства гузен — а за този смях, който предизвика такова унижително внимание, бе дал повод именно той. Не едно и две неща причиняваха неудобство на съветника. Изби студена пот под перуката му, която все още носеше заради плешивината си. Наистина, той си придаваше вид, че това не значи нищо друго, освен жест към старата, достолепна мода.

Майорът най-после се поуспокои.

— Моля за извинение, че се разсмях така, господин съдебен съветник — каза той, — но споменаването на това пренебрежително определение във връзка с бъдещия ми зет е безумно. Той чисто и просто е селянин и прекарва по-голямата част от живота си в гората, той е ловец, воин, юнак — наричайте го, както ви се харесва — само не и земевладелец.

Донесоха им нови чаши, които бяха пресушени, и съдебният съветник побърза да се прибере у дома, за да разкаже на съпругата си, че може да е спокойна за Аделхайд — и макар че майор Баре се бе надсмял над земевладелството, съветникът се постара да го изтъкне умело вкъщи. То — както и богатството на Даг Бьорндал — щеше да послужи като изкупление за много неща. Освен това мъжът на Аделхайд беше роднина на заможния търговец Холдер, чиято братовчедка бе вече покойната съпруга на Стария Даг Бьорндал. Госпожа съдебната съветничка също знаеше това. Не е за вярване колко много могат да научат хората, стига само да поискат — а сега за тях беше важно да бъдат възможно най-близки с богатата фамилия.

Съдебният съветник толкова бързаше да се прибере вкъщи, за да разкаже новините, че съвсем пренебрегна достолепната сдържаност, с която обичайно се движеше, откакто заемаше поста си. Познатите му се обръщаха след него на улицата и се чудеха какво се е случило.

Госпожа съдебната съветничка, която бе научила мъжа си какво приляга на човек с неговия пост и която имаше високо мнение за семейството си, не остана особено доволна от разказа му, ала веднага се засуети да го уверява на френски и на норвежки колко скъпа ѝ е била винаги Аделхайд. Да, тя дори успя да пророни няколко сълзи за многобройните добродетели на Аделхайд — за езиковите ѝ познания, несравнимия ѝ френски, музикалните ѝ способности, изключителната ѝ сръчност в домакинската работа, начетеността ѝ, изящната ѝ красота и строгото ѝ, съответстващо на положението ѝ в обществото възпитание, което бе получила от баба си, съпругата на епископа, и благодарение на което Аделхайд бе останала защитена от модерните лекомислени нрави и бе съумяла да съхрани безупречна репутация. И всичко това щеше да бъде пропиляно при някакъв си селянин в затънтен край. Госпожа съдебната съветничка ридаеше отчетливо и подсмърчаше, заровила нос в парфюмираната си кърпичка.

Съдебният съветник слушаше излиянията на госпожата с растящо недоумение. Тъкмо тя често му бе говорила за надменността, префинеността и нечуваната гордост на Аделхайд въпреки бедността ѝ. Затова у съветника се зароди подозрението, че може би все пак нещо определено в разказа му бе накарало съпругата му неочаквано да сметне Аделхайд за толкова добродетелна.

Майор Баре живееше в покрайнините на града, в дървена къщичка с две стаички и кухня. Улиците — или по-точно пътищата — криволичеха в сложни завои и градините пред някои къщи заемаха толкова много място, че оставяха само тесни проходчета покрай себе си. Да, на места улиците дори беше преградени, затова човек трябваше да се върне, откъдето беше дошъл, и да потърси заобиколен път.

Възрастната госпожица Елеоноре Рамер накрая се видя принудена да помоли едно мърляво хлапе да я упъти до дома на майор Баре.

Стоя дълго пред вратата, където нагласи къдриците си под шапката си, приглади воланите на роклята под палтото, изпъна старателно дългите тъмни ръкавици до лактите и местеше малкото си чадърче за слънце от едната ръка в другата. Дори сега, в късната есен, тя винаги го носеше със себе си. Госпожица Рамер не бързаше да почука на вратата. Беше дошла да посети Аделхайд, племенницата си по сестрина линия, която не бе виждала от седем години. Решението ѝ да престъпи отдавнашното си решение никога повече да си няма вземане-даване с майор Баре се дължеше на един слух, който бе достигнал до ушите ѝ. Сестра ѝ се бе разделила с Баре преди седемнадесет години заради слабостта му към жените и прахосничеството му. Госпожица Рамер не бе виждала майора от тогава. Десет години след развода сестра ѝ бе починала и дъщеря ѝ трябваше да се премести при баща си. Откакто живееше в града, госпожица Рамер неведнъж бе изпитвала желание да посети племенницата си, но не искаше майорът да се мярка пред очите ѝ. Аделхайд, от своя страна, надали смяташе, че е добре дошла у строгата си леля, след като живееше с баща си, и затова не я бе посетила нито веднъж, въпреки че много пъти бе копняла да поговори с нея. Някога ги бе свързвало силно приятелство.

Най-накрая госпожица Рамер престана да прехвърля чадърчето си от едната ръка в другата и се престаши да почука на вратата.

Отвори ѝ Аделхайд и когато дамата чу, че майорът не си е у дома, прекрачи прага, поуспокоена.

Аделхайд надали очакваше внезапното посещение да мине напълно безпрепятствено, но се усмихваше възможно най-дружелюбно, покани леля си да седне и отиде в кухнята, за да сложи вода за чай, а може би и да събере мислите си преди онова, което знаеше, че ѝ предстои след малко. Госпожица Рамер огледа щателно добре разтребените, но бедно обзаведени стаи и бързо разтърка очи, за да не се издаде, когато чу стъпките на Аделхайд. Самата тя не беше особено състоятелна, но си имаше своите стари, красиви мебели и вещи — докато единственото, което издаваше, че тук живеят знатни хора, беше един стар часовник и няколко дреболии.

Докато заври водата за чай, Аделхайд сновеше между кухнята и всекидневната; ала госпожица Рамер заговори едва след като опитаха чая и сухите сладки с конфитюр. За нея казваха, че прилича много на майка си, съпругата на архиепископа — а тя бе известна с болезнената си прямота, независимо за какво става дума.

— Е, скъпа Аделхайд — поде тя, — сигурно разбираш, че щом съм в дома на баща ти, ме е довела крайно наложителна причина. Чух нещо за теб — е, става въпрос за женитбата ти. Допускам, че баща ти те е подтикнал към тази стъпка, затова считам за свой дълг да говоря открито с теб. Знаеш, че уроците по музика, които давам, и скромните ми средства не ми осигуряват охолен живот, но с голямо удоволствие бих споделила с теб всичко, което имам, за да те спася от това положение. Ти също би могла да използваш способностите и знанията си, за да свързваме двата края. — Госпожица Рамер добави няколко изречения на френски за това, че Мамонт въвежда мнозина в изкушение.

Аделхайд седеше със сведено лице и се опитваше да потисне усмивката си.

— Но, скъпа лельо — каза тя, — защо мислиш, че е така?

— Защо го мисля ли? — отвърна остро госпожица Рамер. — Забравила ли си какво сме си говорили? Не съм ли ти разказвала как стои въпросът с нас, жените от този род? Защо всички те са били нещастни? Не помниш ли съдбата на майка си? Не съм ли ти казвала, че никоя жена от нашия род не се омъжва за любимия си, а съюзът с друг неизменно води до нещастие? Ти си заслепена от богатството,

Аделхайд, и като виждам колко тесен е домът ти, мога да разбера тази стъпка, но си помисли добре, преди да е станало твърде късно.

— Но, скъпа лельо... — вметна Аделхайд.

— Не, не — продължи госпожица Рамер и стовари чашата си на масата. — Не знаеш с какво се захващаш. Поне да беше човек с добро положение в обществото, с образование, който ще може да те зачита, като аптекаря Бор, а то... — тук тя погледна изненадано нагоре.

Аделхайд бе станала — и леля ѝ загледа с недоумение изправената ѝ, стройна фигура и гордо вдигнатата глава; тогава обаче стана и тя, дъщерята на епископа. Беше със същия ръст като Аделхайд и въпреки че бе почти на петдесет години, още бяха видни следите от някогашната ѝ красота и осанка.

— Искрено се надявам, че не миражът на богатството те е заслепил дотам — изрече тя властно, — че да не можеш да изслушаш мнението на собствената си леля. — Тя добави бързо на френски: — Не си ли се замисляла, че не само обиждат възпитанието ти, но и... поставят цена на тялото ти?

— Замълчи! — извика Аделхайд и закри лице, — обичам го, лельо, не казвай нищо повече.

Госпожица Рамер беше поразена. Устните ѝ се раздвижиха, но от тях не излезе звук — очите ѝ се взираха отчаяно в Аделхайд.

— Обичаш го — успя тя да изрече най-накрая. После повтори почти беззвучно: — Обичаш...

И двете седнаха обратно на столовете си, но повече не докоснаха чашите с чай.

Госпожица Рамер беше напълно смаяна. Бе очаквала да завари гордата Аделхайд потънала в сълзи и отчаяние заради унижението си и се бе надявала да ѝ се удаде сгоден случай да излее омразата си към майора, който сега бе продал дъщеря си. Най-вече надеждите ѝ се заключаваха в това от благородно състрадание да успее да отведе Аделхайд в собствения си дом. Беше пресметнала и че ако Аделхайд заживее с нея, повече нямаше да се нуждае от прислужница и щеше да спести пари. Сега обаче всичките ѝ планове се изпариха като утринна роса.

Госпожица Рамер дълго мълча над чашата чай. Горчиво чувство е да пристигнеш като избавител, а после да откриеш, че от помощта ти няма нужда. Умът ѝ заработи усилено, за да открие нещо, от което

трябва да бъде спасена Аделхайд, и най-накрая оформи следната мисъл:

— Аделхайд, никога не съм ти казвала, че приличаш много на баба си. Сега, след като не съм те виждала толкова много години, приликата между теб и нея ми се струва поразителна. А ти знаеш какво казваха за нея. Тя имаше два недостатъка. Беше малко по-висока, отколкото е обичайно за жена, и носът ѝ беше възголемичък, иначе бе съвършена. Ти имаш точно същите недостатъци... но иначе си... е, красива си, Аделхайд. Навярно и сама го знаеш.

Аделхайд видимо се изчерви и се опита да възрази, но госпожица Рамер вече не можеше да бъде спряна.

— Майка ми много се радваше, че ти живя с нея в последните десет години от живота ѝ. Сигурно не ти го е казвала, но знам от нея, че те смяташе за изключително възприемчива. Каза ми, че от нея и от майка си си научила френски до съвършенство и че знаеш доста добре и немски, и латински, както и много цитати от произведения на гръцки автори; хвалеше и музикалните ти наклонности, и беше много доволна от уменията ти в домакинската работа. Сама знаеш, че майка ми никога не беше доволна от когото и да било, тъй че щом те похвали, това означаваше много, Аделхайд. Радваше се също, че те бяха опазили толкова добре, че не се беше сблъсквала със сърдечни неволи, въпреки че беше почти двадесетгодишна, когато тя ми разказа това на смъртния си одър. Дълбоко съжаляваше клетите млади момичета, които още на 13-14-годишна възраст, едва получили първото си причастие, биват принудени да свържат живота си с някой бонвиван. Майка ми искаше да станеш зрял човек, преди да направиш избора си... — и тук госпожица Рамер избухна в плач — последното, което ми каза, беше да те предупредя да се държиш на положение, докато дойде правилният човек... защото на Аделхайд приляга най-добрата среда, така каза тя. — Госпожица Рамер зариде силно, а Аделхайд бързо прокара кърпичката върху очите си и сведе поглед, дълбоко развълнувана, че бе заемала толкова важно място в мислите на строгата си баба, дори не бе подозирала досега.

Госпожица Рамер дълго плака тихо, вгълбена в собствените си размишления, но накрая отново изправи гръб.

— Скъпа Аделхайд — каза тя, — вярно е, че си вече на двадесет и седем години, но мнозина се женят без проблеми и на тази късна

възраст, а аз знам за много господа, на които допадаш. Самата ти не смяташ ли, че с всичките ти добродетели — красотата, познанията, уменията и фината ти душевност — е безсмислено да пропилееш всичко това далече от хората, само заради приумиците ти, плод на писанията на Русо?

— Русо? — Аделхайд стана рязко от стола.

— Да — продължи невъзмутимо госпожица Рамер, — щом не е богатството, а и казваш, че го обичаш — онзи, за когото собственият ти баща казва, че е чисто и просто един недодялан селянин, дори ловец; тогава е възможно само едно обяснение...

Аделхайд се беше изправила в цял ръст и гласът ѝ трепереше от сподавен гняв, когато попита:

— Татко е казал, че Даг е недодялан?

Госпожица Рамер се взираше, удивена и ужасена, в красивата, но заплашителна гледка, която представляваше племенницата ѝ.

— Не... може би не точно това. Но във всеки случай, че не е земевладелец... че участва в работата... че ходи по горите... и че е — гласът на госпожица Рамер потрепери — ... ловец. Това е казал баща ти на съдебния съветник Габе.

Върху помръкналото лице на Аделхайд проблесна усмивка. Тя знаеше, че баща ѝ смята съдебния съветник за най-големия шут в града — и добре разбираше защо е наговорил всичко това на него. Затова си седна успокоена.

Госпожица Рамер забеляза уверената усмивка на Аделхайд и — може би подразнена от нея — изстреля последния си, решаващ куршум.

— Чувала съм също — каза тя, — че тези хора от Бьорндал са безочливи и груби и, скъпа Аделхайд — тук тя заговори на френски, — мислила ли си какво би означавало да делиш легло с такъв човек? — Тя не успя да продължи. Аделхайд я прекъсна ужасено:

— Но, лельо! — После добави, вече по-тихо: — Благодаря, задето искаш... да ми помогнеш, но... всичко е по-различно, отколкото мислиш — много по-различно...

Когато леля Елеоноре стана да си върви, беше толкова объркана, сякаш е била на посещение в свят, съвсем различен от нейния собствен — и истината беше, че тя наистина се бе докоснала до нещо ново и непознато за нея.

На вратата тя каза:

— Е, ще видя тези хора на сватбата.

Когато госпожица Рамер си отиде, Аделхайд, противно на навиците си, не вдигна сервиза за чай от масата, а седна замислено, подпряла брадичката си с ръка.

Посещението бе пробудило толкова много неща у нея. Спомени за майка ѝ и баба ѝ, за думите им, че всички мъже са двулични. Тя обаче не допускаше съмнение в човека, когото бе избрала. Беше убедена, че ако майка ѝ и баба ѝ познаваха него, нямаше да изрекат тези горчиви думи. С цялата си зрялост и с всичките си знания Аделхайд вярваше така, както жените вярват в своя избраник.

Ала всичко, което ѝ каза леля Елеоноре, породило и други мисли. Дори деликатен човек като нея не се притесняваше да души и ровичка в най-съкровени мисли на младата жена. Защо хората не можеха да се оставят един друг на мира?

А и сватбата! Аделхайд изобщо не се бе замисляла за нея. Все пак баща ѝ беше този, който трябваше да уреди всичко, а той нямаше пари за това. Така тя бе свикнала с мисълта, че няма да има голям прием с много гости, а обикновена венчавка. Лелята, която иначе беше толкова разумна и добре знаеше, че майорът не разполага нито със средства, нито с достатъчно място, все пак бе твърдо убедена, че сватба ще има. И други бяха намеквали същото. Какво си мислеха?

Внезапно отговорът ѝ се изясни. Хората, а също и лелята, очакваха сватбата да се състои в Бьорндал — истинска селска сватба, която да продължи три дни и три нощи. Говореха строго и осъдително за недодяланите селяни, но онова, което ги привличаше с неустоима сила, беше богатството... приключението... и животът.

Пред очите на Аделхайд се заредиха разнообразни картини. Видя образите на гражданите — любопитни, нахални, наблъскани в тесни пространства — и просторния четириъгълен двор на стопанството Бьорндал с всички постройките в строги редици и достатъчно място за хората.

В светлината на тази представа за Аделхайд се зароди възможността, вероятността Стария Даг да вдигне голяма сватба в Бьорндал. Роклята беше първото, което ѝ дойде наум. От къде щяха да

я вземат? Отхвърли всички мъчителни мисли и се видя като булка. Като всички жени, Аделхайд също се радваше при мисълта за пищното празненство. Тогава обаче думите на леля Елеоноре я заизмъчваха и, за разлика от повечето жени, тя видя грозното в сватбеното представление. Това, че хората нахълтваха в шумно опиянение там, където младоженците трябваше да бъдат сами, оставени на спокойствие. И този стар, противен обичай роднините и приятелите да притискат брачната двойка — точно преди първата им нощ заедно — за да събудят спомена за собствените си преживявания или, ако не бяха женени, да бъдат осенени от смътен, нездрав копнеж.

Аделхайд Баре стоя дълго, загледана пред себе си. Очите ѝ, които според светлината и настроението ѝ можеха да променят цвета си от най-яркото синьо до каменно сиво, сега бяха сиви, а в душата ѝ сякаш всички багри и светлини на красивите ѝ мечти се обезцветиха и изтляха в сивкава, мътна мъгла, в която хората се движат опипом, полуслепи. Да, такъв може да стане животът на човек.

Изведнъж тя вдигна глава, сякаш отхвърли тежък товар от плещите си, и очите ѝ засияха в жива синя светлина. Тя си имаше доверен приятел, силен човек. Не мислеше за годеника си — не и по този начин — а за баща му. Можеше да каже на Стария Даг Бьорндал, че не иска сватба, и нямаше да се налага да му обяснява всичко онова, което бе невъзможно да повери на когото и да било. Аделхайд знаеше, че можеше просто да го помоли да избегне тържеството. Той щеше да я изгледа изпитателно, но и да се досети, че тя има си има своите основания, и нямаше да задава въпроси.

Аделхайд се поусмихна. Баща ѝ беше прав. Стария Даг също не беше земевладелец, а „просто селянин“... Той разсъждаваше по свой собствен начин. На младата жена щяха да са необходими хиляда думи да обясни на другите защо не иска сватба и въпреки това те нямаше да могат да преодолеят желанието си да присъстват на сватбата — и именно заради собствените си желания щяха да бъдат неспособни да я разберат.

Стария Даг не се ръководеше от желанията си. Той принадлежеше към човешки род със силна воля, затова съзнаваше, че и другите могат да искат нещо. Ако Аделхайд му кажеше, че не иска сватба, той щеше да я изгледа проницателно. Ала понеже годеницата на сина му никога не бе извявала каквито и да било глупави прищевки

пред него, той щеше да разбере, че зад това особено желание се крие основателна причина. А когато не получише подробно обяснение от нея, щеше да си даде сметка, че тук има нещо, което не може да се изрази с думи. Знаеше, че булката има значителна роля в сватбата, и нямаше да предприеме нищо против същия човек.

Аделхайд мисли дълго и вгълбено за всичко това, защото то ѝ припомни всички добри впечатления, което имаше от „безочливия и груб“ възрастен човек от Бьорндал, който щеше да стане неин втори баща.

Да, неин втори баща. Тогава разбра. Въпреки всичко нямаше да каже и думичка. Ако Стария Даг искаше да вдигне сватба, тогава и Аделхайд щеше да премине през всичко онова, с което толкова много жени преди нея е трябвало да се примиряват, въпреки че то щеше да хвърли тъмни сенки върху този преломен момент в живота ѝ.

Съдебният съветник Габе никога не бе допускал, че на стари години ще предприеме дълго и изморително пътешествие по лоши пътища в есенната киша — още по-малко, за да присъства на селска сватба. Ала онзи, който има властна съпруга, каквато беше госпожа съдебната съветничка, трябва да бъде подготвен да изживее най-невероятни неща.

Затова стана така, че и тази изискана съпружеска двойка се присъедини към сватбеното шествие, което една привечер в късния ноември на 1809 година запъпли на север по селските пътища.

На Коршвол, последната спирка за смяна на конете в крайното село, бяха довели коне от Бьорндал, за да превозят гостите на север през голямото селище, нагоре по хълма и направо през горското селце, отвъд което бе разположено имението Бьорндал. Съдебният съветник беше сред първите, които пристигнаха в Коршвол, и гледката на всички коли, които чакаха там, го смая. Наистина, той знаеше за богатството на Бьорндал, но всяка заможност трябваше да си има граници. Естествено, повечето от тези превозни средства бяха взети назаем от най-различни места, за да се впечатлят гостите! Макар че беше съдебен съветник, т.е. високопоставено лице, обикновеното човешко любопитство бе все още живо у него, затова заразпитва кочияша откъде са всички тези коли. Беше удивен да чуе колко много от тях принадлежат на Бьорндал, но и зарадван, че се бе оказал прав в предположението си, че също толкова много са взети от други стопанства. Радостта му обаче не трая дълго, защото кочияшът, който сам беше от Бьорндал, малко по-късно сухо добави, че сега и тези стопанства са под владение на Стария Даг, така че всички коли всъщност бяха негови.

Съдебният съветник се сконфузи от последните думи на кочияша, който навярно бе достатъчно прозорлив, за да отгатне повода за въпроса му. Тук той получи първия намек за нещо, което бе чувал и преди — че селяните не са непременно простодушни.

Габе никога не бе пътувал далече извън града. Затова се бе отправил на това, по негово мнение, не съвсем безопасно пътешествие, с мрачни предчувствия. И вървя отстриани до фойтона на най-страшните завои и най-стръмните склонове, „за да щади коня“, както се изрази. Когато минаваха през гората, се озърташе боязливо, а когато на здрачаване прекосиха голямото селище на север и дочуха песента на горите на Бьорндал, горкият човек загуби ума и дума. Край тесния път нагоре по хълма, който водеше до портата на стопанството, се извисяваха вековни ели с гъсти корони, чиито клони дращеца съдебния съветник и му напомняха на „шпицрутен“ между шепнещи привидения — и като мнозина непознати преди него, той изпусна въздишка на облекчение, когато гората оредя и пред погледа му се разкри селището на Бьорндал.

И както всички останали, съдебният съветник бе омагьосан от гледката на стопанството, когато го съзря в далечината, мрачно и достолепно, разположено високо на север над селището. Защо бе така и той самият не знаеше — ала навярно инстинктът му подсказваше, че добри и трудолюбиви хора са разчистили мястото за Бьорндал тук, на сред горите, и са изградили здрави и сигурни постройки на място като старото стопанство, откъдето се разкриваше такава внушителна гледка.

Кочияшът разказа на двамата гости достатъчно, за да разберат, че всичко, което се простира пред очите им — цялото селище с къщите, дворовете и горите наоколо — е старата земя на Бьорндал. Към това съдебният съветник мислено добави и онова, което бе слушал за притежанията на Стария Даг на юг, в големите села. Той бе сложил ръка дори върху такова голямо стопанство, каквото беше Боргланд, разположено в последното село, което бяха прекосили.

Доколкото вечерният здрач позволяваше, съдебният съветник се оглеждаше жадно наоколо, докато се спускаха надолу по склона. Минаха през двора на стопанството Хамарбьо, покрай прастарите, тъмни къщи с малки прозорци, продълговати чардаци и надвиснали торфени покриви. Забуленото в тъмни вечерни сенки стопанство, което се гушеше в полите на хълма — синьо-черен и величествен на фона на небето — оставяше в паметта на всички пътници, които минаваха покрай него, първото неизлично впечатление от селището.

Гостите продължиха на север. Стъмни се окончателно. Широколистните дървета вече не шумоляха с гъстата си шума, а цветята край пътя отдавна бяха потънали в земята, за да разцъфнат отново напролет. Всичко онова, което лете правеше хълмовете край Хамарбьо толкова живописни, сега беше черна угар, а пътят надолу бе стръмен и опасен с острите си завой и търкалящи се камъни. Някъде ромолеше поточе и есенният въздух бе изпълнен с вечерна тъга.

Файтонът се спусна покрай мрачните селски дворове и сгушените къщички. Едно куче залая срещу пътниците. Няколко прозорчета светеха топло в мрака. Иначе цареше тъмнина и мъртвило. Гостите от града мислеха за фината красота и редките добродетели на Аделхайд, която щеше завинаги да свърже живота си с това място. Прониза ги студ и госпожата прокара кърпичката върху очите си.

Сепнаха се от трополенето на конските копита върху дъсчения мост в подножието на възвишението, водещо до стопанството, и се заозъртаха наоколо, докато минаваха по широката алея с тежките, обрасли с мъх каменни огради и вековните дървета. Гледаха на юг, докато файтонът се изкачваше нагоре, а равнината под тях потъваше назад в мрака и наподобяваше призрачна земя, изпълнена с тайнственост. С изкачването сякаш и въздухът се проясни и човек си поемаше дъх по-леко. Ненадейно пътниците зърнаха чуден лъч светлина в дъното на алеята — далечен и приказен. Вече приближаваха края на алеята — две огромни дървета, съединени с торфен покрив, образуваха арка. Дочу се кучешки лай и дрънчене на вериги, когато файтонът влезе в двора на стопанството. Светлинката, която бяха видели, идваше от прозорците и от изнесените навън фенери, а сега вече се намираха наред самия източник на магията — могъщото старо стопанство. Гостите огледаха обширния двор, току-що преметен и хубав, в чиито краища се издигаха безброй постройки, строго подредени в далечината под формата на правилен четириъгълник. А в средата на двора короната на стария дъб се разклоняваше на три гигантски клона, изрязани като силуети на фона на небето, а няколко задържали се на клоните листа звънтяха от повея на вятъра високо над огряната от домашната светлина част на дървото.

Кочияшът спря пред широкото стълбище на новата къща. Тя бе построена преди цяло поколение от капитан Клинге, но все още я наричаха „нова“ и никога не я бяха използвали особено често. Много

бяха хубавите стари къщи в Бьорндал. Бяха построени по стар обичай от най-тежките дървени стволоче и там се чувстваха най-добре жителите на стопанството, а най-често и гостите им. Дългият коридор водеше до старото преддверие с голямата печка, в което бяха приемали всякакви посетители през годините. Новата къща бе построена заради Терезе Холдер — покойната съпруга на Стария Даг и майката на младия Даг. Тя бе дъщеря на заможния търговец Холдер и бе дошла в Бьорндал от града. Заедно със сестра си, госпожа Дортеа, бе донесла тук толкова много хубави мебели и други изящни вещи, че построиха новата къща — най-вече заради мебелите. Къщата беше голяма, имаше много стаи и на долния, и на горния етаж, както и големи прозорци. Откакто бяха построили къщата, използваша голямата кухня в нея всеки ден, а в залата винаги празнуваха Бъдни вечер. Там празнуваха и танцуваха и по друго време на годината, а в жълтата, в синята, в червената и в зелената стая, както и в другите стаи, често ношуваха гости. Ала през останалото време новата къща стоеше празна, като изоставена. През последните години, след смъртта на Дортеа и на Терезе, в голямата зала се бяха събирали само за Бъдни вечер и за погребалните тържества в чест на двете сестри и на капитан Клинге.

Сега съдебният съветник Габе и съпругата му бяха докарани пред новата къща и както всички останали гости, ги посрещна госпожица Крюсе, която произхождаше от бедно семейство и беше дъщеря на музиканта Крюсе от голямото село. Беше получила строгото си възпитание тук, в Бьорндал, и бе прекарала по-голямата част от живота си в стопанството, а сега бе начело на женската прислуга и се разпореждаше с цялата домакинска работа.

Госпожица Крюсе посрещна гостите сдържано и любезно, отведе гостите в синята стая и им каза в колко часа да слязат за вечеря.

Съдебният съветник и съпругата му огледаха стаята и се спогледаха. Госпожицата дръпна завесата настрана и пред погледа им в ноемврийската вечер се разкри селището, което лежеше на юг. От тук можеха да видят дори Хамарбьо и хълмовете на запад от него, както и склона, по който бяха минали, и цялото селище, сгушено в подножието му. Небето имаше оловносив оттенък, но слънцето хвърляше върху него последните си отблясъци — такава гледка не е рядкост наесен, а линиите на пейзажа все още се очертаваха величествено на фона на тъмнеещия простор.

Съдебният съветник и съпругата му отново се спогледаха и тя пак избърса леко очи с кърпичката си; този път обаче едва ли беше от съчувствие към Аделхайд Баре.

Гостите от града пристигнаха. Някои дойдоха на групи, яздейки, а на други пътуването отне повече време, тъй като им се бе наложило да сменят конете по пътя. Файтонът на последните гости се бе повредил, затова те пристигнаха късно. Единственият човек, който не дойде тази вечер, беше Аделхайд.

Новият свещеник в селото беше далечен роднина на Аделхайд по майчина линия. Той не приличаше на повечето свещеници по свое време. По-строго от тях съблюдаваше добрите стари народни обичаи и законите на Библията. Беше заявил, че щом ще венчае Аделхайд в своята църква, тя трябва да пренощува в дома му в навечерието на сватбата. Майор Баре остави дъщеря си в свещеническия дом и незабавно се отправи към Бьорндал. На следващия ден щеше да я заведе навреме в църквата. Стария Даг го бе помолил да пристигне в стопанството рано същата вечер, за да посреща гостите, повечето от които бяха непознати за сина му. А майорът съвсем не тъгуваше, задето трябва да остави своя „попски шурей“, както наричаше свещеника, и да бъде в Бьорндал тази вечер.

Майорът настаняваше гостите и се наслаждаваше на удивлението им от разкошните стаи и мебели. Смехът му дълго кънтя в къщата и над трапезата на вечеря.

Докато майорът пируваше, Аделхайд седеше на тихата трапеза в дома на свещеника и слушаше наставленията му, свързани както с утрешния празничен ден, така и с бъдещия ѝ живот в Бьорндал. Съпругата на свещеника също беше там и кимаше сериозно. В началото на разговора Аделхайд бе изпитала усещането, че свещеникът ненужно засяга най-съкровените ѝ чувства, с които би искала да остане насаме. Ала той имаше основателни причини да поиска тя да пренощува в дома му тази вечер и Аделхайд, която нямаше майка, а с баща си не можеше да сподели мислите си и важните неща, които я вълнуваха, постепенно се потопи в сериозните думи на свещеника — и почувства, че никога досега не е била в толкова грижовни ръце.

Свещеник Ниле Дитлев Рамер беше строг, старомоден свещеник, но не се занимаваше с глупави отживелици. Веднъж няколко селяни от много далеч бяха дошли при него по чорапи, както повелява старият обичай. Тогава той ги бе помолил да се обуят отново.

— Не влизате по чорапи в църквата — бе им казал той, — а домът на свещеника не стои по-горе от нея, поне през времето, в което аз живея тук.

Случката се бе предавала от уста на уста и хората се бяха зачудили колко вярно бе това, което свещеникът бе казал. В проповедите си той често споменаваше места от Библията, които хората познаваха, и се придържаше към разбираеми понятия и сравнения. А когато му се доверяваха, той не им четеше проповеди с чужди думи, а разговаряше с тях като с приятели, за да узнае собственото им мнение, и когато хората си тръгваха, чувстваха, че свещеникът просто им е помогнал да разберат собствените си мисли, без да каже почти нищо. У новия свещеник имаше нещо, което вдъхваше забележително спокойствие и ведрина.

Свещеник Рамер не се колебаеше във вярата си, затова не бе необходимо да държи проповедите си на висок глас и неразбираем език, издигнат над енорияшите си чрез заучени философски фрази.

Бавно и сигурно той се доближаваше все повече и повече до хората в енорията си и след първите месеци, които бе прекарал тук, чувстваше, че е поел по правилен път. Ала на север от голямото село имаше едно селце, чиито жители рядко ходеха на църква. Свещеникът беше слушал най-различни противоречиви неща за хората на север. Някои говореха за здраво упорство спрямо църквата и изобщо всичко — дори за дива саможивост и голяма алчност по отношение на парите и имотите. Други разправяха за великодушие и човечност, за благородство, проявявано в беда и нещастие. Трети разказваха, че старите обичаи се съблюдавали много строго на север и по много неща личало, че християнската вяра е жива там. Ала свещеникът така и не бе успял да разбере истината за хората на север. Те се държаха настрана от всички — също и от него. А именно на север беше властта — властта над това, а и други села. Това бе някакво тайнствено влияние над благоденствието на хората, дори над разума и душите им. Власт, която и самият свещеник чувстваше. Мощта на парите — и мистериозната власт на силни, монолитни, непроницаеми хора над обикновените им, несигурни, земни събрата. Това бе събудило любопитството на свещеника.

Каква беше същността на тази власт? Какво правеше тези хора толкова сигурни в себе си, че плашеха всички и витаеха като призраци в умовете им? Надали беше само богатството. Навярно ставаше дума за напълно безчувствен егоизъм или за своеобразна самомнителна вяра в Бога, а може би и за двете. Защото егоизмът и вярата могат да се съчетават добре по много начини. Тъкмо това превръщаше битието на свещеника във вечна борба. Наистина, човешкият ум възприемаше Божието слово, но по свой собствен начин; не го оставяше да изтръгне егоизма от душата и да заеме мястото му. Вместо това двете се смесваха и така се стигаше до подобни противоречия.

Да, свещеникът бе успял да си изясни това след дълги размишления върху чутото за хората от Бьорндал. На няколко пъти бе виждал Стария Даг в църквата и бе изучавал масивното лице на този силен мъж толкова задълбочено, че противно на навиците си, се бе отклонил малко от проповедта.

Така стояха нещата със свещеник Рамер, когато му съобщиха, че Аделхайд Баре и Младия Даг Бьорндал искат да се венчаят. Понеочаквана задача свещеникът не би могъл да получи, затова му отне

известно време да събере мислите си. Ала дългът му стоеше ясно пред него. Толкова дълго се бе страхувал да се доближи до богатите хора от северното селце, защото не ги разбираше — а ето че една от собствените му роднини искаше да заживее там, да стане една от тях. Свещеникът се вълнуваше, като да бе станало чудо. Бе получил Божията подкрепа в делото си — вече беше сигурен в това. Той писа на майор Баре и предостави дома си на него и на булката. Когато майорът и Аделхайд пристигнаха, ги прие със страхопочитание.

Свещеникът не ги бе виждал никога преди, но бе чувал за леко вятърничавия живот на майора и за красотата и многобройните добродетели на дъщеря му. Обстоятелството, че я бе възпитала самата съпруга на епископ Рамер, хвърляше особена светлина върху Аделхайд в очите му. Това, че майорът не остана дълго, се хареса на свещеник Рамер. Дъщерята бе онази, която той искаше под покрива си — както заради хубавия стар обичай, така и по други важни причини. Беше негов дълг да опита да спечели на своя страна Аделхайд Баре и така да си проправи път към непознатата земя на север, а защо не и към същността на хората, които живееха там.

Когато майорът си тръгна, Аделхайд се преоблече след пътуването и слезе от стаята си. Свещеникът я гледа дълго. Свещеник Рамер имаше толкова добродушна и хубава усмивка и такива ведри, дружелюбни очи, а явното възхищение, което изпитваше в момента, и дългото му мълчание, накараха Аделхайд да се изчерви. Ала усмивката на свещеника избледня и на лицето му се изписа нещо като униние. Навярно мислеше за красотата и многобройните умения на младата жена, която щеше да стане стопанка на Бьорндал, и като мнозина други — за заслепяващата сила на богатството.

Ала когато по-късно същата вечер държа проповедта си на Аделхайд, не спомена нищо от мислите си за играта на Мамонт. Свещеник Рамер говори простичко и красиво за любовта и за щастието да влезеш в свещен съюз с онзи, когото обичаш. По-късно той щеше да благодари на Бога, че не е отблъснал гордата си роднина завинаги от себе си в пристъп на неблагоприятно състрадание. Много внимателно свещеникът успя да предаде на Аделхайд представата за тържественото събитие в човешкия живот, каквото представлява встъпването в брак, и още по-предпазливо ѝ обясни какъв дълг имат съпрузите един към друг — да бъдат верни и човечни помежду си не

само в земния си път, а и духовно, с мисъл, отправена към царството Божие. Разумно ѝ обясни дълга ѝ да бъде най-довереният приятел на мъжа си — да вземе в новия си дом всичките си добри впечатления от баба си, съпругата на епископа, и да ги принесе в дар на мъжа си, на дома си, на всички около себе си — и на децата си, когато дойдат на бял свят.

Още преди срещата със свещеник Рамер умът на Аделхайд се вълнуваше безмерно от мисълта за всичко, което ѝ предстоеше, а тихите, топли думи на свещеника ѝ направиха толкова силно впечатление, че тя не можа да сдържи сълзите си въпреки усилията на волята си. Те изпълниха очите на младата жена и тя извади кърпичката си.

Свещеникът първо я погледна леко изплашено, но после стана, отиде спокойно зад стола ѝ и я погали предпазливо по гъстата коса.

— Много мъка носи животът — каза той, — и знам, че вече си минала през много изпитания, Аделхайд, но се радвай и се изпълни с доверие към това, което ти предстои; към това, което Бог е подготвил за теб. Той има основание за това. Не забравяй да се уповаваш на Него, когато дойде скръбта. Не забравяй също, че аз съм Негов служител и че съм тук, в свещеническия дом, и мисля за теб, и те чакам да идваш не само в мъка, а и в щастие, Аделхайд, когато пожелаеш.

Тази нощ Аделхайд дълго лежа будна. По едно време стана от леглото, отиде до прозореца и погледна на север. Мракът обгръщаше всичко, ала тя сякаш усещаше порив да види отвъд него, отвъд всички хълмове и възвишения, отвъд горичката в северния край на селцето, право в Бьорндал. Дали прозорците там още светеха? Дали той, Даг, си беше вкъщи? Или беше в гората? За какво мислеше той в момента? Заля я студена вълна от страх. Дали той се радваше, че я взема за жена? Беше ли истински, истински щастлив? Или изпитваше колебание, каквото тя знаеше, че бе изпитвал спрямо нея още от миналата есен, когато се срещнаха за пръв път една вечер в залата на Бьорндал. Тогава Аделхайд и баща ѝ бяха пристигнали там от Боргланд, за да посетят един приятел на майора, стария капитан Клинге, който изживяваше последните си години като писар в Бьорндал.

Тя се вирише навън в мрака и мислеше за първия път, когато видя Младия Даг — с дрипави дрехи заради скитането в горите и с ръка, омотана с окървавена превръзка, спомен от ноктите на орела — и колко хубав и властен изглеждаше той. Мислеше и за това, какъв бе той след това, на Коледа, когато тя прекара редица приказни дни в Стаята на госпожицата. Колко боязлив бе той — почти не продумваше, а я следеше с изпитателни, зачудени очи. Аделхайд мислеше за великолепната Бъдни вечер в Бьорндал, за бала в голямото имение Боргланд, за тъжното пътуване към къщи с Даг след това и за последната вечер, когато той само и пожела лека нощ и отиде в гората — и дори не си беше вкъщи, когато тя и баща ѝ отпътуваха на следващата сутрин.

Младата жена мислеше за всичките си болезнени чувства и съмнения, които бе преживяла после в града, и за това, че бе изпитала такова отчаяние, че накрая бе дала дума на възрастния аптекар.

Мислеше и за последното им посещение в Бьорндал по повод погребението на капитан Клинге, и за престоя им там, който продължи цяло лято. За самотните си, изпълнени с тъга разходки в розовата

градина и за красивите места около стопанството. Спомни си и една сутрешна разходка със Стария Даг, при която стигнаха чак до върха на хълма на север от Бьорндал, и паметта ѝ съживи гледката, която се бе открила пред очите им — никога не бе виждала света толкова голям, както когато видя горите на Бьорндал, селото и безкрайната шир отвъд тях.

Най-накрая си спомни последните дни, когато смяташе, че вече е приключила с живота и трябва да се подчини на суровата Божия воля: да стане болногледачка и спътница в старостта на аптекаря, когато се прибере в града. Тогава настъпи последната вечер в стопанството, изпълнена с горчив плач над багажа в Стаята на госпожицата и с несигурност и страх на тържествено подредената за изпроводяк маса в старата трапезария — когато ненадейно се случи голямото събитие. Тъкмо когато Аделхайд беше най-потиснатата, Стария Даг изрече необяснимите думи, че тя и синът му са влюбени един в друг. Тя още помнеше изгарящия срам и радостта, която го бе последвала, както и страха, че може би все пак не е вярно, че Младия Даг наистина я обича. Като в тиха молитва Аделхайд мислеше за срещата си с Даг същата вечер в полутъмната зала, когато тя се притисна до него, а той я целуна за пръв и единствен път досега, и така тя разбра, че е вярно.

Аделхайд се облегна с лакти на перваза, като леко потреперваше, и продължи да се взира в мрака. Страхът ѝ се разтваряше в нощния въздух, а после отново я връхлиташе, силен и смазващ.

Стария Даг беше онзи, който впоследствие бе уредил всичко с баща ѝ. Тя и Младия Даг не си бяха разменили нито едно писмо, нито дума дори. Наистина, Стария Даг ѝ предаваше много поздравии от сина си всеки път, когато я посещаваше в града. Ала надали Младия Даг действително изпращаше тези поздравии. Баща му дори носеше злато на Аделхайд, тежко злато под формата на верижки и пръстени. Казваше, че ги праща синът му, ала дали Младия Даг въобще знаеше за тези подаръци? Едва ли. Двамата, старият и младият, почти никога не разговаряха помежду си. Във всеки случай, тя никога не бе ставала свидетел на такъв разговор във времето, което бе прекарала в Бьорндал. Бащата и синът не бяха врагове, напротив, обичаха се. Ала Младия Даг беше мълчалив с всички, а баща му като че ли се боеше от него.

Мракът обгърна Аделхайд. Дойде плътен, без начало и без край, без определена форма и без звук, но все пак жив — пелена от страх и съмнение.

Ами ако Младия Даг бе променил мнението си? Ако не се радваше, че ще се оженят? Ами ако не искаше... ако бе отишъл в гората тази нощ, както бе сторил последната вечер през зимата и много, много пъти през лятото? Ами ако не се върнеше на сутринта... защото не искаше... това с нея... или му се случеше нещо лошо? В горите на Бьорндал беше опасно. Там беше царството на мечките стръвници, вълците и лосовете, имаше върхове, пропасти и разпенени потоци. А Младия Даг не беше особено внимателен с пушката. Можеше да се простреля неволно.

Треперейки, Аделхайд стана и си легна между студените чаршафи. Големите стаи в дома на свещеника бяха твърде мразовити — и във всички домове в голямото село дървата бяха оскъдни. Трябваше да ги пестят, почти както в града. По-рано вечерта бяха заредили добре печката в стаята на Аделхайд, но всичко отдавна бе изгоряло. Тя мислеше за дните си в Бьорндал по Коледа. Навън край къщите беснееше студен вятър, но у дома в огнищата пламтеше огън и печките излъчваха топлина, а слугите непрекъснато носеха дърва. Горе, в Стаята на госпожицата, където Аделхайд спеше, когато беше в Бьорндал, брезовите цепеници бяха подредени по цялата дължина на стената. Можеше да зарежда печката, когато пожелаеше.

Да, да, Стаята на госпожицата. Аделхайд се сви в студеното легло. В Стаята на госпожицата имаше голямо, топло легло. Бяха го донесли от чужда страна в изискания дом на търговеца Холдер в града, а оттам някога бе стигнало до Бьорндал с дъщерята на Холдер, госпожица Дортеа, която беше лелята на младия Даг и бе живяла в тази стая до последния си час. Затова я наричаха Стаята на госпожицата и затова всичко там бе по-красиво от всичко останало. В шкафовете и в скрина имаше много сребро и изящни предмети. А над голямото легло висеше разпятие, изработено от слонова кост, злато и сребро.

Една вечер Аделхайд бе видяла разпятието под особен ъгъл на светлината. Точно върху него падаше лунен лъч, промъкнал се през един процепа в балдахина, но младата жена никога не забрави как блестеше то в мрака, сякаш със собствена светлина.

Голямото легло в Стаята на госпожицата в Бьорндал беше толкова хубаво и меко. Беше си като отделна къща. Когато навън бушуваше буря, бе толкова приятно да се сгушиш на топло под разпятието. Там щеше да спи Аделхайд на следващата вечер. Не, може би нямаше? Изведнъж ѝ стана горещо между колосаните чаршафи. Сигурно вече никога нямаше да ноцува сама в Стаята на госпожицата. Утре щеше да се омъжи. Как ли щяха да живеят в стопанството, тя и Даг?

От младежките си години Даг живееше сам в старата колиба с принадлежностите си за риболов, кучетата и оръжията си. По средата на пода имаше открито огнище без комин, а колибата, най-старата постройка в Бьорндал, нямаше прозорци. Не беше подходящо място за младоженци. В голямата стара спалня спеше Стария Даг, а той никога не правеше промени в дома си, така че той сигурно щеше да си остане там.

Сигурно щяха да получат някоя от стаите в новата къща...

Когато Аделхайд мислеше за установяването си в Бьорндал, част от радостта ѝ се състоеше в мисълта, че ще живее в Стаята на госпожицата, с всички хубави неща, които тя съдържаше. Огромното легло с фината дърворезба и тежкия балдахин, скрина, сандъчетата и двете големи, дълбоки кресла... и терасата отвън, където тя бе седяла толкова много сутрини и вечери и погледът ѝ бе обхващал цялото селце, чак до Хамарбьо. Едва сега ѝ дойде на ум, че стаята вече нямаше да е нейна. Но... не можеха ли все пак да живеят там, Даг и тя? Не, силната фигура на Даг съвсем не подхождаше на всички покривчици, дантели и изящни вещи, останали от госпожа Дортеа; Аделхайд не можеше да си представи мръсните му кучета да тъпчат с лапите си килима и рисовата кожа пред леглото, нито да вижда ловни пушки, захвърлени в ъглите, или брадва между шишенцата с одеколон и другите сребърни предмети върху бродираната покривка на скрина. Нито Даг искаше това, нито тя.

Разликата между нея и всички красиви неща, които обичаше — и Даг с всичко грубо, което го съпътстваше — едва сега придоби ясни очертания за Аделхайд. Тя се утеши, като си го припомни такъв, какъвто беше на бала в Боргланд, хубав и спретнат, със снежнобяло жабо и ръкавели и красиво подредени къдрици. Тогава цялата му мощна фигура излъчваше достолепно спокойствие. Ала в ежедневието

той изглеждаше, както първата вечер, когато влезе в залата с провлачена походка, облечен в дрипави ловджийски дрехи... и миришеше на гора. И точно такъв го обичаше тя — да, така, но и иначе — в хубавите дрехи. Обаче... той не би могъл да се чувства добре там, където тя искаше да живее. А как щеше тя да се чувства добре при неговия начин на живот?

Стаята на нейните мечти беше тази на госпожицата, както чувствителната натура на госпожица Дортеа я бе подредила някога, а неговият таен свят беше в здрачния мрак на старата колиба с грубите инструменти на ловеца и с душещите кучета.

Едва сега, в последната нощ, неумолимата действителност се изправи пред нея. Аделхайд бе отхвърлила тези мисли, не искаше да се занимава с тях — а всъщност точно тези неща изграждаха живота. Сега, в нощния мрак, младата жена бе останала сама с мислите си, които не се въртяха около странични неща, а бяха съсредоточени върху това, което предстоеше. Тя вече нямаше да спи сама в голямото легло, както преди. Преди в мислите ѝ бе имало само радост; вече не беше така. Тя, Аделхайд Баре, бе мислила главно за едно нещо в живота си — за самата себе си, и така бе станала на повече от двадесет и седем години, когато изведнъж се бе оказала захвърлена във вихър от нови преживявания, който я бе откъснал от предишния ѝ живот. Действително, желаше тази промяна... но не искаше тя да настъпи толкова рязко. Полувцепенената ѝ природа не съумяваше да се пригоди към бурните промени, които ѝ се случваха.

Аделхайд мислеше за Даг, за когото щеше да се венчае на другата сутрин... след няколко часа... за цял живот. Бе мислила за него безкрайно много часове преди и тогава мислите ѝ сякаш бяха обгърнати от мъгла от топла радост. Сега, в навечерието на решаващия момент, в мрака на последната нощ, мислите ѝ се проясниха, за да защитят собствената ѝ същност. Тя осъзна, че досега не е разменила и десет изречения с онзи, който щеше да стане господар на живота ѝ след няколко часа; че не го познава и няма представа какво мисли той за живота и смъртта. Нито пък знаеше как и къде щяха да живеят. Нищо не знаеше.

Дълго лежа, потисната и уплашена. Внезапно обаче си даде сметка, че такъв е жребият на много жени. Повечето, поне в градовете, се омъжваха на петнадесет-шестнадесет години, без да познават

живота, още по-малко съпруга си. На нейната възраст вече имаха между шест и осем деца, дори десет — и бяха обвързани с всичко най-важно в живота, без да са имали време да живеят истински.

Тя беше виждала, слушала и чела толкова много, че знаеше какво ѝ предстои. А хората не се опознават само чрез думите; на нейната възраст човек можеше да види и усети толкова много. Тя бе виждала Даг много пъти и бе имала възможност да го изучи добре. Добре познаваше и баща му, Стария Даг. Без да знае, тя все пак разбираше какво ѝ предстои.

Един-единствен път, след първата кратка среща, тя бе помолила Бог да ѝ помогне да стане съпруга на Даг, в добри и лоши дни, във всичко. Бе го помолила да я накаже, ако измени на мечтата си, а сега лежеше тук, в навечерието на осъществяването ѝ, и допускаше съмнението да завладее душата ѝ. Леглото най-последно се бе затоплило и Аделхайд Баре се изтегна, намести глава на възглавницата и позволи на тихата си радост да обгърне мислите ѝ...

Всичко мина благополучно. Майор Баре взе дъщеря си от дома на свещеника. Старият слуга Сивер Бакпе беше кочияшът, а във файтона бяха впрегнали големия жребец. Църквата беше препълнена с народ и всичко беше много тържествено. Свещеникът се държа ведро и властно и с необичайно сериозната си проповед накара всички да се замислят, а след това отслужи венчавката с толкова ясен глас и с такава увереност в делото си, че тя протече точно така, както Стария Даг си бе представял, че в църквата на тази енория ще види единствения си син да се венчава пред толкова много любопитни погледи от селата и града.

После от църквата към Бьорндал се изви безкрайно шествие от коли. Всички пристигнаха благополучно и по стар обичай получиха лека закуска и напитки, а след това се отправиха в добро настроение към сватбената трапеза в голямата зала. Там пяха песни, разговаряха и вдигаха наздравици по градския обичай. Всеки можеше да вдигне наздравица за това, което му беше на сърцето — за младоженците, за датско-норвежкия съюз, за краля, за домакина и за свободния норвежки селянин. На масата имаше толкова разнообразни ястия, колкото на всички празници от незапомнени времена в Бьорндал, както и неочаквано много вино, ракия и бира в сребърни съдове. Красиво облечени слугини от стопанството и селцето забележително бързо принасяха и отнасяха храната и напитките и въвеждаха ред във всичко, от което гостите имаха нужда.

Отначало гостите от града шумно огласяха трапезата с песни и речи. Навярно предварително се бяха разделили с очакването за голям празник на село, ала с напредването на гощавката — бързо, сигурно и безкрайно — гражданите явно замлъкнаха. Съдебният съветник Габе вдигна лорнета си и загледа жена си с високо вдигнати вежди, а и други се споглеждаха многозначително.

Някога една жена бе помагала в Бьорндал в продължение на осемдесет години. До последния си час тя бе съхранявала с достолепна строгост всичко, което от най-ранната си младост бе видяла и чула за

традициите и обичаите, приготвянето на храната и особено за гощавките. Жената се наричаше Ане Хамарбьо и бе роднина на Бьорндал. Още докато тя бе жива, стопанка на Бьорндал стана Терезе Холдер, която произхождаше от заможен градски род. Терезе се бе заела да научи и предаде на идните поколения знанията на Ане и бе добавила към тях и нещичко от богатия си дом в града. Госпожица Крюсе бе наследила всичко това от Терезе и сега управляваше домакинството също толкова добре, както Терезе и Ане го бяха правили по свое време.

Затова на гостите не се удаде удобен случай да упражнят навиците си, които бяха възприели от чуждите страни. И без това бяха достатъчно заети да опитват даровете на гората, планината, реката, домашния двор и годишната реколта, с които бе отрупана трапезата.

Да, всичко мина благополучно. Във всички стаи жужаха гласове край купите с пунш. Възрастните играеха карти, а в залата звучеше музика и младите хора танцуваха.

Ала имаше и някои, които нито играеха карти, нито танцуваха. Повечето от тях седяха в залата, откъдето можеха да наблюдават всичко, което се случваше. Там те доближаваха глави една до друга и си шепнеха за всичко, което се появяваше пред очите им, и за всичко, което бе станало през деня. Седяха толкова далече от другите, че се чувстваха незабележими, докато те самите можеха да наблюдават как животът в залата тече покрай тях.

На такова едно място седеше Елеоноре, строгата леля на Аделхайд. Тя носеше рокля от тежка копринена дамаска с пищни волани — напълно несъответстваща на времето и модата. Да, и лелята, и роклята ѝ принадлежаха на отдавна отминало време. Някога деколтето на роклята бе дълбоко изрязано, но сега бе строго затворено. Личеше си, че тоалетът е преправян повече от веднъж — според модата и най-вече според възрастта на притежателката си. Леля Елеоноре беше рожба на епоха с лекомислен светски живот; ала беше и дъщеря на епископ. А майка ѝ едно време бе всявала ужас заради неумолимата си строгост по отношение на всичко, така че животът на Елеоноре беше пълна противоположност на нравите на епохата, в която бе израснала. Знаеше се, че някога е била влюбена, ала бе дочула нещо за миналото на избаника си... и се бе затворила за външния свят. Може би бе съжалявала след това? Тя не издаваше нищо пред

хората, но днес очите ѝ следяха Аделхайд и Даг с особен интерес. Аделхайд долови погледа на леля си, когато тя веднъж го задържа върху Даг, и никога не го забрави. Сякаш леля Елеоноре си се бе представила на нейно място като булката на Даг. Аделхайд винаги бе гледала на леля си като на човек, напълно отделен от буйния поток на живота, ала сега ѝ дойде на ум, че с Елеоноре нещата стояха, както и със самата нея. Зад най-строгата външност огънат на живота може би пламтеше най-силно. Аделхайд съжали малко леля Елеоноре и почувства топла благодарност, защото собственият ѝ живот се бе подредил другояче, да, изведнъж всичко придоби необятно голяма стойност в очите ѝ. Сърдечността ѝ, която досега тя бе обуздавала в мислите и поведението си, взе превес. Сякаш тежкия, пламтящ поглед на леля Елеоноре върху Даг бе позволил на Аделхайд да се изтръгне от скованата си съдържаност и да бъде такава, каквато беше пред Бога и хората: омъжена!

Леля Елеоноре седеше на едно кресло с висока облегалка — стройна, изпъната като струна и самотна. Полите на копринената ѝ рокля се дуплеха тежко на пода. Там, където светлината падаше върху коприната, тлееше кървавочервен отблясък, а в сенките платът изглеждаше почти черен. Цветът на очите ѝ беше също толкова променлив. Точно под миглите зениците тъмнееха, ала там, където светлината достигаше до тях, блестяха в жива синя светлина, а когато лелята зърнеше Аделхайд или Даг, в очите ѝ сякаш грейваха пламъчета.

Тя беше последната близка роднина на Аделхайд по майчина линия и бе сметнала за свой дълг да измине дългия път до Бьорндал, за да подкрепи племенницата си при встъпването ѝ в тази нелека част от живота. Беше дошла и за да види „тези хора“, както и условията, при които щеше да живее Аделхайд. Погледът ѝ бе суров, когато бе прекрачила прага на Бьорндал предния ден. Бе останала много огорчена, когато чу, че Аделхайд ще ноцува в дома на свещеника, а никой не го е съобщил на нея, лелята, за да придружи младата жена. Бе изгледала Стария Даг изпитателно, без да установи нищо определено, освен че облеклото и достолепното му държание са много по-различни от онова, което си бе представяла. И така, с леля Елеоноре бе станало същото, което и с повечето гости на Бьорндал. Бе се почувствала обърквана. С най-голямо нетърпение бе очаквала да види младоженеца,

но той изобщо не се появи първата вечер и лелята почувства, че хората в стопанството следваха собствени правила на поведение.

Леля Елеоноре бе дошла като единствената близка роднина на Аделхайд по майчина линия, за да я защити, както смяташе, че е необходимо. Ала в течение на сватбения ден тези мисли постепенно я бяха напуснали. Бе изучавала внимателно бащата и сина в празничните им дрехи, когато се отправиха към трапезата. А тя разчиташе на способността си да преценява правилно хората — и още тогава у нея се бе зародила лека гордост заради бъдещия живот на племенницата ѝ. После я бе завладяло празничното оживление на трапезата и в залата, но най-вече спокойната сигурност, която властваше над всичко — и ето че сега седеше на стола си, докато тържеството беше в разгара си, и чувстваше, че това е едно от най-големите събития в живота ѝ.

Бе успяла да разбере кой кой е от всички присъстващи и бе пресметнала, че най-близките роднини на младоженците са Стария Даг, майор Баре и самата тя. От някога знатния ѝ род по майчина линия не бе останал никой, а сега се случи така, че Аделхайд, последната издънка на този род, се омъжваше и щеше да му даде нов живот. Леля Елеоноре дотолкова бе свикнала да мисли за семейството като за нещо, принадлежащо на миналото, че дори след празничния обяд бе слушала равнодушно критиките на чуждите хора към Бьорндал. Ала внезапно осъзна, че сега, след като Аделхайд е омъжена за младия Даг, хората от стопанството вече са собственото ѝ, живо семейство. От този момент нататък тя видя всичко край себе си с нови очи.

И така, Елеоноре Рамер седеше в средната стая, загледана в голямата зала, и се чувстваше като стопанката на имението, тя, която беше най-близката роднина на булката. Бе гледала Аделхайд с дълбоко разбиране, младия Даг — с пламенен поглед, а Стария Даг наблюдаваше с растящо уважение, откакто долови уверената му властност. Бе забелязала сдържаната му усмивка, когато държаха гръмогласната реч за норвежкия селянин, и хладния му поглед при ясните прояви на снизхождение от страна на гражданите. Лелята посвоему си присвои блясъка на властта и благосъстоянието на този дом и в душата ѝ се зароди топла гордост от представителните, безупречно облечени баща и син. Сякаш тази гледка ѝ бе изяснила значението на промените им от времето на Наполеон, в които силните им фигури изпъкнаха на фона на всички останали жалки господа. А и

сега те бяха нейното семейство. Откакто го бе осъзнала, не ѝ се бе удал сгоден случай да бъде край тях, но това сигурно щеше да стане покъсно. Госпожица Рамер щеше да разгледа внимателно всичко, което ѝ се харесваше.

Сега седеше на хубав стол с подobaващо подчертана сдържаност и достолепна стойка и следеше с буден поглед всичко, което ставаше в залата и в стаите от двете ѝ страни. На острия ѝ слух и зоркото ѝ око не убягваше нито една подхвърлена реплика или поглед. Онези, които Елеоноре Рамер познаваше от града, щяха да постъпят умно, ако запазеха презрението и насмешката за себе си. Иначе можеше да им излезе скъпо. Тук тя имаше много влияние и не се стесняваше да говори ясно и искрено за хората, които не ѝ допадаха.

Стария Даг бе обърнал внимание на думите на майора за госпожица Рамер, но за него най-важно беше това, че тя е лелята на Аделхайд, и си даде сметка, че вече му е много близка роднина, след като племенницата ѝ и Даг са женени.

Той размени мимоходом няколко думи с Аделхайд вечерта и разбра, че тя много държи на леля си. Затова си проправи път между гостите, докато зърна госпожица Рамер. Тя не изглеждаше особено приканващо отстрани, където седеше сама, като кралица, и Стария Даг се поколеба дали да се приближи до толкова опасна жена, колкото му бяха разказвали. Но не, той бе срещал много хора в живота си и не се бе страхувал от никого — до сега. Днес синът му се бе оженил. Родът му щеше да бъде продължен, както е било от прастари времена. Когато Младия Даг отидеше на лов, у дома щеше да бъде Аделхайд, с когото баща му щеше да може да си говори, а и майорът щеше да им гостува от време на време. Новият живот щеше да разведри старостта на стопанина на Бьорндал. Щяха да му се родят и внучета. Топла радост го изпълни, когато помисли за това. Никога досега не се бе чувствал толкова сигурен. А и си беше пийнал повечко и беше в добро настроение.

Госпожица Рамер очевидно се стресна, когато в полезрението ѝ попадна Стария Даг, и не можа да не позакрие лице с ветрилото, когато той взе стол и седна до нея. Когато тя пусна ветрилото, започна да си играе с широката златна гривна, като я местеше нагоре-надолу по китката си. Не, Стария Даг не беше несигурен, но другите лесно губеха присъствие на духа, когато той се доближеше до тях; такава бе

въздействието му и върху госпожица Рамер. Сега, за пръв път, откакто бе осъзнала, че от днес нататък са близки роднини, тя успя да го разгледа по-добре отблизо. Бързо преодоля първоначалното безпокойство и зоркият ѝ поглед внимателно обхваща мъжа, без да се взира неучтиво в него. Госпожица Рамер никога не бе виждала толкова изкусно скроено, снежнобяло жабо, а изпод ръба на жилетката му се подаваше златен печат на верижка. Някои други подрънкваха с няколко такива печата, ала този богат мъж имаше само един.

— Гледаш танците, а — каза Стария Даг.

Госпожица Рамер първо се сепна от неофициалното обръщение, но от неговата уста то звучеше естествено, а и сега беше единственото правилно.

— Да — отвърна тя, — гледам танците и младите и с радост мисля за Аделхайд; за това колко щедра е съдбата към нея. — Тук Елеоноре Рамер изрази мислите си почти прекалено искрено, но това съвсем не я притесни.

Стария Даг повдигна леко вежда и хвърли бърз поглед на възрастната дама. Той помнеше думите на майора и беше нащрек. Дали тя наистина мислеше така, или в казаното имаше скрит подтекст? Ала той не откри и следа от лицемерие в ясните, честни очи на госпожица Рамер. Затова пък забеляза голямата прилика между нея и Аделхайд и през ума му мина мисълта, че приблизително така ще изглежда младата жена някога, след много години, дълго след като той вече ще е погребан, а тя още ще живее в стопанството. Известно време той се взира тихо и тъжно пред себе си, но после изправи решително глава. Не му хрумна да каже, че не е толкова сигурно, че съдбата е била благосклонна към Аделхайд, както други в неговото положение биха казали само за да получат многобройни уверения в обратното. Той се престори, че не е чул тези думи и каза:

— На Аделхайд сигурно ще ѝ достави голяма радост, ако ни дойдеш на гости... за Коледа...

Госпожица Рамер бе получавала многобройни покани в живота си. Ала никой не бе канил нея да живее в дома му в продължение на два месеца. Добре знаеше, че хората се боят от нея и не обичат да е дълго край тях, а и не беше напълно сигурна дали и с Аделхайд не е така. Леко колебливо, тя отвърна, че е много благодарна за поканата, но има къща и прислужница в града. Но не би ли могла лелята да остане в

стопанството заради Аделхайд в дните около сватбата... и... на Коледа? Тя си спомни за разказа на майора за празнуването на Коледа в Бьорндал и обърна лице към Стария Даг.

— Да... на Коледа — каза тя. — Чух как Аделхайд и... баща ѝ са празнували тук миналата година... и ако вие... ако ти смяташ така, с голямо удоволствие ще дойда за Коледа.

Стария Даг се замисли за известно време, както обикновено, и отвърна, че как тя говори, си е нейна работа, но... той има обичай наистина да мисли това, което казва.

Госпожица Рамер забеляза, че стопанинът не е свикнал да се изразяват съмнения в искреността на мнението му дори в светски разговори, и замалко да сложи ръка върху неговата, но вместо това пусна ветрилото.

— Знам, че вие... че ти наистина мислиш така — каза тя. — Аз просто съм свикнала да... говоря така, както преди малко. Ако Аделхайд поиска, с удоволствие ще остана за няколко дни... а ако може да дойда за Коледа, това е нещо, което бих оценила особено много.

Стария Даг отново я погледна косо. За него госпожица Рамер беше искрен човек, а онова, което майорът му бе казал за нея, навярно се дължеше на собствените му грехове. Защото Стария Даг не беше сляп за слабостите на свата си.

Госпожица Рамер и Стария Даг седяха в стаята и си хвърляха погледи, а около тях звучаха много гласове и музикални инструменти. Той гледаше красивата ѝ, старомодна рокля и вдъхваше аромата на парфюм — и това му напомняше на младостта му, на собствената му снажна съпруга и на крехката ѝ сестра, госпожица Дортеа — спомни си и за двете. Когато зазвуча един от старите танци, които стопанинът знаеше, той се изправи рязко и се поклони на леля Елеоноре. С усмивка отклони уплашените ѝ уверения, че отдавна не е танцувала. И селяни, и граждани бяха удивени, когато госпожица Рамер в тежката си копринена рокля величествено пристъпи в залата заедно със Стария Даг. Хората изоставиха игрите на карти и бърбенето край купите с пунш и заприиха през вратите, за да видят невероятната гледка, която бяха двамата танцуващи.

Това, че Стария Даг, когато разбра, че още може да танцува, покани и булката, беше напълно естествено. Дълго след това се носи

мълвата (тя стигна чак до града) за прекрасната гледка, която представляваха танцуващите Аделхайд и Стария Даг на нейния сватбен ден в голямата зала в Бьорндал.

Защото той, старият, не беше по-различен от другите — празникът, пълните чаши и игривата музика увлякоха и него. Той бе изправен в цял ръст, очите му блестяха, от топлината косата му се стелеше на вълни по раменете. Така Стария Даг беше гледка, която не можеше лесно да се забрави.

Вечерта напредваше. Настъпи нощта, ала тържеството беше в разгара си.

Близо до кухнята имаше една голяма стая. Бе стояла затворена цялата вечер, но сега госпожица Крюсе отвори вратите и покани гостите там. В стаята бе подредена огромна трапеза, която напомняше на коледните угощения в Бьорндал. Масата бе отрупана с всевъзможни ястия, при това във военно време, когато в страната цареше глад и оскъдица, дори в заможните домове. В стаите настъпи оживление, защото всеки трябваше сам да си вземе храна от трапезата.

Госпожица Крюсе и няколко възрастни прислужници бяха до масата, за да помагат на гостите; ала всички останали жени от прислугата бяха напуснали празненството по-рано вечерта. Навярно имаха друга работа.

Пренасянето на храната и оживеният шум разведриха обстановката, а онези гости, които досега се бяха държали сковано, също се отпуснаха и развеселиха. Ракията и силната бира сигурно също оказваха своето въздействие. Някои държаха речи пред по-малки и по-големи групички в трапезарията и другите стаи. По-късно се говореше, че арбитърът Радер сам-самичък е държал реч високо и ясно в синята стая.

Докато гостите се хранеха, музикантите бяха в кухнята, за да се подкрепят, но бързо се върнаха в голямата зала и музиката отново я изпълни, докато няколко закъснели души пееха пиянски песни край трапезата, а други си тананикаха едни и същи мелодии безспир.

Жълтата стая изглеждаше по същия начин, както една от стаите в дома на Терезе Холдер в града. Белите мебели със златни ръбове в стил рококо също бяха оттам, а стените бяха покрити със златиста копринена дамаска. Тук седяха най-изисканите дами, когато не предприемаха експедиции до другите стаи, за да хвърлят по едно око на съпрузите си или да открият нещо, което да одумват по-късно в жълтата стая. Поиграха малко l'hombre, но повече разговаряха, обикновено с приглушени гласове. Маниерите на Стария Даг и на

младоженеца бяха старателно обсъдени, а самата Аделхайд бе превърната в основна тема на разговора. Роклята ѝ бе станала предмет на особено щателна дискусия. Дамите я намираха за неестествено скъпа за жена с толкова беден произход, освен това не беше нито старомодна, нито изцяло по новата мода, но Аделхайд винаги се бе стремяла да се отличава от другите, разбира се. При това роклята не беше бяла, а синя. Все пак най-лошото беше, че Аделхайд не се бе възползвала от възможността да поръча деколтето да е по-затворено, както повеляваше съвременната мода. Да се покаже като младоженка на нейната възраст с възможно най-дълбоко деколте, си беше чисто и просто предизвикателно. Когато една жена имаше фигура, по която се заглеждаха всички мъже, беше изключително безвкусно да я подчертава по този начин, а когато го правеше на сватбения си ден, това не можеше да породя нищо друго, освен раздразнение. И въпреки че носеше копринената си наметка върху раменете, това не подобряваше положението — вижте само как се развява на всички страни.

Силната музика и всички оживени гласове в стаите наоколо караха дамите да се чувстват в безопасност и така те продължиха, може би твърде необезпокоявани, да обсъждат роклята на Аделхайд, както и това, че тя танцуваше твърде много с всички и че не са забелязали един-единствен знак на привързаност към мъжа ѝ — тя дори не можеше да бъде видяна в неговата компания след вечерята. Стигнаха дотам, че започнаха да съжаляват младия Даг, чиято жена вече беше Аделхайд Баре. Та той изглеждаше толкова умислен и сериозен цялата вечер. Никой не го бе видял да се усмихва, а за това сигурно си имаше причини. В ревностното си усърдие да одумват Аделхайд дамите решиха, че мъжът ѝ е твърде добър за нея, и заговориха за външността, поведението и сериозността му. Забравиха какво бяха мислели преди за него — вече смятаха, че Даг е по-красив и представителен от Аделхайд, а освен това беше и богат. И въпреки всичко Аделхайд се държеше така...

Насред безкрайния разговор една от дамите внезапно се прокашля. Всички вдигнаха поглед и задълго настъпи мъртвешка тишина. Госпожица Рамер бе влязла откъм страничната стая и бавно прекоси помещението с величествено вдигната глава и необяснима усмивка.

Дамите дълго гледаха след нея. После се спогледаха, някоя прошепна няколко думи на френски и разговорът наново продължи. Този път на прицел бяха прекомерната гордост на госпожица Рамер въпреки бедността ѝ, смешната ѝ рокля и това, че сигурно сега си въобразяваше, че има собствен дял в богатството на Бьорндал. Думите им, френски и норвежки, бяха деликатни и гладки като копринената дамаска, покриваща стените, а съдържанието им подходеше много добре на преобладаващия цвят в стаята.

Историята на роклята на Аделхайд беше малко необичайна, затова и дрехата беше особена. Стария Даг, който мислеше за всичко, бе помислил и за това, когато чу имената на всички изискани хора, в чиито среди се бяха движили майор Баре и Аделхайд и които майорът смяташе да покани на сватбата. Даг отдавна бе разбрал колко беден е бъдещият му сват, затова без заобикалки бе заявил, че той, като втори баща на Аделхайд, ще плати за рокля, подходяща за пред очите на гостите от града. Той накара майора да занесе една от роклите на младата жена на шивач, който да ушие нова по същите мерки. Аделхайд не биваше да разбира за това, преди роклята да е готова, а тя трябваше да бъде от най-скъпа коприна и с всички украшения и бродерии, които шивачът сметнеше за подходящи.

По онова време обикновените, леки рокли се шиеха по домовете, а когато трябваше да се изработи нещо специално, викаха шивачка. Занаятът на дамския шивач беше отмрял — бяха останали само няколко негови представители, които бяха принудени да си намерят друг поминък. Нито Стария Даг, нито майорът знаеха това, така че последният се отправи с маршова стъпка към един от старите шивачи, които му бяха известни. Резултатът от това тайно начинание на тримата възрастни мъже беше една дълбоко деколтирана рокля от небесносиня, твърде плътна коприна, с права талия и широк ръб от тъмносиня коприна с огромни бродерии в сметаненожълто и златисто; и наметка от същия плач като роклята, поръбена в същия цвят. Роклята падаше семпло и свободно, както бе прието сега според гръцката мода, но талията беше твърде висока, деколтето — прекалено дръзко, а коприната — много тежка.

Аделхайд си поплака, когато премери роклята за пръв път; ала в объркването си майорът каза, че роклята е такава по желание на Стария Даг. Аделхайд дълго се чуди защо той би искал тя да е облечена така, но и се възхищаваше на майсторския шев и на превъзходната кройка. Роклята ѝ стоеше като излята — и след като я премери няколко пъти, бъдещата младоженка свикна с нея и си помисли, че шивачът сигурно знае по-добре какво е модерно, отколкото шивачките и дамите от града. Тя беше напълно наясно, че с тъмnozлатистата си коса и яносините си очи е красива в тази рокля.

Навярно госпожица Рамер бе подочула едно друго за Аделхайд от разговора на дамите в жълтата стая, защото се спря замислено на вратата на голямата зала. Ала когато зърна Аделхайд, разгорещена и зачервена, в очите на лелята блесна пламъче и тя тръгна към нея с особена усмивка на лице. Двете седнаха на един диван.

— Бащата на мъжа ти е изключителен човек — каза леля Елеоноре.

Аделхайд я погледна въпросително.

— Той отдели време, за да ме намери, и разговаря дълго с мен, а после танцувахме, нали ни видя?

— Да — отвърна Аделхайд, — жалко, че не можа да видиш отстрани колко... беше хубаво.

— Хм — беше единственото, което госпожица Рамер каза, но по лицето ѝ пропъзля топла руменина и тя вдигна ветрилото си. — Той успя да намери време, въпреки всичките си задължения, за да танцува с мен... и с теб, само с нас двете. Наистина изключителен човек.

Леля Елеоноре разказа на Аделхайд, че Стария Даг я бе поканил в Бьорнал за Коледа и че тя му бе обещала да остане няколко дни след сватбата и да им гостува през зимата.

Отначало Аделхайд се позамисли, но после си представи колко забавно щеше да бъде да разведе леля си из стопанството и да ѝ покаже и уютните стаи в старата къща. Тя се усмихна сърдечно и с непресторена радост увери леля си колко ще ѝ бъде приятно, ако тя им гостува за дълго време.

Госпожица Рамер почувства искреността на думите ѝ и щастието ѝ беше пълно. Аделхайд нямаше нищо против тя да остане, Аделхайд ѝ беше простила строгата ѝ сдържаност през последните седем години.

Така госпожица Рамер изпита дълбоката радост, която съпровожда подновяването на старо приятелство.

За момент тя се загледа замислено в красивата си поруменяла племенница и очите ѝ отново заблестяха, както когато влезе в залата. Особената усмивка отново се плъзна по устните ѝ.

— Студено ли ти е, Аделхайд? — попита тя.

— Не, защо? — погледна я изненадано младата жена.

— Постоянно се загръщаш в тази наметка. Ако бях на твое място, щях да я сваля и да я нося в ръка, тук е толкова топло.

Аделхайд сведе поглед и си помаха с ветрилото.

— Още нещо, Аделхайд, би могла да стоиш по-близо до мъжа си... от време на време. Естествено е булката да показва благоразположение спрямо младоженеца. И то какъв младоженец! Напълно разбирам защо го обичаш.

Аделхайд сведе очи още по-надолу и замаха по-силно с ветрилото. Не отговори.

Госпожица Рамер я изгледа изпитателно и леко я тупна с ветрилото си по ръката, като каза бързо на френски:

— Голямо, щастливо дете.

Аделхайд вдигна поглед, когато леля ѝ се изправи, и видя, че очите ѝ са пълни със сълзи.

Булката прекара известно време сама в размишления. После стана и тръгна бавно през стаите, без да сваля наметката си. На онези, които искаха да танцуват с нея, каза, че е малко уморена. Най-накрая видя Даг. Той разговаряше с главния лейтенант Балт, стар приятел на баща му, за когото се знаеше, че е запален ловец. Той беше мрачен и мъжествен и с пълно право се гордееше с ловните си подвизи, ала сега говореше явно дружелюбно с младия Даг, като с равен. Двамата вдигаха наздравици и се радваха на взаимната си компания. Аделхайд бе присъствала много често на различни събирания заедно с Балт и бе ставала свидетел на снизходителността му спрямо хора, които бяха по-млади или с по-нисък чин от него. Ала сега сигурно говореха за лов и Даг, въпреки че не беше словоохотлив, се бе оживил, защото в тази област двамата можеха да се чувстват равнопоставени.

Изправиха се, когато Аделхайд се приближи, но тя ги помоли с усмивка да седнат и да продължат разговора си.

— Просто съм малко уморена от танците и искам да си почина — каза тя и не прие стола, който ѝ предложи главният лейтенант, а седна на друг, плътно до този на Даг. Младоженецът явно се смути и не знаеше дали да седне до нея, но Балт се отпусна на стола си и Даг последва примера му.

— Сигурно искаш нещо за пиене — обърна се той внезапно към Аделхайд и понечи да стане.

— Седи спокойно — каза главният лейтенант, — на Аделхайд ще ѝ бъде най-приятно да пие от чашата на мъжа си.

Даг се усмихна безпомощно, Аделхайд се разсмя и отпи голяма глътка от чашата му.

Балт не мълча дълго, а продължи разговора и увлече и Даг в него.

Аделхайд седеше, облежната на стола до мъжа си и за пръв път го чу да разговаря с друг човек. За какво говореха, тя не разбираше — просто си седеше и беше щастлива. Край тях минаваха гости, звучеше музика и мнозина говореха, смееха се или си тананикаха.

— Не — каза главният лейтенант накрая, — сигурно искате да танцувате.

Тримата станаха. Аделхайд остави наметката да се плъзне по едното ѝ рамо и я хвана в ръка, както я бе посъветвала леля Елеоноре. Балт ѝ хвърли кос поглед и грубата му лице се разведри от усмивка.

— Имаш си дяволски добър ловец вкъщи, Аделхайд, но и ти си превъзходна ловкиня.

Малко по-късно главният лейтенант срещна майор Баре, тупна го силно по рамото и каза:

— От сега нататък имаш едно задължение, стари друже, и то е да ме доведеш тук някой път, за да отида с младоженеца на лов в гората.

Баре знаеше, че всички искат да идат на лов с главния лейтенант. Въпреки че той беше водачът им, сега той щеше да следва младия Даг.

Аделхайд и Даг минаха през жълтата стая на път към голямата зала. Той я държеше под ръка и тя си вееше с ветрилото пред разгорещеното лице. Дясната ѝ ръка беше отпусната и бродираните краища на наметката се влачеха по пода. Тя кимна приветливо на дамите. Свещите и жълтите стени хвърляха златист отблясък върху синята копринена рокля и деколтето на Аделхайд, а сметанено жълтите бродерии блестяха деликатно като стара слонова кост. Съдебният

съветник Габе, който току-що се бе отбил на кратко посещение в жълтата стая, вдигна лорнета си и зяпна удивено. Когато гледката изчезна, той се обърна към съпругата си.

— Виждала ли си някога нещо подобно? — попита той, смаян.

— Не — отвърна тя остро, — такова нещо не съм виждала.

— Почти толкова... хм... хубава, колкото роклята, която ти носи при посрещането на новия век — забърбори съдебният съветник. — А?

Той се огледа въпросително. Изведнъж настъпи мъртвешка тишина. Присъстващите се бяха забавлявали да обсъждат роклята на Аделхайд цяла вечер, а ето че неочаквано им напомниха за собственото им лекомислие отпреди няколко години.

На връщане от залата за танци Аделхайд и Даг срещнаха Стария Даг. Той бе вдигал наздрависи с всички и се бе държал приветливо, както бе прието. Всичко това бе оставило отпечатък си върху лицето му, когато той привидно случайно срещна младоженците.

— Искам ние тримата да излезем за малко — каза той, обърна се и тръгна пред тях. Прекосиха стаите и излязоха през входната врата на стълбите. Аделхайд се загърна с наметката си заради студения нощен въздух и се зачуди какво ли означаваше това.

С изключение на няколко фенера, които светеха слабо в мрака, и на светлината от прозорците, дворът беше потънал в тъмнина. На фона на нощното небе се очертаваха призрачните клони на дъба, а някъде далече се забелязваше слаб лъч светлина. От новата къща зад хората се чуваше отдалечено музиката, а от светлина зад дъба сякаш също долиташе мелодия или нещо подобно. Тримата слязоха по стълбището и тръгнаха по пътеката, която сега застилаше част от двора заради есенната киша. Стария Даг вървеше най-отпред, а синът му пристъпваше зад Аделхайд, която беше в средата. Тримата вървяха в мрака, без да продумат.

Музиката от тържеството затихна зад тях и от лъча светлина, далече зад мрака, израснаха нови, по-силни звуци. Аделхайд слушаше напрегнато. Едва ли някога щеше да проумее необяснимата приказка, която представляваше това стопанство. Тук непрекъснато се случваха нови, неочаквани неща. Все по-ясно се чуваше равномерен приглушен тътен и леки подвиквания, преплетени със слаб звънтеж на странна мелодия — Аделхайд никога не бе чувала нещо подобно. Тя умееше да свири на няколко музикални инструмента и бе свирила и пяла много мелодии на различни празници. Мислеше, че познава всякаква музика, ала тази беше различна и непозната.

Днес беше сватбеният ѝ ден, а вече настъпваше първата ѝ брачна нощ. Бе преживяла безгранична мъка и сияйна, необяснима радост по пътя, който я бе довел до тук. Навярно на това се дължеше упойващата власт на непознатата мелодия. Пред Аделхайд вървеше Стария Даг, зад

нея — мъжът ѝ. Тя стъпваше сигурно в мрака на път към една приказка. Приглушеният тътен се носеше равномерно и непрестанно, подвижванията звучаха ясно и ритмично, а светлата мелодия бе изпълнена с жарък копнеж.

Беше проста и монотонна, и въпреки това живееше и трептеше в малките си извивки и ниски тонове. Беше като копнеж за живот, който можеше и искаше, но не се осмеляваше да излезе изцяло на слънце. Беше като хиляди неизречени слова, като неописуемото в човешкия ум, във всички човешки сърца. В далечината, в далечината, винаги в далечината оставаше силният такт. Сякаш не се осмеляваше да излезе напред, не биваше да излезе напред, защото беше самият стремеж на човешкия ум към онова, което никой не може да достигне.

Светлината, към която вървяха, ставаше все по-ясна. Гореше едва забележимо зад мътни прозорци. У Аделхайд светлината се съедини със светлата, жарка мелодия, двете станаха едно и събраха зрението и слуха ѝ в по-силно сетиво, което възприемаше с двойна сила.

Стария Даг пристъпи през прага, железните панти изскърцаха жаловито, обгърна ги светлина и като в някакъв недействителен свят Аделхайд влезе вътре, Младия Даг я последва и вратата се хлопна зад тях. Стария Даг навярно бе помолил госпожица Крюсе да предупреди за това нощно посещение в постройката за прислугата, защото танците продължиха, само че с още по-голяма сила. Глухи удари по пода, необуздано размахване на поли, въодушевени мъжки подскоци, подхвърляния във въздуха и отекващи подвижвания — а далече назад в мрака клокочеше, омагьосваше и вълнуваше светлата мелодия.

В полумрака един мъж се приближи до Стария Даг. Размениха няколко думи шепнешком и мъжът се върна назад през полуосветения двор. Хората танцуваха, цигулката звучеше все по-необуздано. Аделхайд следваше и възприемаше с всичките си сетива, с цялата музика в себе си, цялото завладяващо настроение в този най-важен ден от живота си. Танците и мелодията отзад нарастваха в съзнанието ѝ, докато в него не остана място за нищо друго — диво... диво... по-диво... още по-диво... замайване... край.

Фигурите на пода се сляха със сенките и изчезнаха. Цигулката изхлипа и замлъкна. Изведнъж стана съвършено тихо, но Аделхайд все още чуваше мелодията и звуците на цигулката увиснаха във въздуха и

заживяха свой живот, без инструмент, без музикант — живееха и звучаха, безсмъртни.

От мрака се показа момиче, което носеше три чаши на поднос. Тримата новодошли си взеха по една чаша. Чашите иззвънтяха в тъмнината. В огнището сложиха смолисти борови цепеници, топлината се изпълни с нов живот, огънят се разпали и лицата се откриха на фона на мрака — многобройни лица: стари, с втречени погледи, и млади, с живи, силни очи. Стария Даг и синът му се отдръпнаха зад Аделхайд и пламъците в огнището се издигнаха. Аделхайд стоеше наред светлината.

— Да вдигнем наздравица за булката — каза Стария Даг. Чу се преглъщане и примляскване. Никой не продума. Момичето с подноса се върна и тримата оставиха чашите си върху него. Аделхайд забеляза, че е сама наред светлината и се отдръпна. Младия Даг отвори вратата, баща му го последва, но преди това се обърна и заръча: „Веселете се, но с мярка“. Гласът му обаче съвсем не прозвуча сериозно.

После си тръгнаха.

Прекошиха тъмния двор по скърцащата дървена пътечка. Оставиха зад себе си звуците от постройката за прислугата и навлязоха в глъчката и светлината на новата къща.

Стария Даг свърна по една пътечка, водеща към мрачните прустове на старите постройки. Аделхайд и Даг го последваха с почуда.

Когато Аделхайд пристигна от църквата същия ден, я бяха настанили в една голяма спалня в новата къща. Там се бе разположила тя и смяташе, че на това място ще живее занапред заедно с Младия Даг.

Тя отново се изкачваше по скъпото познато стълбище и вървеше по пътеката, по която така често се бе разхождала с мъка и радост последната Коледа, а също и през продължителното лято. Стария Даг отвори огромната врата. Пантите изскърцаха под тежестта ѝ и тримата застанаха в старото преддверие. Тази вечер в камината бе горял огън и жарта още пламтеше и светлината, която излъчваше, беше достатъчна, за да може да се вижда, особено когато човек идва отвън. Стария Даг тръгна нагоре по стълбището. То скърцаше под тежките му стъпки. Младите мъчешком го последваха. Горе той се насочи право към Стаята на госпожицата и отвори вратата. Вътре беше тъмно. Извади

огнилото и праханта от джоба си — явно беше подготвен за този късен час. Тракна го веднъж. Не се запали, но под блясъка на искрата Аделхайд успя да различи част от обстановката и разбра, че всичко си беше на старото място. Стария Даг тракна още веднъж, получи се пламък и той запали свещта на скрина. Отиде спокойно и бавно при камината, отвори вратата ѝ, огнилото отново изчатка и после вътре пламна огън, като купчината дърва от бреза и кори запращаха. После посочи към мястото между камината и леглото:

— Тук направихме нова врата.

Взе от камината запалена главня и влезе през вратата отдясно, навътре в мрака. Веднага след това запраща огън и там, а Даг и Аделхайд влязоха пипнешком през вратата.

Предишното помещение, подът на което беше направо на земята, сега бе преобразено в голяма, облицована с ламперия стая. Таванът му падаше косо на юг, както тавана на Стаята на госпожицата, но в южната стена, ниско долу, беше направен прозорец. Във вътрешния ъгъл имаше голяма камина, подобна на тази долу в залата и с вход към същия комин, към който водеше и тази в Стаята на госпожицата. Сега запалената факла осветяваше с пламъка си един дебел пън. Два от хубавите стари столове, направени някога от Йорн Мангфолди, с високи гърбове и страници за ръцете, бяха оставени пред камината, а до тях — една сгъваема маса. Във външния ъгъл, под покривните греди, беше поставено старовремско легло, подобно на леглото на Даг, само че по-дълго и по-широко и не бе украсено с нищо, освен с няколко резбовани орнаменти. Но в него блестяха добре избелени завивки и възглавници. В задния вътрешен ъгъл имаше голям килер, а зад леглото — тежка ракла и скрин с огледало. На стените бяха приковани в редица закачалки от хвойна. Подът беше рендосан, а пред леглото бе застлан тъкан килим.

Стария Даг се огледа внимателно в помещението. С гръб към двамата, той каза с тих, леко развълнуван глас.

— Всъщност аз трябваше да се изнеса от голямата спалня долу. Искаше ми се, но не успях да го сторя. Все пак някой ден ще се изнеса и ще отида в гробищата... но дотогава бих желал точно там да прекарвам нощите си. Аделхайд, ти трябва да определиш като стопанка на имението дали ще живеете в новата пристройка, или ще предпочетете да останете тук. Стаята ти стои непожътната след твоето

последно посещение тук, а сега приспособихме тази за Даг. Знам, че той се чувства най-добре в столовата, но тук подредихме така, че той ще може да окачва на стената пушките си и каквото желае, както и да стъква огън, щом се връща.

Стария Даг се обърна към камината и надникна вътре. Една греда изпука, както често става в стари постройки при промяна на времето, а пламъците лумнаха през вратичката на камината. Всичко останало бе потънало в мълчание.

— Така е. Млади хора, бъдете снизходителни към мен, възрастния човек, ако всичко не е точно така, както би трябвало да бъде.

При тези думи Стария Даг се обърна с лице към тях. Аделхайд стоеше на вратата, а Младия Даг — зад нея.

— И — бащата вдигна глава и ги погледна сериозно и твърдо, — уповавайте се във всичко, което ви сполети, на нашия Бог, докато съм жив, а и по-късно. Това е най-доброто.

По гласа му личеше колко трудно му беше, докато казва това.

Младия Даг отново влезе в стаята и от там навън в залата, а в това време бащата се приготви да си тръгне. Аделхайд нямаше сили да пристъпи и когато той мина покрай нея, коприненият ѝ шал се плъзна като змия на пода. Тя го прегърна през врата и сълзите бликнаха от очите ѝ, горещи, неудържими. Толкова тъжно ѝ беше отгатък в новата къща, защото си мислеше, че живеят там, в онези помещения, където и стените, и подовете скърцаха студено и беззвучно, където се носеше сухата и разсеяна миризма на меки мебели, тапети и боя. А тя винаги си бе представяла как в старата къща се чува дълбокото и живо пукане на гредите, как във въздуха там се носи миризма на камина и дим, както и жива топлина, мирис от почистени дървени мебели и от вековен човешки живот. Колко беше ридала тя заради всичкия този изобилен комфорт и заради удобствата на Стаята на госпожицата, в която никога повече нямаше да спи. И ето че сега Стария Даг бе уредил всичко точно така, както тя най-пламенно искаше, а на всичко отгоре се и извиняваше, че не е могъл да го уреди по-добре.

Ризата върху гърдите на Стария Даг вече не беше така безукорно изгладена, нито толкова бяла, когато той се върна през стаята във всекидневната на новата къща. Но гърдите му бяха изпъчени, както и по-рано, дори може би още по-изпъчени. Наистина, синът му не бе произнесъл и дума, а Аделхайд не успя да изкаже всичко, което я беше развълнувало. Но и то му беше достатъчно, за да разбере, че разпоредбите му са били съвсем уместни. И сега нещата се наредиха така, че младите щяха да живеят под един и същ покрив с него, съвсем близо един до друг.

Музиката гърмеше, а танцът се вихреше в залата. В ъглите, където властваше мракът, се долавяше шепот и говор, а от стаите и трапезарията се носеха весели гласове, смях и глъчка. В трапезарията някои отново бяха започнали да ядат. Изглеждаше, че гуляят няма да има край.

За Аделхайд днешният ден не беше един-единствен, а сякаш цяла поредица от безкрайно много дни, толкова пълен бе с преживявания и напрежение, с тържественост и настроение, и... притеснение. Сега тя копнееше за тишината на своята стая. Стария Даг не беше изгасил свещта горе, тя навярно все още пламтеше на скрина, в камината имаше огън, а вратата към стаята на Даг беше отворена. И там сега със сигурност големият пън в камината беше изгорял и станал на огнена жар. По време на танците тя мислеше единствено за него. Заради това тя потърси Стария Даг. Прошепна му, че вече иска да се оттегли, рече му „лека нощ“ и му благодари за всичко. Стария Даг първо се замисли дали е редно булката да се оттегли. После кимна с глава и бръкна с ръка в джоба на жилетката си. Извади малко ключе и го сложи в ръката на Аделхайд.

— Писалището и раклите бяха заключени при предишните ги посещения. Сега всичко там ти принадлежи. Ключовете за раклите са някъде в чекмеджетата на писалището. Не, няма защо да благодариш на мен за това, то ти е наследство от Дортея Холдер. Можеш да си спомняш, ако искаш, понякога за нея. Ще я опознаеш добре, когато

прегледаш подробно нещата ѝ. Горе има също и едно наметало за теб от кожи, осигурени от Даг. Той не знаеше, че ще останеш в свещеническият дом, затова не можа да я получиш за пътуването до черквата, както искаше той.

Ръката на Аделхайд се пхна крадешком в ръката на Стария Даг и той я стисна малко по-силно отпреди. После Аделхайд мина през салона, за да пожелае лека нощ на леля си Елеоноре, както и на баща си, ако той вече не беше в приповдигнато настроение.

Стария Даг остана на мястото си и очите му проследиха стройното тяло на булката, докато тя излезе. Междувременно погледът му се плъзна по всички присъстващи, от лице на лице, и в него светна нещо като тържество на радост. Още от най-ранното си детство, та дори и до тия късни години, той непрестанно бе чувствал пренебрежението на хората от равнината към него и неговото семейство, към планинците, и никога не бе успявал да се освободи напълно от това чувство, въпреки спечеленото си голямо богатство. И тази вечер някои от гостите бяха показали в речите на трапезата, или пък чрез необмислени изрази в разговор с него, нещо като снизхождение, което никак не му харесваше. Разказваното от Ане Хамарбю прастаро предание, че първият от неговия род, който дошъл в Бьорндал, е бил от царска кръв, той едва ли бе смятал някога за нещо положително. В замяна на това обаче борбата, чрез която прадедите му се бяха издигнали от дивата гора, докато имението и селището станаха това, което бяха днес, той смяташе за достатъчно значително нещо, което им даваше право да се сравняват с всеки. А също и Аделхайд — произхождаше по майчина линия от род, който вероятно е бил много по-знатен от рода на който и да е от гостите, дори и нейният баща бе от уважаван род. И сега Аделхайд ставаше член на неговото семейство.

Стария Даг се надигна с целия си ръст и тръгна под обилната светлина, широкоплещест и силен. Сълзите, които Аделхайд бе проронила върху ризата му, сега му се струваха като блестящи скъпоценни камъни.

Аделхайд бе прошепнала лека нощ на трима. Баща ѝ бе станал на крака и едва не я бе издал, че се оттегля, но се усети навреме да си прехапе езика. Той дори я придружи до залата в старата къща,

преобразена някога от Йорн Мангфолди. Тя беше най-близо до новата къща. Тук майор Баре, за пръв път от времето, когато тя беше десетгодишно дете, я целуна лекичко по бузата и промърмори нещо относно това, че трябва да му прости много неща — тъй като той все пак бе военен и беше си останал военен.

Милата молба на нейния разгулен, самодоволен баща събуди в Аделхайд странно чувство. С всичките си слабости и грешки той все пак беше нейният баща и тъкмо той беше този, който я бе довел в Бьорндал. Но като се изкачи в тъмнината пипнешком по стълбището, тя веднага забрави малкото откровение на баща си, забрави всичко заради напрегнато любопитство да види стаята си — сама.

Затвори вратата зад себе си и застана благоговейно вътре. Вратата към стаята на Даг бе слабо откряната и тя можеше да различи вътре в нея само живия огън на камината. В печката на нейната стая нещо продължаваше да пращи, тя отвори вратичката и сложи нови цепеници от бреза. Вдиша аромата на дървата, които бяха стоварени до стената. Струваше ѝ се, че тук се е насъбрала всичката топлина и целият уют на света. Бяла и нежна като коприна беше брезата, господарката на лятото, когато се издигаше около пасбищата в планината, и топла, отдаваща и благоуханна — през зимата у дома. Погали една копринено проблясваща цепеница.

После мина гордо и бавно през стаята. Да, всичко си беше като преди. Ароматът на лавандула от чекмеджетата и упояващият наситен мирис на изсушените розови листа в кутията на скрина. Навярно госпожица Крюсе ги беше прибрала там още през лятото, когато самата тя обикаляше тук толкова безкрайно отчаяна — преди Стария Даг да заговори — да, да заговори вместо нея и Даг, и да я избави от страданията ѝ.

Сякаш с танцова стъпка Аделхайд се насочи, отиде при скрина, вдигна капака на кутията и вдиша дълбоко и продължително, приведена над розовите листа. Обзе я омая. Тези цветя бяха цъфтели през лятото — долу в розовата градина — и бяха запазили и досега полъх — на летен ден и слънце. Затвори отново капака и се огледа в огледалото над скрина — дълбоко в своите собствени очи.

Знаеше, че нещо в нея ще се промени днес — след като свещеникът я посвети в това — беше свързано с отредената ѝ от Бог роля в любовта и живота; знаеше за двойствената природа на тази

роля. От една страна, тя трябваше да стане майка, което изискваше отдаденост и грижи, а от друга, беше нещо, пораждащо у нея омая и нежност. Дали беше онова, което бяха изпитвали и баба й, и майка й, и леля й Елеоноре, преди да застине у тях?

Зае се да свали златните диадеми, които обхващаха косата й по гръцки маниер, и освободените й тежки къдрици се спуснаха на вълни около шията й.

Неочаквано си спомни за багажа си в новата къща. Как да отиде сега за него? Вгълбена в размисъл, тя издърпа най-горното чекмедже на скрина, след това следващото, после третото. Багажът й беше тук. Госпожица Крюсе, независимо от хилядите неща, за които трябваше да мисли през този ден, не беше забравила да се погрижи и за това. Аделхайд отправи взор към ъгъла, където беше леглото — там при стъклената врата. Да, наблизо беше закачена и дрехата, с която беше пътувала — а на голямото кресло беше сложена наметката „от кожи, събрани от Даг“. Тържествено и бавно, сякаш в църква, тя направи няколко крачки до там и се наведе над наметката. Това беше първият подарък, който получаваше от самия Даг. Останалите подаръци вероятно бяха от баща му, но кожата за наметката със сигурност бяха събрани от него. Посегна към нея предпазливо, вдигна я и я занесе под светлината. Да — беше от бялка — цялата наметка. Нима имаше толкова много белки на света? И макар че изобщо си нямаше понятие от лов, все пак й мина през ума, колко много страдание и зоркост трябва да са стрували всички тия кожи на предпазливите, бързи като светкавица животинчета. Допря наметката до бузата си, за да усети по-добре топлотата на меката кожа, като дълго време я опипва с ръце, обръща я насам–натам и я разглежда. Отвътре бе с подплата от плътна коприна.

Аделхайд вкара ключето в писалището, но след това отново го извади и го положи в чекмеджето на скрина, в едно от малките отделения. Тайните му можеха да почакаат за друг път. Погледна дали разпятието все още виси на вътрешната стена на леглото и постави завесата така, че светлината да пада както тогава, първата вечер. Хвърли поглед в стаята на Даг, за да види дали огънят в камината гори, поседя там на един от столовете и погледа едрият чепат пън от борика, който пламтеше силно. Тази нощ той щеше да излъчи от себе си цялата

топлина, насъбрана в него в продължение на цял век. След това Аделхайд огледа стаята на Даг, която беше семпла като стая на воин.

Върна се в стаята си и се приготви за нощта, но в мига, когато бе готова да си легне, ѝ хрумна да пробва кожената наметка. Сложи я на раменете си. Почувства някаква невероятно интимна топлина — различна от всичко, което някога бе усещала. Обу босите си крака в чехлите и отвори стъклената врата; излезе въвн на малкия балкон, който висеше като птиче гнездо високо на зида на къщата — излезе, сякаш искаше да пробва в хладния нощен въздух наметката, подарена ѝ от Даг. Времето беше твърде мрачно, нямаше звезди и никаква светлина. Единствено силен полъх на есен, нощ и гора се усещаше в тъмнината; нощта бе изпълнена със звуци. Аделхайд не можа веднага да се сети какви бяха тези звуци — толкова далеч бяха в този миг всичките ѝ мисли от сватбеното тържество. Разпозна сред нощния покой човешки глъч и музика, които идваха от новата къща, а също и от постройката на прислугата, щом музикантите в залата спираха за малка почивка.

Закопча здраво наметката, повдигна яката ѝ и седна тук, навън, на една скамейка. Това ѝ се струваше невероятно — да седи сама тук, горе в мрака, и да слуша празничната глъчка, да долавя еката на собствената си сватба. Глъчката от залата беше за нея като прощаване — с всичко там долу, с града, с цялото ѝ минало. Беше финален акорд на живота ѝ досега. А ехтенето на танца в постройката на прислугата и звукът на китарата, който запалваше емоции, ѝ изглеждаха като притегателен повик от страна на новия живот, към който тя се бе устремила сега.

Досега Аделхайд бе преживяла десет щастливи години. Това бяха първите години на нейното детство. Баща ѝ беше офицер в кавалерията през по-голямата част от това време и семейството живееше в голямо селско имение с много стопански животни и с много буйни коне. Когато баща ѝ беше у дома, имаше живот, забавления, разходки на открито и езда, а за Аделхайд, още преди да е навършила десет години, баща ѝ казваше, че се е превърнала в истински кавалерист в ездата.

После дойде онова неимоверно тъжно събитие, майката взе Аделхайд и двете се преместиха да живеят при баба ѝ. Баща ѝ повече не се появи, и това, което Аделхайд понякога чуваше да казват за него, я научи да ненавижда човека, който ѝ бе създал най-светлите спомени. По този начин в нея поникна първото недоверие към живота. Десетте години в къщата на баба ѝ минаха спокойно, но аскетично и без веселие.

След като майка ѝ, а след това и баба ѝ починаха, Аделхайд трябваше да се върне при ненавистния си баща. Миналите оттогава седем години, изпълнени с бедност и нерадост, бяха сложили своя отпечатък върху нейната душа. Междувременно точно тогава тя откри, че е красива, и благодарение на баща си се запозна с всички предоставени ѝ удоволствия. Много пъти бе избирана за кралица на бала — тя, Аделхайд Баре, обаче...

Въздържаността, на която бе научена в дома на баба си, се бе установила в нея — бе я научила да прозира страданието зад външната усмивка в обществото, да прозира празнотата зад всички комплименти. Помпозният блясък навън и нуждата у дома я караха да чувства цялото съществуване като измама.

В този момент в живота ѝ се появи Бьорндал. От първия час това силно древно имение и свенливата строгост на Младия Даг се сляха за нея в едно, в общ образ на истината и правдата — в контраст с превзетостта и празномислието на градските кръгове, в които танцът

ставаше по-буен, щом заплахите и нещастията от войната зловещо се спускаха над домовете.

И тя, ужасена от детството си вкъщи, никога не се осмели да повярва на нито едно от всичките уверения в любов, прошепнати със страстен глас — отнасяла се с недоверие към многото приказки за обич, тя се бе оказала сломена и завладяна от любов към мъж, който никога не бе разговарял с нея и не ѝ бе казал дори една нежна дума.

През тази безкрайно дълга година тя бе преживяла в отчаяние съмненията и болките на любовта.

Така че сега Аделхайд трябваше да е щастлива — нали затова свещеникът авторитетно я подтикна да обсъди заедно с него проблема за Бога и хората, за мястото на всеки, за същността на нейното съществуване?

Да, щеше да бъде щастлива от този ден нататък — както и през още много — много дни, които предстояха за нея; беше замаяна от щастие заради всичко това. Плачеше и страдаше от безмерна радост в прекрасната си стая — тя, която винаги и независимо от всичките си страдания бе държала главата си гордо и високо, сега се разтапяше от топла, нежна човечност и усещаше потребност да склочи ръцете си около врата на някого, и тъй като не биваше на врата на друг, тогава — около врата на баща си.

Ала който още от невинното си детство е бил подтикван да мрази собствения си баща, който е израснал сред подобни съмнения, такъв човек става като Аделхайд.

Няколко седмици след сватбата тя седеше една вечер в стаята си. Стария Даг беше получил новини от града, че войната в Швеция е към края си — и вероятно скоро ще се открие възможност за комуникация с Англия посредством корабите — и кризата, от дълго време владееща горските стопанства, вече може би ще бъде преодоляна. И без да чака повече, Стария Даг заповяда да се започва работата. Той имаше струпан в града дървен материал, грамади, които не бяха натоварени и за които не бе получил никакви пари. Сега търговците искаха да нагодят сметките по старите ниски цени, с обезценени книжни пари.

Обаче от тяхната настоятелност той си направи извода, пък и разполагаше с достатъчно хора и коне, които само ядяха, без да допринасят някаква полза. Извести сина си относно плановете си и Даг отиде в гората, за да даде тласък на нещата; по всичко личеше, че много бърза със заминаването си. Аделхайд усети ледени тръпки, когато разбра, че той иска да замине — още същия ден, в който бяха обсъдили това.

Аделхайд започна да се притеснява. Даг се бавеше вече няколко дни — но спокойствието на Стария Даг смекчаваше тревогата ѝ, а и самата тя си казваше, че трябва да бъде разумна.

Същата самотна вечер се сети, че още не е използвала ключа, който Стария Даг ѝ бе дал вечерта на сватбата. Леля Елеоноре бе останала за по-дълго, двете стояха до късно вечер и тя не бе намирала време да се заседи безцелно в стаята си. От града беше дошла и една каруца с неин багаж, сред който и книги, останали от баба ѝ. По нейни указания Стария Даг веднага бе наредил да ѝ направят лавици — една в стаята ѝ, за най-любимите ѝ книги, други две в една от стаите в новата къща. След заминаването на леля Елеоноре бе прекарала много приятни часове в преглеждане на книгите, свързани със спомени за баба ѝ и за времето, което бе прекарала при нея. Въпреки цялата строгост на старата госпожа това беше хубав момент от живота ѝ, в който книгите бяха нейните приятели — книгите на епископа.

Тази вечер тя влезе в кабинета, двете изящни врати на който винаги бяха отворени, защото Стария Даг ѝ бе предоставил всичко, което беше вътре. Писалището стоеше заключено в стаята. Бе имала други грижи, преди да настъпи този момент, и бе приемала факта, че е заключено, като нещо нормално.

Тази вечер обаче бе сновала неспокойно насам-натам, бе излизала на терасата и влизала отново в стаята, нещо повече — беше запалила огъня в камината на стаята на Даг, за да разпръсне в тъмното помещение нещо от живота на светлината и сенките, и си бе припомняла вечерите, когато с Даг бяха седели до късно през нощта тук, пред камината. Бе изкопчвала от устата му думи — за горите и хората, и бе се почувствала по-близка с него; но все пак продължаваше да усеща колко безкрайно далеч се намира от неговата вътрешна същност. Разсъждавайки върху това, тя се бе върнала отново в стаята, когато изведнъж се сети за ключа.

Сега тя го взе. Беше един изящен ключ с фина украса по дръжката и много нарези на езичето — почувства вълнение в ръцете си, когато го пхна в писалището на госпожица Дортея Холдер.

Какво ли имаше вътре — в шкафа на една изтънчена богата госпожица? Той беше на дъщеря на едър търговец, жена с ангелска красота, както бе чувала от Стария Даг и както самата се бе досетила от обзавеждането на стаята. Ключът превъртя леко, сякаш вчера бе заключено с него, вратите се отвориха тихо и доверчиво. Някога са били направени от майстор така умело, че се отваряха сякаш от само себе си — плавно.

Аделхайд никога не бе посмяла да надникне в писалището на майка си. Веднага след нейната смърт баба ѝ бе изпразнила всички чекмеджета, а писалището на баба ѝ бе открито празно след смъртта ѝ. Тя не остави никакви тайни. Такава беше тя и вероятно така беше и с Дортея. Сестра ѝ Терезе, майката на Даг, я беше надживяла и от тогава Стария Даг бе прибрал ключа. Навярно всичко бе унищожено и изгорено, както се случва при хората. Но не, Стария Даг толкова мило ѝ бе рекъл, когато ѝ даваше ключа, че всичко в писалището и в раклите принадлежи на нея. За него не беше характерно да подарява с гръмки думи нещо, което е празно и пусто.

Аделхайд посегна с разтреперана ръка към дръжката на найгорното чекмедже от лявата страна и го изтегли. Там имаше книжа, писма и всевъзможни други неща, пожълтели от времето. Дръпна следващото чекмедже. В него имаше една голяма книга, навяно Библия. Отвори следващото — пак книга. Взе книгата колебливо и я разгърна. Дата и година, дневник. Буквите на изящния красив почерк затанцуваха пред очите ѝ, тя затвори книгата и я върна обратно на мястото ѝ. Щяха да минат може би седмици и месеци, докато събере смелост да я разгърне отново, да проникне в тайните ѝ — на имението тук, на неговите хора и на самата госпожица Дортея.

Аделхайд издърпа чекмедже след чекмедже. Всичко бе в ръцете ѝ. Беше твърде много жена — добра и честна, но Стария Даг не ѝ бе дал това току-така. Ръцете ѝ притежаваха онази чисто женска черта — бяха любопитни. Те изследваха чекмеджетата едно по едно. Чекмеджета с дантели и яки от брокат, с ухание — не, не от изветряла лавандула, а от други живи, омайни, тежки аромати от времето на

кринолините и високите тежки прически, силни, опияняващи аромати от страни далеч на юг.

Едно от чекмеджетата беше по-късо от останалите. Аделхайд знаеше какво означава това; ръцете ѝ изтеглиха съвсем навън чекмеджето, потърсиха в дълбочина и извадиха от тайното отделение вътре една кутия. Не изпита изненада. Всичко беше така, както трябва да бъде в едно приключение. Тежки златни верижки и гривни — едната беше особено дебела — пръстени с блестящи камъни, едно колие с много перли отпред, една златна диадема за коса и две големи златни монети на дъното.

Чак сега тя бе обзета от онова чувство на притеснение и плахост, което връхлита колебливите души, когато надеждите им се оправдаят.

Беше жадувала за щастие, както всички останали. И нейните надежди се бяха осъществили — със сватбата, с тази стая и... с Младия Даг. Но в приключението трябваше още нещо: да няма край.

Още не бе разгледала нито пожълтелите книжа, нито подвързаните заедно с Библията листа за писане, нито дневника, нито раклите. Всъщност още нищо не знаеше за най-значимото в това приключение — за горите, които Даг преброяваше, и никога нямаше да научи нищо за тези негови обиколки.

Всичко тук беше като Стария Даг — и като Младия Даг. Пътят към тях беше така безкрайно дълъг. Бе прочела повече книги от мнозина, беше прекарала много време над книгите на епископа, бе проучила всички онези места в тях, където още стояха неговите бележки или подчертавания. Познаваше проповеди и написано от хора за хора, някога бе вярвала непоколебимо в собственото си знание. Да, тогава бе вярвала дори че разбира хората. Ухажорите, всички мъже в града ѝ се бяха стрували забавно прости и еднакви. Но какво знаеше тя за тези хора, към които сега принадлежеше, според авторитетното Божие слово в устата на свещеника и според всичко, което се бе случило оттогава досега?

Майката на Младия Даг в продължение на години след смъртта на сестра си не бе докоснала нейното скривалище. Прах се бе натрупал върху всичко, а и в мириса вътре имаше нещо толкова упоително и загадъчно — сред книжата и декоративните яки, недокоснати в продължение на дълги години. И сега Стария Даг ѝ беше дал ключа към всичките тайни на госпожица Дортея. Безгранично доверие към

починалата и — към самата нея. Без да промълви нито дума, той ѝ беше показал повече, отколкото всички други хора до този момент. Подобно нещо не биха се решили да направят обикновените хора заради тяхната несигурност и недоверие към всички и към себе си. Просто беше немислимо — че някой може да бъде толкова уверен.

Вроденото недоверие на Аделхайд към всичко и към самата себе си не бе надделяло над тези впечатления — те само пораждаха у нея известен страх. Как трябваше да се отплати на Стария Даг за всичко това и как можеше да се покаже достойна за безусловното му доверие? Познаваше твърде много освободеното лекомислие на времето си, знаеше, че за обществото, от което произхождаше, няма нищо свято. Заради това и не подозираше, че думите на свещеника при венчавката в църквата бяха изконни свещени думи за Стария Даг и я превръщаха в член на неговото семейство. В това семейство хората не познаваха съмнението и развода, щом двама души са венчани пред олтара.

В младостта си Стария Даг бе стаявал в сърцето си, скрито от жена си и сестра ѝ, много неща. По-късно бе изпитал толкова много от тежестта на живота и на смъртта, и много неща, които по-рано го измъчваха, сега му се струваха маловажни. Докато бе жива Дортея, той бе научил от нейната изтънчена душа твърде много. В крайна сметка и Аделхайд можеше да се поучи от наследството на Дортея. Ако върху някой лист сред книжата можеха да се намерят бележки за самия него, това нямаше никакво значение. Неговото достойнство сега беше достойнство на самата Аделхайд.

Ала Аделхайд бе рожба на своя свят. Всичко, което преживяваше тук, за нея оставаше неразбираемо. Скъпоценното съдържание на кутията с накитите сякаш хвърляше светлината си върху целия дар от Стария Даг и го правеше непонятен, дори сякаш страховит. Тя сложи обратно цялото това великолепие в кутията и я върна на мястото ѝ, като затвори вратичките и ги заключи.

Изправи се, изпълнена с безпокойство, и отиде в стаята на Даг. Тук нямаше никакви тайни, нито скъпоценни предмети. Той беше оставил тук само една-единствена пушка, която висеше самотна и хладна на стената. Огънят в камината бе почти изтлял. Сред въглените трептеше и проблясваше още само едно леко сияние.

Стори ѝ се, че предметите в собствената ѝ стая губят за нея целия си блясък, че над всичко се спуска мрак и слабата светлина в

камината е единственото нещо, което не е потънало в мрака. И Даг беше някъде навън в тъмнината, далеч от нея. Онова, което тя понякога успяваше да изтръгне от него, издаваше съвсем малко от неговата душа. Тя не го познаваше и всички красиви подаръци, цялото доверие, всичко казано ѝ изглеждаше без стойност. Даг си оставаше най-голямата загадка за нея. И толкова безнадеждно далеч беше от него. Тревогата заради всички обзели я чувства в нейната стая се смеси с тези нови мисли и избуя в леден страх.

Тя не знаеше как след това бе излязла — бе се изправила без ясна цел и бе излязла в коридора, после бе слязла по стълбището. Колкото е възможно по-тихо тя отвори тежката входна врата и краката ѝ я понесоха сред мрака, по обградената от храсти пътека, към старата, ниска, построена от масивни трупи, кухня, която пазеше тайните на Даг и която тя с вярна интуиция откри в тъмния двор.

Наистина ли се бе отправила натам — и какво искаше да направи? Знаеше ли изобщо какво иска?

Бе слязла по стъпалата от пътеката и бе тръгнала по засланата с дъски пътека, която водеше през двора. Кухнята бе по-тъмна от мрака, без прозорци и изпълнена със загадки. Но не се ли мяркаше светлинка там, на върха на покрива, където трябваше да е отворът на комина? Не се ли чуваше някакъв слаб звук отвътре, куче или нещо подобно?

Аделхайд спря, трепереща от страх, готова при най-малкия шум да се обърне и да избяга — но не се чуваше нищо друго, освен звуците на нощта, скърцането на гредите, тихо шуртене на вода някъде; във въздуха се носеше далечен мирис на гора и стара къща — както и на дим от огън някъде.

Тя се изправи и почувства тихия полъх на нощта около себе си — като омая, но след това дойде на себе си, изправи се бавно, приближи се до вратата на кухнята и почука леко. Отнякъде се чу глухо, едва доловимо ръмжене на куче, но отвътре не дойде никакъв отговор. Момичетата, които почистваха стаята и оправяха леглото, вършеха това в началото на деня. Никой, освен Даг не бе отварял тази врата през следобедните часове от дълги, дълги години.

Аделхайд натисна бравата и отвори вратата. Вътре беше светло. Пламъците в огнището се издигаха високи и горещи, помещението бе изпълнено с дим. Този дим се издигаше на плътен полюшващ се стълб, обгръщаше гредите на покрива и излизаше накрая през отвора.

Въпреки пламъците димът не позволяваше да се различи нищо и Аделхайд успя само неясно да види високата фигура на Даг, голяма и страховита зад огъня в огнището. Беше се върнал от гората през нощта, бе се обръснал и тъкмо слагаше огледалото и бръснача в един отвор на стената, когато бе чул някой да идва. Гледаше с изписано върху лицето му напрежение към вратата, защото се бе случило нещо безпрецедентно: някой бе натиснал bravata и бе влязъл сега, през нощта, в неговото убежище.

На Даг бе нужно време, докато разбере кой бе дошъл, а пък Аделхайд бе така развълнувана, че се стресна, когато вратата зад нея се затвори.

В крайна сметка по лицето на Даг се плъзна несигурна усмивка и Аделхайд ѝ отвърна с облекчение. Той грабна сакото и жилетката си от стола и ги хвърли на една закачалка, след което постави за жена си стола до огнището. Ризата му бе разкопчана на гърдите и със запретнати ръкави до лактите. Сега той я закопча, свали ръкавите си надолу и седна на едно трикрако столче до топлината на огъня.

Аделхайд се огледа стаята и се почувства така, сякаш без право е нахлула в момчешкия свят на Даг, който в продължение на дълги години бе само негов, много преди тя да се появи пред очите му.

Но тя не можа да се въздържи да не огледа наоколо: леглото, което стоеше разгънато и бяло в тъмния ъгъл, и стените, където висяха рогове с барут, пушки, ловни копия и събрани рибарски мрежи. Голям нож бе забит на стената, други висяха в каниите си на закачалките. На стената бяха забити и брадви, една от тях — на стълба до леглото. В ъглите и кътовете лежаха други принадлежности; колани, парчета тел и една верига бяха закачени на една кука и се подаваха изпод сложените там дрехи. Едно куче лежеше на леглото, с глава върху лапите си, гледаше към Аделхайд и я следеше с поглед; а второ куче се бе проснало до Даг близо до топлината на огнището. Миришеше на огън и дим, на стара къща и кучета, пламъците се виеха и шумяха около бориковите цепеници в огнището, димът се носеше наоколо и се извиваше нагоре, а някъде в гредите нещо поскърцваше.

Странно беше за Аделхайд да седи тук и да бъде на посещение в дома на собствения си мъж; защото тя не се съмняваше, че това е неговият дом.

За Даг този миг беше много магичен. Че ще го посети нощем в стаята му тази, която по-рано се бе наричала Аделхайд Баре, това бе последното нещо, което можеше да си представи; но той седеше там с широките си рамене и гледаше с твърд уверен поглед в жаравата. Това посещение не беше първата проява на обич, която той получаваше.

Въпреки цялата си гордост — и наставленията на баба си — Аделхайд беше жена и навярно вечер беше говорила повече от Даг, искаше да бъде добра към него и му шепнеше нежни слова.

Даг никога в живота си не се бе сблъсквал с трудности. Всичко се бе нареждало според желанията му. Той бе скърбил навремето твърде много за майка си, когато тя почина, но смъртта неминуемо идваше при старите хора, това беше в хода на нещата. Единственото страдание в живота му бе по времето, когато беше болен от копнеж по Аделхайд. Но баща му се бе притекъл на помощ.

В Бьорндал, както навсякъде в страната по онова време, пестяха брашното през зимата; но нямаше липса нито на месо, нито на риба, а пък онези воднисти, безполезни неща, които наричаха картофи и които по поръчка на Стария Даг трябваше да бъдат садени до житата и върху всяко парче земя, останало свободно долу в селището, дори в горските коренища и в самия Бьорндал, дойдоха сега тъкмо на място. Мнозина смятаха, че да се стриват картофи и да се слагат в тестото е все едно да се налива вода в него, но с течение на времето забелязаха за колко по-дълго стигаше брашното, щом добавяха към него картофи, а пък със сланина и месо, дори и с риба те добре си подхождаха.

Коледа в Бьорндал посрещнаха както всички Коледа преди. В посрещането на Бъдни вечер на трапезата в голямата зала с всички хора от имението Аделхайд бе участвала още предишната година; сега обаче всичко й се стори много по-тържествено. Това се дължеше твърде много на обстоятелството, че сега тя вече не беше гостенка тук, но главното идваше от известията на баща й за нищетата, властваща на много други места. В Бьорндал имаше както всяка година овесена каша и месо, алкохол и бира за всеки — дори за най-възрастния бедняк. По-рано месото беше най-хубавото нещо. Тази година овесената каша се оказа най-желаната храна.

И леля Елеоноре, която не забрави обещаното си коледно посещение, се чудеше още повече, отколкото се бе чудила миналата година Аделхайд — маеше се на коледната трапеза в залата, с всичката прислуга, на Библията сред свещниците на масата, а най-много — на уверената тържественост, с която Стария Даг прочете коледните слова, и на цялото празнично достопелие, което хвърляше блясъка си върху всеки и всичко.

След това тя каза на Аделхайд, че никога преда не е усещала толкова силно, че Бъдни вечер е най-важната вечер в годината.

Майор Баре замина за няколко дни в града след Коледа, но се върна бързо обратно и разказа шокиращи неща: за недостига на зърно и за облагането с данъци за кметството, за дивите протести и кървавата

намеса на военните, които се мъчат с оръжие да спрат гладните, бунтуващи се хора. Но той можеше да разкаже и за всички надежди, които се възлагаха за печалби от контактите с Англия и нарастващата покрай това търговия. Стария Даг наливаше щедро тази вечер чашите, подхвърляше по някоя дума между разказите на майора и успя да измъкне от него всичко, което бе чул да казват по-влиятелните хора и най-главното — за постоянното обезценяване на книжните пари.

Стария Даг беше богат човек от твърде отдавна. Цял живот бе живял, без да мисли за нищо друго, освен за пари. Беше се научил да се отнася с недоверие към всички хора и неща. Но след това обаче бе направил откритието колко много други радости бе пропуснал заради парите. Първото нещо, което го пробуди, беше едно прошепнато предупреждение от страна на госпожица Дортея вечерта, преди да почине. По-късно, когато умря и съпругата му, той си даде сметка, че през тридесетте години на брака им едва бе имал време да говори с нея. След това той бе станал в много отношения по-мек — не беше така безсърдечен в делата си, както по-рано, и чувстваше желание да се доближи до хората и да им покаже, че добрите хора, които бяха живели до него, не бяха живели напразно, а бяха му въздействали, като по този начин бяха допринесли за всички, с които той имаше контакти — в имението, в селището, в горите и южните енории.

Беше полезно въздействието върху него — на жена му и госпожица Дортея, както и на стария капитан Клинге, които през последните си години му бяха дали толкова полезни съвети.

Напоследък той мислеше само за това — как да бъде един справедлив господар за всички хора, над които властваше, нещо повече дори — да им бъде, доколкото е възможно, приятел. Освен това го занимаваше мисълта за сина му и Аделхайд — че родът му трябваше да има нови разклонения. Мислеше много върху това и чувствата му се обвиваха като в някаква топла мъгла от радост, че на света щеше да дойде едно момченце и щеше да тича с него по пода на старите стаи.

Но сега усещаше, че нещо ново идва към него. По-рано бе изпълнен с недоверие към хората, когато работата се отнасяше до пари; сега обаче го обхвана едно ново недоверие — към самите пари. Лека-полека те бяха станали извънредно много. В книжата на братовчедата Холдер стояха такива големи числа, а дълбоко в мазето сандъкът бе препълнен; но всички те бяха само хартия. Той имаше още

натрупан дървен материал в града, който не можеше веднага да бъде натоварен на кораб и превозен. Не беше получил никакви пари за него, но сега получаваше писма след писма с предложения за все по-големи суми. Дървеният материал беше цяла грамада и през пролетта щеше да има още безкрайно много. Сега сечаха с много хора в горите, синът му бе там и той знаеше, че ще бъде свършена добра работа.

Имаше дървета в горите си, те имаха стойност и той не искаше да получи за тях само късове хартия.

Братовчедът Холдер му бе казал, когато Даг веднъж му бе поискал много настойчиво заплащане, че той самият има нужда от сребро, чиято стойност бе постоянна, за кредита си в Хамбург и заради това не може да му плати толкова много. Стария Даг бе мислил напоследък върху това. Ситуацията в Дания и Копенхаген, както и при краля там, беше наред, но книжните пари се обезценяваха. Братовчедът Холдер имаше свои намерения по отношение на Хамбург. Този град беше далеч, но там пресмятаха в сребро, разбра Даг. Какво щеше да стане, ако той поискаше хамбургско сребро за стоката си, независимо дали тя отиваше в Лондон или Холандия?

Когато следващата вечер почерпи добре майор Баре и спомена пред него за среброто и Хамбург, стана ясно, че майорът беше слушал много разговори за това и ги описа пъстро и живо.

Когато Стария Даг си легна, той вече знаеше какво иска — и от тук нататък за неговия дървен материал започнаха да се вписват в книжката му значително по-малки суми от тези, вписвани при другите производители, но здрави, непоклатими суми в хамбургско сребро.

Парите, които получаваше от сделките, влагаше в земя и стоки; купи всевъзможни модерни инструменти за имението и ги даваше под наем на селяните в селището и в горските стопанства, както и на имененията долу в южните енории. И когато свърши сечта в гората, накара да построят обори край колибите, където по-рано нямаше, купи коне, крави, свине, овце и пилета, които даде на своите изполичари да ги гледат. Дори ако след лоша реколта храната стане оскъдна, това ще бъде от помощ, мислеше си той.

Черните жребци на Бьорндал препускаха на юг по стария път и се връщаха с тежки товари; момчетата колари ги разтоварваха във вечерния мрак, натъпкваха всичко под навесите и не казваха нито дума за това, което докарваха, нито пък откъде го бяха взели. Стария Даг

имаше да се грижи за толкова много хора и притежаваше силата да прокарва пътища през трудните времена и нуждата. Трябваше да осигури зърно за посев на всички тези хора, а също и картофи, и зеленчукови семена. Така че той трябваше да има нова пшеница за хляб, както и други неща, за да стигне храната до новата реколта.

Майор Баре започна твърде рядко да намира време за гостуване в Бьорндал тази година, но все пак идваше от време на време за кратки посещения и донасяше новини за живота в града, за реката от книжни пари и за хората, които неочаквано бяха станали богати, за веселбите с шампанско и за други всевъзможни разточителства. Но също така разказваше и за чиновници и други, които бяха останали на твърдо установените си заплати, както и за обикновените хора, които бяха претърпели загуби.

В Бьорндал летните дни, както и преди, си течаха гладко и спокойно, а времето редуваше проливни дъждове и ярко слънце, нивите и ливадите растяха и буйно се издигаха към небето. И дойде есента — с вятър, който прелиташе над полята през слънчевите дни, класовете бяха пълни и зрели и се вълнуваха под лъха на вятъра, тежки и пълни с големи обещания.

Два нови навеса трябваше да бъдат изградени, наложи се това лято, за да може да се подслони всичкото сено — плевниците бяха така препълнени, че трябваше да се направят нови.

Стария Даг беше навсякъде, от ранна утрин до късна вечер. Никога работата не бе вървяла така спорно, както през тази пролет — и никога радостта от жътвата не бе била толкова голяма, както след тази гладна година.

Хора от горските колиби се бяха промъквали през нощта до нивите и бяха брали още неузрели класове. Един от тях бе заловен и доведен при Даг; отиде си след сериозни заплахи и няколко здрави шамара.

Малко момче бе заловено подобно на тях; то така се изплаши, че подмокри гащите си и пода пред очите на Даг. Отърва се само с големия си страх. Но трябваше да обещае, че няма повече да краде, а когато му липсва нещо вкъщи, по-добре да отиде при Стария Даг и да поговори с него.

Светът беше във война, а Стария Даг даваше всичко от себе си за онези, които принадлежаха към имението. Но не бяха само нещата

отвън, които го правеха толкова необикновено деен. Имаше нещо и в собствения му дом. Наистина, той отдавна вече си бе мислил за това, но през есента наоколо му стана така тихо и тайнствено, че той си даде сметка, че е лошо да се преструва, че не разбира нищо.

Вятърът караше старите къщи да скърцат и стенат през есенните нощи. С всеки силен порив се виждаше как всяка греда се надига, как се изправя цялата къща. Чуваше се пукот и скърцане, които замираха със зловещо пресекване, когато вятърът утихнеше. Да, тези стари постройки сякаш живееха и се движеха с вятъра и лошото време.

В Стаята на госпожицата Аделхайд лежеше будна и слушаше. На тоалетката гореше свещ. Вратата към стаята на Даг беше отворена, защото тя искаше така. Даг лежеше там вътре и спеше — спеше безшумно в тъмнината, но звуците на стените в голямото съседно помещение бяха по-силни отколкото в спалнята, защото там гредите подпираха на по-големи разстояния.

През тази нощ бурята бучеше страховито, сякаш сграбчваше къщата и така я подхващаше, че тя се надигаше и спускаше като океанска вълна — или да не би пък причината това шеметно чувство, че предметите наоколо се въртят, да беше в самата нея? Скоро щеше да случи. През целия ден и вечерта бе имала сериозни предчувствия. Болките бяха стихнали, но сега започваха отново. Тя се опита да се насили да слуша вятъра, но не успя.

От устните ѝ може би се бе изтръгнало леко стенание, защото Даг неочаквано се появи до леглото ѝ. Поглади леко ръката ѝ със своята корава длан и я загледа изпитателно.

Тя навлажни сухите си устни с върха на езика си и прошепна:
— Може ли да помолиш госпожица Крюсе да дойде?

Той си поигра с ръката ѝ, после я повдигна леко, наведе се и притисна внимателно устните си към нея. Когато отново се изправи и излезе, очите му блестяха.

Колко пъти Аделхайд бе желала това нещо, което много други бяха правили — някога, преди женитбата ѝ. Желала бе да види неговата глава така приведена над нея. Сега, най-накрая това се случи. Щеше да погали косата му с другата си ръка, но не го направи.

Госпожица Крюсе дойде тихо, прошепна нещо и седна отстрани до вратата. Даг бе поискал сам да отиде и да доведе опитен човек. В

далечината по пътя се дочу тропот от каруца.

Аделхайд се опита да слуша бурята и вятъра, за да вкара в ред мислите си; но болките идваха една след друга все по-често. Изведнъж пред нея пламнаха образите на неща, за които бе чела в дневника на госпожица Дортея и после бе научила повече подробности за тях от госпожица Крюсе и Стария Даг — неща, които се отнасяха за рода и за хората от него, за раждането и смъртта тук в имението. Между болките тя видя пред себе си майката на Даг, Терезе. Тя често дълго бе разглеждала портрета ѝ в залата. Защо майката на Даг не бе още жива? Аделхайд виждаше пред себе си образа, който си бе изградила за старата Ане Хамарбьо, която е била изключително висока и строга и навярно е приличала на Стария Даг, защото в жилите ѝ бе текла кръвта на Бьорндал. Всички разкази за уменията на Ане бяха създали в Аделхайд жива представа за нея и тя сега мислеше за това, че старицата никога не бе извършвала несполучливо раждане. Тя не бе виждала тази, която сега Даг искаше да доведе, нито пък бе чувала нещо за нея, но вероятно и тя трябва да беше много сръчна жена; и потвърждение за това се съдържаше сякаш в самото ѝ име — Ун Хамарбьо.

Ун беше правнучка на старата Ане и бе викана като помагачка при раждане, при това не от кого да е, а от самата Терезе Бьорндал, а също и при боледуване, когато Терезе трябваше да седи безпомощна в своя инвалиден стол. Терезе бе взимала Ун няколко пъти за гледачка при себе си и като забеляза, че тази работа ѝ приляга, беше я обучила. И сега Ун вършеше работата, в която Ане и Терезе се бяха така блестящо проявили.

Ун беше овдовяла рано и се беше оттеглила след смъртта на мъжа си отново в Хамарбьо; и хората започнаха да я наричат отново с моминското ѝ име. Трябваше да е на около четиридесет и осем години сега.

Аделхайд лежеше като замаяна от болка и видения. Тя се владееше толкова силно, че дори звук не излизаше от устата ѝ, но не виждаше вече нищо, освен виденията си, а и нищо не чуваше. Затова тя не разбра, както и госпожица Крюсе, че каруцата изтрополи на двора и някой се заизкачва по стълбището.

Аделхайд не усещаше нищо — изведнъж погледът ѝ улови едно видение, образа, който тя си бе създавала за Ане Хамарбьо. Стресна се и

се надигна в леглото, като се загледа объркано в жената.

— Това е Ун — чу някъде отдалеч гласа на госпожица Крюсе.

Аделхайд отново се отпусна на възглавниците и насили устните си за болезнена усмивка, след което подаде ръка. Ун хвана здраво ръката ѝ, почти я притегли към себе си и седна на стола, който беше до леглото.

Госпожица Крюсе трябва да имаше много неща за приготвяне в този момент и затова се отдалечи веднага след пристигането на Ун. На Даг дадоха да разбере, че ще направи най-добре да се оттегли тази нощ в старата кухня.

Така Аделхайд и Ун останаха сами. Ун държеше ръката на Аделхайд и сякаш все още продължаваше да я претегля — наведе се странно ниско и с втрещен поглед. Аделхайд се почувства изведнъж призована на жива среща с цялото, голямо и властно минало, за което бе чела и слушала с такава гореща съпричастност. Струваше ѝ се, че вижда през образа на Ун, през строгите ѝ черти и блесналите ѝ очи, рода на Даг и живота на Бьорндал далеч, далеч назад в неznайното минало.

За Ун това също беше тържествен момент. Не бе виждала до сега дори и края на дрехата на Аделхайд — нито тогава, на Коледа, ни през лятото, нито пък от женитбата ѝ насам; но беше чувала за нея много, безкрайно много. Да, мълвата за посещението на Аделхайд в помещенията на прислугата през сватбената вечер се беше разпространила като приказка в селището и бе стигнала дори до колибите, навсякъде разказваха колко приказно хубава е била булката, със златно украшение в косата и златни рози на дрехата, с искрящо злато на ръцете.

Ун не бе очаквала нетърпеливо, не, тя дори не бе бленувала, че изобщо могат да я повикат някога в Бьорндал, където прабаба ѝ бе изпълнявала толкова много почетни задачи. Навярно щяха да повикат някоя акушерка или пък лекар, или и двамата заедно да дойдат от града. Но ето че се появи самият Даг и докара тъкмо нея, и тя седеше сега тук, гледаше Аделхайд и държеше ръката ѝ.

Гледаха се една друга, Аделхайд и Ун, взаимно очаровани — без едната да знае какво вълнува другата.

Ун действително приличаше на прабаба си, но между рождението им имаше три четвърти столетие. Старата Ане бе

преживяла детството и младостта си в трудни времена; така на старини бе станала сурова и безмилостна. По същия начин и очите на Ун гледаха строго, но можеха да бъдат и невероятно дълбоки и топли, каквито бяха днес; но бяха и проникателни, много по-проникателни, отколкото самата тя смяташе. Тези очи сграбчиха Аделхайд, понесоха я през болките и я накараха да се довери, когато настъпи най-трудният момент.

Утрото идваше. Аделхайд лежеше в Стаята на госпожицата с новороденото на ръце. Всичко наоколо ѝ беше току-що променено, блестящо бяло. Старата люлка стоеше широка и тежка пред леглото, препълнена с малки, красиви възглавници и завивки, както и чаршафи с украшения и сложни декоративни шевове на горната и долната част, като завивките се спускаха чак до пода. Очите на Аделхайд блестяха дълбоки и живи. Челото ѝ още беше набраздено от явните следи на преживяната болка; къдриците, които се спускаха под дантелената шапчица, лепнеха влажни по слепоочието ѝ, а красивата ѝ уста още не беше загубила горчивия израз на страдание.

От стаята на Даг се чуваше шумолене на пламъци; бяха наклали огън в камината, за да осигурят топла вода, а също и в стаята на Аделхайд да бъде топло, заради мъничкия нов живот.

Току-що Даг си беше отишъл и Аделхайд сега очакваше Стария Даг. Все още бе под горещата омая на радостта, че се бе справила с всичко благополучно, че детето беше здраво и... че беше момче.

Стълбището заскърца — при всяка стъпка дъските по пода на преддверието изскърцваха, така че изобщо не беше необходимо да се чука на вратата, идването беше добре предизвестено, на Стария Даг. Той затвори внимателно вратата, пристъпи тържествено, приближи се, седна до леглото, наведе се и започна да гали, колкото може по-внимателно, ръката на Аделхайд, като в същото време гледаше надолу към момчето.

— Да, скъпа Аделхайд — рече той, — и при това е момче.

Аделхайд не успя да произнесе и дума, очите ѝ заблестяха влажни и тя преглътна, като се бореше да не избухне в сълзи. Стария Даг беше толкова очарован и развълнуван, че тя можеше да заплаче на глас от радост. Да, с него също ставаше нещо странно. Той стана рязко,

пое си дълбоко дъх и извърна леко настрана лицето си; помъчи се да каже нещо, но то успя да излезе от устата му едва при третия опит. Тогава прозвучаха старите думи, които от незапомнени времена се изричаха над всички новородени в рода:

— Нека Бог благослови идването ти на този свят и да бъде с теб през всички дни, и да те вземе при себе си, когато животът ти приключи.

При последните думи гласът му изневери и Аделхайд видя, че очите на Стария Даг бяха пълни със сълзи, когато той вдигна към нея за поздрав ръка, рязко се обърна и излезе.

Легендата за Аделхайд избуяваше все повече и повече.

Сега Ун Хамарбьо бе видяла със собствените си очи стаята — всичко, което прислужниците бяха разказвали, беше истина; там блестеше от сребро, разкошни дантели, мебели с по-фина дърворезба, отколкото в църквата; имаше един Исус на разпятие, тук-там в тъмното трепкаха прекрасни светлини и ухания от цъфнали градини; Ун бе разгледала добре и Аделхайд — беше красавица като никоя друга, но беше нечовешки твърда, защото бе родила на бял свят едно голямо момче, без да издаде стон. Такова нещо изглеждаше смайващо и при разговорите вечер в къщите и колибите, където легендата за Аделхайд доби вече свръхестествен образ и блясък, се добавяха и много думи за непоколебимата ѝ гордост, за нейната суровост и безчувственост, за непонятната ѝ същност. Така нейният образ бродеше през полето и гората, навсякъде, където живееха хора.

Ун Хамарбьо дори и не подозираше, че казаното от нея за Аделхайд, което тя бе предала е плахо почитание пред най-близките си, ще бъде така превратно изтълкувано.

Аделхайд беше щастлива — безкрайно щастлива. Никога в живота си след това тя не забрави това чувство на щастие, което я бе обзело през тази есен и зима. Наред с всичко друго, което ѝ беше скъпо в стаята, тя имаше сега и своето дете в хубавата люлка, чиито разкошни завивки и възглавници бяха ушити някога от госпожица Дортея, много преди да се роди Даг.

Всички хора от имението изказваха почитта си от разстояние, а Стария Даг питаше всеки ден и час как е малкият, като най-сетне той вече можеше да го вземе здраво в ръцете си и внимателно да се вгледа в него.

И Младия Даг се занимаваше с детето, когато беше вкъщи, и дори нещо повече: той започна да окачва в стаята си онези неща, които стояха по-рано в старата кухня. Измина известно време, преди Аделхайд да забележи това — късно една вечер, когато Даг беше в гората, тя поиска да си стопли вода, без да безпокои някого долу, и затова запали огън в неговата камина и седна там за малко. Като се настани и се огледа наоколо, забеляза много нови неща по стените; а пък отзад, в тъмния ъгъл зад леглото, лежаха ботуши и раница, а на стената бе забита една брадва.

Следователно Даг бе започнал да се приближава към нея.

Коледа бе отпразнувана в Бьорндал с пълен блясък след тази добра година. Пристигнаха майорът и леля Елеоноре заедно с други гости, беше тържествено, имаше танци и горещи речи на масата, песни и възторжени песни.

Някои от гостите много трудно се примиряваха с това, че трябваше да седят на трапезата навръх Бъдни вечер заедно с хората от имението и смирено да слушат, как под светлината на свещниците Стария Даг чете коледни текстове от Библията. Още по-неприятно беше, че старият се оттегли тази вечер толкова ужасно рано, заявявайки, че всички ще бъдат събудени през нощта, за да отидат с шейна на коледната служба в църквата на разсъмване. Нима така се отнасяха хората с гости от висшето общество?

Тук обаче не помогна нищо и всички бяха събудени, като получиха в леглата лека закуска и силно питие. Ужасени от толкова ранното пътуване в студа, те мърмореха възмутено. Но песента на звънчетата, светлината на факлите по пътя и празничната служба в църквата им въздействаха като на останалите. Естественото, първичното в тях изплува изпод мъглата от модни глупости, които те приемаха за свое житейско правило и кредо.

За разлика от повечето от свещеници на своето време, свещеник Рамер не заставаще на амвона, за да изфилософства едно извинение за това, че за съжаление, възможно е да има Бог. Той заставаще там, за да бъде в служба на Господ и така искрено вярваше в Него, че от въздействието на тази негова вяра цялата стара църква се изпълваше с живот.

Когато отишлите в църквата се връщаха обратно, камбаните пееха красиво, а пламъците на факлите магически осветяваха зимната широта и дънерите на планинската гора на път за вкъщи. Светите слова бяха силни не само в дни на благоденствие, но и в нещастие и смърт, като продължаваха да звучат за тях в мрака, в песента на звънците, грееха в светлината на факлите по време на цялото пътуване от църковния двор до Бьорндал.

Затова че бяха много, гостите досега се бяха хранили в новата къща, но когато се прибраха от църквата, трапезата бе наредена както всяка година във вътрешната зала на старата къща — отрупана с изключително изобилие на всевъзможни меса, риби и други ястия — всичко по нареждане на стария.

От време на време мисълта им бе заета с това, че не им беше ясно защо бяха поканени тук, сред тия тежки завеси, но привлечени от трапезата, те скоро забравиха размислите си. Важно бе да ядат изобилно и дълго — сред толкова много ястия всеки можеше да намери това, което искаше или най-много му харесваше.

Аделхайд неминуемо се сети за първата си Коледа тук, в старата къща с големите столове, известна ѝ бе респектиращата тържественост и затова тя крадешком се огледа наоколо, да види каква е реакцията на тези, които идваха за пръв път.

Цареше същото мълчание, както и тогава. Вероятно всички бяха завладени от същото чувство, което някога бе изпитала тя: респект пред наследените могъщество и легенди, запечатали се върху всичко тук — като се почне от ламперията по стените и дървените греди по тавана и се свърши до изкусно направените столове и сребърната посуда на масата.

Всички обърнаха като един погледите си към Стария Даг. Никой не знаеше със сигурност какво бе скрито в този човек. Аделхайд си прехапа устните, за да не се изсмее. Всички тези опитни светски хора — дори и над тях Стария Даг беше спечелил власт след вчерашния ден и началото на днешния — те стояха респектирани и съвсем тихи. И той тази вечер се забави особено много, преди да вземе чашата си. Навярно доловил вчера вечерта и днес сутринта нещо от тяхното мърморене — той притежаваше такива изострени сетива — сега чакаше, докато респектът се вгнезди дълбоко в техните души.

Най-после той вдигна чашата си и каза, както обикновено правеше при такова тържествено празненство, няколко думи. Благодарни им, че не се бяха изплашили от дългия път и не бяха нарушили стария обичай на имението, и ги подкани да се помолят на тази трапеза — с благодарност за богатите Божии дарове. След това се усмихна тъжно, чукна се с всеки от тях и постави празната си чаша на масата.

Беше сред гостите на трапезата. Стария Даг вече не потискаше веселостта, която алкохолът и силната бира причиниха, вътрешната зала се изпълни със смях и празничен шум, както толкова много пъти преди.

Лея Елеоноре оцени казаното на трапезата — Аделхайд беше сигурна — устните ѝ се извиха в хубава усмивка, когато Стария Даг благодари за храната и за пътуването до църквата.

Аделхайд също хареса казаното от Стария Даг за Божиите дарове на тази богата коледна трапеза.

Всичко тук имаше прастар смисъл.

Стария Даг беше изпълнен с леко безпокойство въпреки цялата радост тази зима. С помощта на добрата реколта, но най-вече заради обезценяването на парите, навсякъде в цялата страна хората започнаха да правят опити да си върнат обратно заложените имоти. И те плащаха с по една шепа безполезни хартийки, сто талера днес струваха не повече, отколкото няколко шилинга преди.

Той мислеше за скъпите талери, да, талерите от чисто сребро, които навремето бе влагал навсякъде и ги бе използвал за придобиване на стопанства.

Беше твърд в онези дни, за верую му служеше поговорката, че съдът си е свършил добре работата, колкото и развълнувано да моли длъжникът за милост. Сега вече два пъти се бе случило някой да си възвърне отново фермата, като му заплати купчина ненужни хартийки. И тук правото беше негово. На парчетата хартия стояха точните числа. Че книжните пари нямаха никаква стойност, за това не бяха виновни длъжниците. Трябваше да очаква още подобни случаи, защото законното право за обратно изкупуване на наследствени имоти важеше петнадесет години, а много от стопанствата той ги притежаваше от неотдавна. Най-много той мислеше за Боргланд, най-голямото имение в долината, което му принадлежеше само от две години. Там още живееше бившият собственик, полковник Фон Гал, със злата си дъщеря Елизабет, която някога бе тласнала към смъртта в пропастта на Йомфрудал Туре, по-големия син на Даг. Даг бе отстъпил на изкушението да вложи там повече пари и после да прехвърли имението на себе си, „за гаранция“, както му бе казал неговият адвокат в града.

В продължение на две години той бе изпращал много коне и силни мъже с тежко оборудване да работят там в напрегнатите периоди, а освен това при дълбоката оран бе заповядал да се оправи всичко занемарено и изгнило, като миналата есен бе направо стъписан от богатата реколта, която дадоха огромните обработваеми земи и ливади.

Той едва бе успял да постигне това и сега можеше да загуби имението, както и да провали всичко, което бе вложил в него. Впускането в подобни безполезно големи начинания бе проява на твърде голяма самонадеяност от негова страна. И без друго притежаваше достатъчно земи в Бьорндал и в безкрайните гори. Но беше си мислил, че един ден в Бьорндал може да има повече синове. Най-големият щеше да бъде в Бьорндал, като получи имението цяло — както си е по традиция, но вторият можеше да вземе Боргланд. А третият и четвъртият, в случай че ги имаше, можеха да получат своята част от останалите му имоти на юг.

Да, планове на Стария Даг бяха летели на орлови криле.

Сега първият внук беше вече дошъл, а богатството беше започнало да се топи — земята се изплъзваше от неговите ръце.

По същото това време в селото и общността се понесе слухът, че Стария Даг използва книжни пари с голяма стойност, за да пали лулата си, нещо повече дори — постоянно носел в загърнатите си ръкави книжни талери за запалване на лулата си.

Според някои това беше парадирание, други пък смятаха, че по този начин той иска да се подиграва с правителството и властите в страната, като изгаря тези лъжливи пари.

Но че палеше лулата си с цяло едно имение, това не предполагаше никой.

Зимата отмина, настъпи пролетта на 1811 година. Там, където през последното лято в Боргланд бяха цъфтели поляни, там сега поникваше зимната ръж, ръжта на Стария Даг. На хората се струваше, че виждат вече по полето покълнала зеленина, но даже през втората седмица на април това все още не бе възможно. В селскостопанските постройки имаше брани с дълги, железни зъби, обковани с дебел метал, имаше тежки плугове с железни уши и стоманени палешници, по-големи и по-остри от всички подобни земеделски средства, които изобщо бяха виждани в района.

Това бяха новите земеделски устройства на Стария Даг. Конете от горите на Бьорндал бяха научени да вървят напред, дори с най-тежък товар, при каквато и да било почва. Те не се сриваха на колене в

меката земя на Боргланд, дори когато плугът и браната бяха много по-тежки от обикновено, порейки дълбоко земята.

Отново настъпваше времето, когато главният ратай от Бьорндал трябваше да отиде с коне и ратаи, за да се разпорежда с управлението в старото имение на рода Гал, а пък полковникът, вече остарял и с трепереци крайници, да наднича сконфузено на скрито място до оградата, а госпожица Елизабет да гледа зад пердето на прозореца си.

Полковникът съвсем беше обеднял, след като преди две години бе принуден да отиде в Бьорндал, за да моли за пари Стария Даг, искайки да запази Боргланд при падежа на ипотеката, и тогава бе разбрал, другият вече притежава документа за залога. Но полковникът продължи да живее спокойно в Боргланд, като имаше право да използва от стопанството всичко, от което той и неговите хора имаха нужда — без да дава отчет на никого, — а Стария Даг никога не бе идвал в имението му. Но полковникът още бе сломен от нещастията си по-рано и след случката с документа за залога беше съвсем потиснат. Госпожица Елизабет, някогашната красива и горда дама, не бе излизала извън къщата оттогава.

Беше през втората седмица на април, слънцето грееше, а прозрачни облачни ивици се простираха по светлосиньото небе — като тънки нишки, които започваха от края на земята и стигаха високо в небето, до вечността. Някъде безкрайно далеч в простора се чуваше чуруликането на невидими птици. Земята се събуждаше и разцъфваше, а в старите пукнатини и гънки на почвата течеше вода.

Ратаят, отговарящ за конюшната в Боргланд, изкара оседлан тъмнокафявия позастарял кон на госпожицата пред портата. Ратаят го бе вчесал и изчеткал, напрягайки всичките си усилия, ала тъй като конят бе стоял цели две години в конюшната, без да се движи, не беше във възможностите на човека да го подготви както трябва, а и той сякаш не смееше да помръдне краката си, но на ратая му бяха казали от кухнята, че госпожицата иска да излезе на езда — твърде необичайно хрумване. Щом цели две години не бе обезпокояван от нея, можеше да го остави и занапред на мира, мислеше си конярят, докато държеше коня и се мъчеше да изглежда достолепен както по-рано.

Той хвърли поглед на госпожица Елизабет, когато тя дойде — високомерно и без да поздрави, също както някога, — и яхна коня. Но по ухото на коняря пламна остра болка от удар с камшик и госпожица Елизабет попита с най-голямото високомерие, на което бе способна:

— Гипсирани ли държите конете?

Камшикът изсвистя отново — но този път върху коня, при това тя трябва да бе забила стремената дълбоко в него, — конят трепна, вдигна глава и жално изцвили, после направи отчаян опит да препусне в галоп, успя най-сетне да раздвижи краката си и ездачката излезе през двора навън, като препусна по алеята.

Конярят си разтърка ухото и като гледаше подире ѝ, рече приблизително същото, което имаше навик да казва братът на полковника, „брат Лоренц“, когато бродеше като призрак из имението: „Дяволът да те вземе жива дори!“

По-нататък по алеята госпожица Елизабет срещна момиче от колибите, дрипаво и бледо. Момичето явно вече беше чувало разни неща за госпожицата, защото се стрелна далеч от алеята, без да я поздрави, навярно за да отмине колкото е възможно по-скоро. Но госпожица Елизабет дръпна поводите на коня и изкрещя:

— Спри!

Момичето спря и камшикът изсвистя от двете страни на ушите му; заболя го така силно, сякаш му ги отрязаха. Дебели сини резки се отпечатаха по двете му бузи и по врата му под тънките плитки. Момичето извика, като пронизано от копие, а госпожица Елизабет се изпъчи гордо на седлото:

— Следващия път ще ми направиш реверанс!

След това тя отново използва камшика и стремената на коня и препусна под пролетното слънце, изправена и все още красива, въпреки двете години, прекарани зад стените вкъщи.

Горе, на двора, конярят се отправи към конюшната с ръка на ухото. Какво означаваха всички тези промени в последно време? Цели две години лудият Лоренц бе скитал из имението, както си пожелае — и в конюшната, и в жилището на прислугата, и навсякъде всички се бяха забавлявали с неговите безумни брътвежи, но сега, от Коледа насам, отново го държаха затворен както по-рано в стаята му и той имаше възможност да прави само утринната си разходка в градината, преди другите да са станали. Самият полковник, който досега се беше

промъквал насам-натам като сянка, отново започна да се показва. Той дойде да прегледа старите сечива и конете, докато не бяха още продадени, и рече, че всичко ще трябва да се приведе в ред.

И след това се появи и госпожицата, с предишния си дявол в главата, и поиска да язди.

Господарите от Боргланд не бяха имали през последните години контакти с никого. Бяха се затворили от срам, че вече не управляваха Боргланд и че бяха принудени да живеят от милостта на Стария Даг. По тази причина те научаваха съвсем малко от това, което се случваше навън, но през зимата ги посети един чиновник от юг и от него чуха колко много наследствени земи са били освободени на законно основание и колко лесно можеха да се намерят необходимите за това книжни пари.

Полковникът, смазан и обезкуражен, се бе почувствал може би най-сетне добре, откакто един по-силен мъж управляваше безкрайното имение. Той беше достатъчно разумен, за да види, че на имението липсват още много неща, дори и ако намерят лесно в заем пари за откупването. Говедата и конете не бяха подновявани вече няколко години, най-хубавите бяха продадени, а сечивата бяха в безнадеждно състояние, сградите бавно се рушаха — така става, когато бедността разяжда всичко години наред. За да се поднови всичко, което липсваше тук, също се изискваха пари, но жалките книжни пари не можеха да свършат същата работа, както за откупването на имението. За тази работа трябваша големи суми — според истинската пазарна цена на всяко отделно нещо.

Към това се добавяше и обстоятелството, че старецът от Бьорндал се бе държал много почтено. През първата година — онази на черния глад — той им беше позволил да запазят цялата реколта и освен това им се бе притекъл на помощ, а през втората година, която се оказа плодородна, той беше взел за себе си толкова малко, че на тях им остана почти всичко. Полковникът беше израснал с разбиранията за чест на много поколения благородници. Той имаше достатъчно ясен поглед за това какво означаваше за Боргланд помощта на Стария Даг като хора, коне и уреди. В своята почтеност той чувстваше, че ще бъде непочтено, ако вземе всичко това, заедно със средствата, които Стария Даг бе вложил в плащането на ипотеката. Това миришеше на нечестност.

Но госпожица Елизабет го подтикна, след като ден и нощ го бе насъсквала с парещи думи, най-сетне да седне да напише заявление за откупването. И за да не би по-нататък да му дойде друго на ум, тя взе написаното и сега седмици наред го пазеше при себе си.

Беше чувала опасенията на баща си и знаеше колко много неща липсват на имението, но бе взела своите решения. Нямахше да изпрати писмото, докато хората от Бьорндал не завършат пролетната сеитба. Дори да си запазят в такъв случай право върху жътвата — в това тя не беше сигурна, — все пак земята щеше да бъде поне засята и те щяха да продължат подобренията и дренажите, които бяха започнали, а и баща ѝ ще имаше време, за да може да осигури необходимите кредити, както и за купуване на животни и сечива.

Тя беше решила да си стои вкъщи до изпращането на писмото — днес обаче във въздуха се усещаше такава прекрасна пролет и тя се чувстваше като новородена заради надеждата, че отново ще притежават Боргланд, а нейната някогашна приятелка Аделхайд, която сега бе омъжена в Бьорндал, ще научи за това как им се е изплъзнал Боргланд. Реши, че трябва да излезе на слънце, да язди по старите си пътища и да почувства живота наоколо след дългото си заточение.

И Елизабет фон Гал, която наричаха „Злото“, зави от алеята на Боргланд към север, към пътя за Бьорндал. За нея се мълвяха толкова странни неща. Тя беше тази, която бе изпратила Туре Бьорндал през една лунна нощ по стария път от Боргланд към пропастта в Йомфрудал и никой повече не бе го видял. Кавалерът ѝ от оная вечер, дръзкият лейтенант Фон Маргас, също бе участвал в случката — със своята сабя, докато Туре Бьорндал бе невъоръжен. И след това лейтенант Маргас никога вече не беше идвал в Боргланд; разказваха, че напуснал страната и загинал в армията на Наполеон. Тя беше поканила брата на Туре, Младия Даг, и през цялата вечер се бе опитвала да го привлече, но той я бе отблъснал и бе танцувал с Аделхайд Баре, за която след това се ожени.

Да, много неща се говореха за госпожица Елизабет, за дяволската ѝ злоба към хората — а също и към бедните животни.

Сега тя яздеше високомерно на слънце — по пътя на север. Госпожица Елизабет беше доста късогледа, но чу трополене на каруца от север и скоро я видя, обърна коня си и бързо препусна по алеята. Но

каруцата я последва нагоре след нея — по алеята. Тя спря коня си и се загледа.

Беше Сивер Бакпе, мъж от Бьорндал, който отиваше да провери земеделските сечива, оставени предишната година, преди пролетната сеитба. Такава проверка правеха редовно и навреме в Бьорндал и навсякъде, където управляваше Стария Даг.

Госпожица Елизабет го разпозна, но и той беше чувал твърде много за нея, което го накара да заобиколи отдалеч, без да я поздрави, като само хвърли един бегъл поглед към нея.

— Не може ли поне да поздрави? — и камшикът изсвистя във въздуха, но силният юмрук на ратая го изтръгна от ръката ѝ, след което Сивер го счупи пред очите ѝ на четири парчета и го захвърли на прашния път.

Той се опита да продължи пътя си, но тя му каза със съскащ глас да спре.

— Махай се от пътя ми! — извика тя. — Какво търсиш тук?

— О — отговори Сивер, — исках да прегледам инструментите.

— Тук никой от... от там няма вече какво да преглежда тук. Ще изхвърлим инструментите ви навън, така да знаете. От там можете да си ги вземете.

Сивер я изгледа спокойно, а на лицето му изгря задоволство.

— Стария Даг ми е възложил това. Правя онова, което той ми заповяда.

Госпожица Елизабет усмири коня си, който бе смушкала в гнева си.

— Махни се от очите ми — никой оттам вече няма какво да търси тук. Да знаят, че ще откупим имението, веднага ще го откупим. Всичко е вече написано.

— Може да е написано, но не е било уредено навреме, а сега е твърде късно.

Той се изхрачи шумно и плюнката му описа широка дъга.

Госпожица Елизабет пребледня.

— Късно?! — промълви тя задъхана.

— Сега са необходими истински пари за такова нещо. Сега трябва да се направи оценка по закона. Вчера пристигна писмо от адвокатата.

С тези думи Сивер Бакпе отмина под носа на госпожица Елизабет и влезе със замах в двора на Боргланд. Там той обиколи насам-натам из земеделските постройки и шумно обръщаше браните, плуговете и палешниците, така че звънът им ехтеше из цялото имение. Ако Стария Даг беше изпълнен с милост и не притесняваше никого в имението, Сивер Бакпе беше възмездие. Беше му известно отколешното презрение на Боргланд към всички от Бьорндал — да, към всички живи хора изобщо — и знаеше за дяволските прояви на госпожицата, затова в този момент на конфликт с нея го бяха засърбели пръстите да натупа както заслужава тази дяволска жена, но не биваше така да постъпва спрямо такава господарка.

Стария Даг му беше казал направо, че е отлагал досега пролетната сеитба, защото е очаквал решение за тук, както и на други места, но сега бе дошло писмото за това, което бяха решили в Копенхаген — да сложат край на измамата с книжните пари. От сега нататък всичко трябваше да се оценява и заплаща по истинската му стойност. Сивер сам бе засял нивите тук, както му беше наредил и показал Стария Даг. Сивер си разбираше от работата и знаеше, че при една редовна оценка тук днес имаше богатства, които не можеха да бъдат платени. При това старият беше казал, че срокът за откупуване, който по-рано бе петнадесет години, сега е намален на пет години; така рече Стария Даг — и в такъв случай полковникът и тази високомерна коза ще има много да се изпотят, преди да успеят през останалите три години да съберат толкова много пари. Подобно голямо богатство притежава само Стария Даг, смяташе Сивер. Нямаше никаква милост към хора като тези в Боргланд. Работейки, той запали лулата си и запуши шумно, сякаш Боргланд бе негов.

Оказа се, че твърденията на Сивер Бакпе са изцяло верни. Госпожица Елизабет изпрати бързо пратеник до областния управител и получи отговор, че е чакала прекалено дълго. Тя бе прикована на легло в продължение на дни и седмици след това. Полковникът, който се чувстваше щастлив, че се бе решил, беше доста натъжен, но още на следващия ден той направи разходката си в градината и го чуха да си подсвирква — също както в доброто старо време.

Когато Сивер се прибра и разказа за спречкването си с госпожицата, се зачуди — дали Стария Даг ще се разсърди и ще реши да я изгони заедно с полковника от Боргланд?

Не, той вече веднъж бе дал на полковника обещание, че той може спокойно да остане в Боргланд до края на живота си, и на Стария Даг и през ум дори не му мина, че някой може да се откаже от думата си, когато вече веднъж е дадена.

А и Сивер разказа за случилото си, без много да се пали. Той бе излял гнева си още в Боргланд и сега само спомена за станалото.

След благоприятното уреждане на нещата Стария Даг бе настроен смирено и благо и каза сериозно на Сивер:

— Спокойно можеш да поздравяваш с уважение полковника, защото той все пак е бил воин.

От Боргланд не дойде вече никаква друга вест за откупуване и след приключване на пролетната сеитба в Бьорндал работниците отидоха, както и по-рано, в Боргланд, като тежките плугове със стоманени палешници набраздиха плодородната почва с такива дълбоки бразди, каквито тя не бе виждала никога през всички векове до времето на Стария Даг Бьорндал.

Полковникът стоеше зад храстите в градината и гледаше тъжно към старото си родово имение, а отгоре, зад прозорците на стаята на госпожица Елизабет, пердетата само се раздвижваха леко.

Стария Даг не бе вече недоволен от съдебния ред и от властите в страната, затова не палеше вече лулата си с книжни пари.

Беше добра година — а за Боргланд беше изключителна. А в късна есен отново се появи син в Бьорндал.

— Ленсман Тув е крадец — говореха хората за ленсман Кристофер Тув.

Във всяко от двете имения, които притежаваше, той имаше по една жена. Казваха, че с едната бил разведен официално, но не и по сърце, а освен това беше замесен в още много истории с жени. Щом се наситеше на страстта си към нежния пол, той играеше карти и се напиваше като пън. Говореше се, че принуждавал хора от улицата да отиват с него в дома му, напивал ги и после ги обирал при игра на карти. И това всъщност беше истина: щом дойдеха при него хора, за да платят дълговете си или вноски, той ги черпеше и играеше с тях карти — когато се връщаха у дома си, кесиите им вече бяха празни, като на това отгоре при отиването си му дължаха още повече, отколкото при идването си.

Той имаше огромно куче холщайнер, което бе научил на разни умения. За сатанинското куче на ленсмана се мълвяха безкрайни истории, но никой не го бе виждал при дневна светлина. Късно вечер, когато картите хвърчаха, хората крещяха пияни, а тютюневият дим се стелеше като мъгла в кабинета, кучето изникваше като дух от някой ъгъл, без някой да разбере откъде — и лягаше под масата, на която играеха.

Ленсманът можеше толкова силно да му въздейства с думите си, че кучето да наежи козината си и страховито да ръмжи, дори повече — можеше да го накара да се изправи с целия си ръст, че да вдигне масата. Хора, които преживяваха за пръв път това, побягваха ужасени и забравяха там всичките спечелени пари; а после тези пари изчезваха. Ленсманът беше причинил много нещастия: един беше приучил на прекалено пиене, от друг беше взел при играта на карти къщата и имота му. Разбира се, в областта имаше и други държавни служители, но никак не вървеше да се меси човек в делата на ленсмана, когато собствените му работи не бяха съвсем наред.

Както по-рано, така и сега, при Стария Даг постоянно идваха хора отблизо и далеч, за да го молят за някакъв дребен заем. Той ги

оставяше да се изкажат и слушаше не само думите им, но и интонацията, като улавяше кога го лъжат. Стоеше с проникателен поглед срещу тях и основно ги разглеждаше. Помагаше на мнозина, с течение на годините по-често, а когато нямаше доверие на някого, изискваше ипотека за гаранция. Успя да научи на работа не един стар мързеливец. Въпреки възрастта му неотменно го виждаха навън по всяко време, яхнал своя жребец. Искаше да види как върви работата там, където бе помогнал, и при повечето хора неговите напътствия и съвети даваха по-обилна реколта, отколкото парите му назаем. Той беше рожба на старите сурови времена, там горе в горското селище. Беше работил много дни сред вятър и бури и бе събрал безброй поуки — една част от тях бяха извлечени на базата на собствените му преживявания, другата част беше мъдростта, която неговият баща му бе предал като резултат от усилената работа на много, много поколения.

Стария Даг се отнасяше с голяма сериозност към всичко това. Но започна да се уморява, искайки да помогне на другите и да отиде при тях. И тъй като имаше на разположение верен слуга като Сивер Бакпе, той започна да пътува вместо него.

От хората, които идваха при него да се оплакват от тъжната си участ — първо един, после и друг, — споменаваха за ленсман и пиенето при него, картите и кучето. Когато чу за това втори път, Стария Дъг неочаквано се бе навел рязко напред, но по-късно вероятно беше забравил този случай, все пак бе възрастен човек.

Вляво в залата на Бьорндал имаше врата към новата вътрешна стая. Тя не бе толкова просторна, колкото му се искаше на Йорн Мангфолди, който я беше направил преди едно поколение.

Капитан Клинге, който служеше при Стария Даг, се беше погрижил тази стая да му е нещо като кабинет, в която да бъдат книжата и документите със сметките, с мастило и писалки на бюрото до прозореца с южно изложение. Уютната стая имаше огромна камина, която беше свързана с огнището за готвене в кухнята.

Във фермата не бе имало много писане след смъртта на капитан Клинге. Стария Даг не беше се занимавал с водене на сметки и дългове.

Но стана така, че Стария Даг трябваше да организира нещата си и да започне да записва. И той седна там, като се опита да бъде колкото се може по-усърден, но новото му занимание събуди в него толкова

много мисли. С Клинге бяха толкова добри приятели — до края. При всичките си слабости капитанът беше достоен човек, с който бе живял рамо до рамо.

Стария Даг седеше един ден в кабинета си, на бюрото до прозореца. Беше ровил в стари книжа, но изглежда, си бе спомнил за Клинге, защото стоеше замислен, с ръка под брадичката си и гледаше през прозореца към есенните поля навън. Лулата му лежеше загаснала на бюрото, димът обаче все още се носеше на прозрачни нишки към огъня в камината и после нагоре в комина ѝ.

От унеса му го извади чукането на вратата — госпожица Крюсе въведе жена, която идваше от юг, за да говори със Стария Даг. Тя се поклони веднъж на вратата, когато госпожица Крюсе затвори зад нея, и продължи да се кланя, вървейки през стаята, но все пак накрая се настани на стола до камината, който Даг ѝ посочи. Той се обърна към нея в своя въртящ се стол, който бе направен по проект на капитан Клинге, и след дълги встъпления тя сподели своята болка.

Жената не се решаваше да вдигне очи към Стария Даг. Загрубелите ѝ от работа ръце непрестанно се движеха. Дърпаха и гладеха престилката ѝ, докато тя говореше и се клатеше ту напред, ту назад.

Всъщност онова, за което искаше да разговаря, се отнасяше до ленсмана. Нейният мъж бе попаднал в мрежата на ленсмана и седеше при него, пиеше и играеше карти по цели дни. Не смее да откаже на поканите на ленсмана, защото бил задлъжнял до уши и затова бил принуден да продължава играенето на карти. И случело ли се някога да спечели, тогава парите му изчезвали, твърдял той, а сатанинското куче бродело насам-натам, като ставало толкова злокобно, че мъжът ѝ се връщал у дома си полумъртъв от уплаха. Сега ленсманът отново започнал игрите; вече цели два дни и две нощи.

— Само Бог знае как ще свърши всичко това — рече накрая жената.

— Да, той със сигурност знае. В това можеш да бъдеш сигурна, жено — рече строго Стария Даг.

Потънала в собствената си мъка, жената подскочи от страх на стола — от тона, с който Даг произнесе думите. Сепната, тя застана

почти на един крак, а очите ѝ мигаха уплашено, когато той я запита с по-спокоен глас, дали двамата ще продължат и довечера играта си на карти.

Жената му каза, че това може да продължи цяла седмица, щом веднъж ленсманът е обзет от своя вихър.

Макар и да не познаваше жената, Стария Даг се досети кой е нейният мъж. Два пъти вече той се бе опитвал да вдигне непрокопсаника отново на крака, с опрощаване на дългове и помощ с превозни средства, с поуки и строгост. Стария Даг прокара ръка по косата си. Нежната кожа над белега на сляпото му око, спомен от едно сбиване през младите му години, пулсираше.

— Ти отиди в кухнята, да поискаш там нещо за ядене, докато впрегнем конете — рече той.

— Бог да ми е на помощ — извика жената, — да не смятате да отидем до ленсмана? Тогава всичко е обречено.

Даг излезе и затвори вратата след себе си. Жената се повъртя притеснена, но после го последва. След като се полута малко, намери кухнята, където по-рано бе разговаряла с госпожица Крюсе.

Докаато Даг закара жената в дома ѝ, вечерта се спусна. По пътя тя го убеждаваше да изчака до сутринта или поне да вземе някого със себе си — не бива заради нея да си докарва такова нещастие. Ленсманът не беше частно лице, а човек на властта, а неговото куче — в това куче се криеше самият сатана.

Даг завърза коня си до портите и тръгна по неподдържаната алея през двора на ленсмана. Светлините зад пердетата, гласовете и ударите по масата, издаваха къде се намираха. Стигна пипнешком до входната врата — тя не беше затворена — и влезе, като тръгна по посока на звуците. Всъщност заради кучето Даг трябваше да вземе със себе си брадва и пистолет, но изостави тази идея. Някога, в младостта си, той едва не бе станал убиец и при това, без да има оръжие. Ето защо трябваше да внимава какво прави.

Стигна до служебния кабинет и отвори вратата.

Зачервеното лице на ленсмана с изцъклен, изгарящ заради алкохола поглед се открояваше сред валмата дим, спускащи се над

пламъка на свещта, от който той палеше порцелановата си лула в същия момент, когато врата се отвори.

Въпреки че ленсманът бе страшно пиян, изпитваше такъв голям респект към Стария Даг, че остана да седи с ококорени очи. Останалите трима, които стояха край масата, също се обърнаха към вратата и останаха със зяпнала уста, обзети от страх, свити и пияни до несвяст.

Даг извика мъжа на нещастната жена и му нареди да тръгва с него. Тогава обаче ленсманът се окопити. В минало то си той бе смел човек и въпреки цялото безпътие, в което бе затънал, яростта извади на повърхността част от предишната му смелост. Изпсува с най-отвратителните ругатни, на които бе способен, а след това... — след това ленсманът и кучето му се хвърлиха в общ скок върху дошлия.

Стария Даг, макар и да бе на възраст, не беше пил, а и на млади години безброй пъти се бе принуждавал в борба с хора и животни да действа с бързината на светкавица. Беше се бил с брадва, която свистеше от мощния замах, сред глутница вълци и в същото време бе нанасял и ритници с краката си. Тежките му ритници бяха строшили не един вълчи гръбнак.

Сега замахна един-единствен път с гола ръка и в стаята се чу шум като от удар върху нещо мокро. Ленсманът се сгромоляса на пода, като повлече със себе си и един стол. Кучето излая така настървено, че цялата къща заехтя. Стария Даг направи крачка напред и с един ритник строши гръбнака на кучето, което падна смазано, и лаят му секна. Сграбчи мъжа, за когото беше дошъл, бутна го към вратата и преди да тръгне, събори свещта от масата и потопа стаята в пълен мрак.

Отвън той натупа мъжа, когото бе дошъл да прибере, след това го качи във файтона и го откара в дома му, където го предаде на жена му, като му обеща всякакви нещастия, ако някога кракът му стъпи отново при ленсмана или пък ако докосне отново карти.

Ленсманът не пожела да говори за станалото, но останалите трима разгласиха за целия ужас, който бе изкривил лицата им въпреки поетия алкохол, и онова, което разказаха, не беше нещо обикновено. Стария Даг строшил столовете, които били в стаята, хвърлил ленсмана върху техните останки и с един ритник размазал на пода, като червей,

сатанинското куче, така че освобожденият сатана изскочил с рев от него и отвлякъл със себе си свещта, преди да изчезне през стената.

Истината в крайна сметка беше, че Даг бе наказал ленсмана и завинаги бе сложил край на неговите измами.

Пролетта на 1812 година дойде, но това не беше истинска пролет — само дъжд и влага.

На много места сеитбата закъсня.

И лятото сякаш не искаше да дойде — беше влажно и ветровито.

Есен също нямаше, но зима... — тя дойде!

През един от първите септемврийски дни скова мраз; реколтата беше с черни зърна, а хората трябваше да живеят в цяла една година с нея. Бял саван от сняг покриваше хълмовете.

Стария Даг не беше продал никакво зърно през последните две години въпреки богатите реколти. Купищата книжни пари, които можеше да получи, нямаше да нахранят нито хората, нито животните. Той помнеше не само гладната 1810 година, помнеше още по-трудни времена от миналото. Ето защо бе изградил при свои доверени хора в горите навеси за запаси и бе съхранил там целия излишък от реколтите.

В началото на лятото той изпроводи свои хора до всички тези места. Това бяха Сивер Бакпе, ковач и дърводелец с тежки катинари. Всички пролуки бяха заковани, а вратите — здраво заключени, като ключовете бяха закачени на кука в стаята на госпожица Крюсе.

Надолу в махалата някои къщи и стрехи се бяха оказали добра защита от студа, в горските стопанства картофите не измръзнаха по южните склонове, а в Бьорндал студът бе по-мек заради горите.

Ала на откритото, в Боргланд, обширните ниви бяха измръзнали и покрити със сняг.

Каква година! Деца и възрастни бяха с подути тела и пожълти лица от глад или заради хляба, направен от дървесни кори, както и заради постоянната влага в селата от началото на зимата. Стомашни болести и смърт вилнееха, а в оборите се носеше смразяващият рев на говедата, сринали се на колене от глад.

В Бьорндал храната беше ограничена. Стария Даг пестеше. Никой не можеше да знае колко дълго ще продължи бедствието.

Но на Коледа всичко беше като предишните коледи. Овесена каша и изобилие от говеждо и свинско месо. Заклаха много животни, в резултат на това, че бяха поставили усърдно много капани, примки и мрежи, както и че бяха изкопали много трапове — по нареждане на Стария Даг.

— Ако не си пестим труда, гората ще ни спаси с онова, което може да ни осигури — рече той.

Беше вярно, защото гората им даде изобилие от всякакви дарове — във вид на блатна трева, изтравниче, дивеч, риба и птици. Гората беше спечелила битката със студа.

Надойдоха от селата, подчинени на Даг, като повечето селяни получиха по нещо. Дойдоха и други, вече откупили стопанствата си. Сега те предлагаха да му ги дадат отново, само срещу един чувал жито. Той се замисли леко, като приглади с ръка косата си. След това и те получиха по малко зърно — без да му дават нотариалните си актове. За това можеше да поговорят и по-нататък.

Той беше като Господ тази година, затова не биваше да бъде жесток с тези, които бяха в нужда.

Въпреки цялата си предприемчивост по отношение на пари и земя и въпреки проникателността си по отношение на хората и цялата си премереност и предвидливост Стария Даг се чувстваше като дете пред Господ, когото считаше за по-голям от себе си.

През цялата зима хората продължаваха да идват един след друг — от всички страни — обаче и на Стария Даг му трябваше зърно за идната пролет.

В едно ранно пролетно утро дойде момчето на ленсмана — с лунички по опърничавото си лице, петнайсетгодишно; трябвало да провери дали Стария Даг има излишно зърно:

— За склада — така му рече.

Тъкмо тогава Стария Даг постъпи прибързано, та после се принуди да изплаща глоба в размер на множество талери.

Сграбчи момчето за тила, свали го от мястото му и собственоръчно го замъкна в двуколката, после удари кобилата, без да обели и дума.

После се отпрати на юг от къщите, на запад от градината, излезе на стръмния склон и дълго стоя там, оглеждайки се за файтона на ленсмана. Ту се понакланяше на една страна — ту на друга, изведнъж се наведе опасно рязко право над бездната.

Като плуг стоеше там, над целия свят. Като плуг бе живял — за всички наоколо си — в продължение на безкрайно много години — а най-много през тия последните. Да, имаше нареждане излишното да се предоставя на склада. Ала разполагаше ли той с излишък? Той самият твърде много ли ядеше? Зърнената храна не беше онова, което ценеше най-много, Най обичаше месото и рибата — и картофите, дето мнозина още ги ненавиждаха, той намираще за вкусна гарнитура. Кашата и хлябът бяха за деца и женоря. Ала и за тях трябваше да се грижи. Дали той или някой от махалата се беше молил за зърно от склада? Своето можеше да го продаде миналата година — и да зарови момчето на ленсмана в камарата документи от продажбата. Стария Даг стоеше на стръмната скала свиреп и несправедлив, ала нали си беше най-личният плуг сред принадлежащите му. Ето защо и на него му бе позволено от време на време да бъде изморен и ядосан.

Още с първите дни на пролетта в Бьорндал започнаха да вадят зърно изпод разкованите дъски на преддверието, от плевниците, изпод стрехите на оборите и кошарите, от затворените дрешници в помещението за запаси, от всевъзможни ъгли и места. И никога нивите не бяха изоравани така нагъсто, никога браните не бяха разбивали така старателно и умело буците пръст, както през пролетта на 1813 година, всичко — под строгия надзор на Сивер Бакпе. Нито една шепка от житото, което Даг бе спасил за посев, не биваше да остане неоползотворено. Сивер бе получил нареждания от Даг, но и той самият беше дори по-строг от господаря си. Всяко зърно трябваше да бъде хвърлено на земята, а в следващия миг браните го заравяха дълбоко в почвата. Тази година житото за сеитба не биваше да е храна за врабчета и гарги. По-добре беше да се зарови малко по-дълбоко, дори и с риск да покара малко по-късно.

От засяването на зърното през пролетта до узряването му имаше един дълъг период от време — безкрайно дълъг. Дълъг като вечност за онзи, който е полумъртъв от глад, преди още да е започнала пролетната

работа. А за мнозина тази пролет беше точно така. И те идваха в Бьорндал — тези, които имаха някакво право, както и много други. Всички вярваха в Стария Даг повече, отколкото във всевъзможните действия на магистратите, повече, отколкото в правителството и краля.

Толкова много хора бяха получили зърно от него и бяха разказали за това, че всички мислеха, че той е някакво свръхестествено създание.

При цялата си твърдост Стария Даг сега имаше едно слабо място. Дойдеше ли при него някой с бедата си и с вяра в него, той би си нанесъл жестока рана, ако му откаже. А там, където сърцето надделее, там нещата често се объркват. Един ден Стария Даг направи равносметка и след нея стана ясно, че храната по никакъв начин няма да може да стигне докато дойде новата реколта.

Бедствието стана толкова голямо, че по пътищата умираха хора от глад. Един ден в Бьорндал дойде човек с каруца, както бе уговорено, в случай че пристигне кораб. Цялата му каруца бе пълна с жито — ръж не намерили — и той донесе писмо от братовчеда Холдер, че конете могат да тръгват.

Както правете още в младостта си, когато дойдеха важни писма, Стария Даг бе отишъл до западния прозорец на старата дневна и там отвори писмото. Смачка хартията и я хвърли в празната камина, после тръгна с бързината на лос през стаите навън. Тъкмо бе решил да вложи от своето сребро, а също така да поиска и още от братовчеда Холдер, за да изпрати кораб през морето, а сега се оказваше, че съдбата беше милостива. Каза няколко остри като нож думи на Сивер Бакпе и кон след кон потеглиха на юг. Никога селата на открито не бяха виждали такава гледка — черните коне на Бьорндал вървяха един след друг.

Братовчедът Холдер се сдоби с богата печалба, защото един кораб събира изключително много, а Стария Даг получи всичко, което му беше необходимо, за да изкарат до есента, дори имаше много повече, така че той можеше да го продаде.

— Можем да се договорим, но само срещу сребро — казваше Стария Даг.

Говореше се, че в страната няма сребро. Но сега хората извадиха старите талери и други сребърни вещи и Стария Даг получи повече

сребро, отколкото бе вложил, а освен това имаше и собствено жито от сделката.

— Трябва да го направим отново — рече братовчедът Холдер, — явно можем да спечелим още пари.

— Не, имам достатъчно пари — заяви Даг.

Така се потвърди онова, което казваха хората.

Стария Даг наистина може да беше свръхестествено създание. Независимо от властите и кралските разпореждания той осигури по един свръхестествен начин жито за бедните. Не беше вече толкова лошо за хората му в Бьорндал, в селището, та дори и в колибите в гората. Там все още имаше останало малко зърно на дъното на скриновете, както и в постройките му за запаси. Бе ги построил, за да може най-вече добре да съхрани зърното там, но му беше жал да измете последното зърно на стопаните отвъд.

Подивелите от глад хора, които прииждаха от полето на открито, стимулираха желанието му да демонстрира могъществото си — беше се говорило така, — а можеше и да има истина в това, но неговото могъщество осигуряваше зърно, а зърното означаваше живот.

Благодарение на Стария Даг от сигурна смърт бяха спасени много, стари и млади — в това никой не се съмняваше.

След всичко това той направи едно необичайно лятно пътуване в гората и добре я проучи. Озова се на високо място, откъдето се разкриваше гледка надалеч. Житото бе придобито със среброто, а среброто — от гората. Среброто беше вечно като горите. Беше го дал за жито — но среброто се върна. Така беше и с горите. Въпреки многото сеч те отново се връщаха — като среброто.

Жътвата беше богата и всичко в Бьорндал стана според очакванията на Даг. Зимата след 1814 година беше сковаващо студена, а хората в града и по други места се бореха с нищетата — в Бьорндал обаче огънят в камините гореше ярък и буен, както беше винаги в студените зими. Майор Баре дойде на гости и разказа за онова, което се случва по света, както и за това, че е сключен мир на север. В края на февруари той отново се появи и зачервен от ярост, събщи, че кралят в Копенхаген е отстъпил Норвегия на Швеция без никаква военна намеса.

— Какво ще кажеш за това? — обърна се майорът към Стария Даг.

— Датска или шведска, едно и също е според мен — рече Даг.

Тук майорът скочи:

— Шведите са ни врагове от поколения! — избухна той.

— Ами — рече Стария Даг, — шведите са ни били понякога, ала и ние сме ги побеждавали. Това е точната сметка; но в моите книги по история не мога да намеря нищо друго, освен че винаги сме побеждавали здраво датчаните, когато сме кръстосвали с тях оръжие — и въпреки това те са ни били господари в продължение на векове. Това не е честно според мен.

Настроението на майора се понижи. Следователно Стария Даг имаше непоклонимо мнение и за това, и то с такъв задълбочен поглед върху миналото, че майорът не можеше да му противоречи. Още повече че неговото мнение изглеждаше съвсем разумно.

— Все пак — хвърли силната си карта майорът, — да имаме за крал швед! Това на нищо не прилича!

За него през цялото му военно минало шведите бяха врагове. И затова майорът не можеше да приеме думите на събеседника си. Според неговите разбирания това означаваше да минеш на страната на неприятеля.

— Хм — рече Стария Даг сериозно, — този Кристиан Фредерик, около когото вие в Кристиания^[1] се суетите и славословите, май е само

един фустогонец. А новият, в Швеция, Карл Йохан, той е помирисвал барут.

След като каза това, Стария Даг стана — бяха в залата, на светлината на камината той изглеждаше огромен и страшен, а в гласа му имаше стаена сила.

— Струва ми се, че би трябвало сами да бъдем господари на себе си, без датчани и без шведи, както в древни времена. Нямаме ли възможност за това, тогава според мен е все едно, дали ще бъдем управлявани от юг или от изток. Тук, в Бьорндал, ние сме си единствени господари и... смятам, че ще бъде добре да извикам госпожица Крюсе, за да ни донесе по едно питие. Какво ще кажеш за това?

Досега по лицето на Даг, както и в тона му, се четеше известна твърдост, дори необузданост. И по всяка вероятност мисълта, че е издал древни родови пристрастия, го накара изведнъж да отклони разговора.

Говориха дълго през останалата част от вечерта — тихо и приятно, с чаша питие в ръка. Майорът обаче не говореше с охота, както друг път. Беше замислен. За пръв път бе видял един пламък от вътрешното същество на Стария Даг, който гореше под уравновесената му външност. Досега той не бе мислил за това по-рано, но бе ясно, че един човек, който бе направил толкова много в живота си, трябва да таи в себе си опасна мощ.

Майорът отдавна бе чувал подобна мисъл, че Норвегия трябва да се освободи и от юг, и от изток независимо от силните противници, но я бе смятал само за гола патриотична фраза. Не, изречена сега с такава първична емоция от съществуването на Стария Даг, тя беше нещо повече от фраза. В кръга на познатите му имаше мнозина, които познаваха Стария Даг. Вероятно за тях щеше да е любопитна да научат мнението му. То би им върнало смелостта сред всеобщата нерешителност.

Все по-малко Стария Даг се интересуваше с външния свят. Момчетата бяха вече едното на три, а другото на две години. По-голямото трополеше навсякъде из къщи, а и малкото се клатушкаше след него на своите разкрасени крачета и сладко бръщолевеше. Стария Даг се занимаваше толкова много с двете хлапета, че ги разбираше напълно и можеше да вникне във всичко, което ги вълнуваше. Поръчваше на коларите да донасят от града захарни и други вкусни

неща, а през съботните вечери вземаше на двете си колена по едно от децата, изваждаше от джоба си лакомствата и се опитваше да разказва така, че поне по-голямото да разбере думите му. Седнала на големия стол до камината с някакво ръчно занимание, Аделхайд винаги присъстваше на това. Но когато в стаята беше и Младия Даг, тогава Стария Даг не можеше да разкаже нито една приказка. Бащата и синът все още усещаха известно притеснение един с друг и навярно сега на Стария Даг бе станало ясно, че той не се бе отдавал така на собствените си синове.

В голямото мрачно имение бе станало по-приятно.

Не само децата правеха Аделхайд толкова щастлива, но и радостта, с която Стария Даг си играеше с тях — и също това, че мъжът ѝ все по-често оставаше вкъщи. Сега той рядко спеше в старата кухня, пренасяше все повече от оръжията си в стаята си, намираща се до нейната спалня. Започна да проявява любопитство и към нейните книги и през немалко хубави вечери седеше пред камината си и четеше. Малките хлапета се втурваха към него веднага щом той си дойдеше. За по-голямото сложиха легло в стаята на Даг — и то всяка сутрин, когато Даг си беше у дома, отиваше през стаята към леглото на татко си и изкарваше там по един блажен утринен сън, сгушен до мощния гръб на Даг.

Въпреки че Младия Даг не беше от хората, които да показват чувствата си, Аделхайд все пак забеляза, че той оставаше все по-често вкъщи не само заради децата. Често той ги търсеше, а когато смяташе, че тя не го наблюдава, можеше да вземе децата дори на колената си и предпазливо да повърти ръчичките и крачетата им, като че се чудеше как изключително фино са изваяни те.

[1] Името на Осло между 1624 и 1925 г. — Б.пр. ↑

ВТОРА ЧАСТ

Щастието е непостоянен гост в живота на хората. Никой не знае кога ще дойде — и никой не знае кога ще си отиде.

Аделхайд бе копняла през всичките си трудни години за сигурно щастие, както всеки човек. И то бе дошло при нея по-голямо, отколкото бе дръзнала да се надява. Но тя не беше напълно сигурна колко дълго ще трае то. Дори в най-светлите ѝ моменти през нея преминаваше тръпката на тревога. Нещо вероятно ще се случи. Животът не може да остане все така хубав. Но когато се замислеше върху това, тя не можеше да открие откъде би могло да дойде нещастieto. Беше толкова сигурно в царството на Стария Даг.

През март по-малкото момче се разболя. С пламнали бузи и блестящи очи, то плачеше за майка си ден и нощ — от време на време лежеше в дълбок унес — и кашляше така, че цялото му малко телце се извиваше в спазъм. А след това почина, малкото момче на Аделхайд.

Тримата души в Бьорндал — въпреки всичките им успехи — бяха смаяни от това.

Аделхайд бе бдяла ден и нощ над болното дете, Даг и Стария Даг идваха като уплашени животни до леглото на болното мъниче. Доведоха лекаря от южните селища, който направи всичко по силите си, но беше напразно.

Една вечер Младия Даг се прибра от кратко пътуване в гората и завари Аделхайд седнала в стаята му до леглото на по-голямото момче. Тя избухна в сълзи — цялата разтреперана.

Момчето бе пиццало предишния ден, а днес сутринта състоянието му се бе влошило, като сега, вечерта лежеше в унес — задрямало и стенещо.

Едва намери думи, за да му разкаже всичко това. Без да продума, Даг излезе навън и намери Сивер Бакпе. Лекарят трябваше да дойде веднага.

Тази нощ и още много нощи и дни Аделхайд и Даг седяха до леглото на малкия, излизаха за малко навън и после отново сядаха, почти без да осъзнават, какво правят. Стария Даг също седеше

постоянно там, а когато не бе при болното, оставаше надвесен над молитвениците до западния прозорец на старата стая. С лявата си ръка потъркваше челото си, а косата му висеше край ушите странно разрошена. От време на време изваждаше носната си кърпа и избърсваше очите и носа си — а понякога използваше и само ръката си. За кратко време се прегърби като старец.

За по-малкото си момче Аделхайд бе плакала дълго и отчаяно, но тайно, само понякога не бе успявала да се сдържи и в присъствието на други хора неочаквано избухваше заради болката си. Сега обаче тя плачеше непрекъснато, без да обръща внимание на останалите. Болката я бе победила, цялата ѝ вродена гордост и цялото ѝ придобито от възпитанието самообладание се изпариха в миговете на страх и отчаяние до леглото на болното ѝ дете.

Младия Даг също често се извърещаше настрана, за да прекара ръка през очите си, а възглавницата му не една сутрин беше мокра.

След като бе бдяла дни и нощи над рожбата си, една вечер Аделхайд изгуби съзнание и не дойде на себе си дори и след като Даг я вдигна и я отнесе в леглото ѝ.

По-късно вечерта горе се качи и Стария Даг и двамата, Стария и Младия Даг, седнаха и останаха до леглото на момчето, докато нощните часове се нижеха.

Една свещ на нисък железен свещник бе сложена на масата до леглото на момчето. Гореше малко накриво, като част от фитила се бе наклонил надолу и бе попаднал в разтопения восък долу. Младия Даг седеше с гръб към светлината, а Стария Даг бе загледан в пламъка и едновременно с това бе заслушан в насеченото, трудно дишане на момчето. Гледаше свещта и видя как тази част от фитила, понесена от разтопения восък, стига края на свещника и продължава там да гори като втори фитил. Това което той наблюдаваше, сякаш не достигаше до съзнанието му, защото той не почисти свещта, макар че той гледаше малкото пламъче, което започна да я изгаря отдолу. След малко свещта започна да се накланя; неочаквано Стария Даг се сепна и втренчи ужасен поглед. Свещта бе паднала от свещника и лежеше на масата, като гореше едновременно от двата си края. По тялото му преминаха хладни тръпки и той нямаше сили да стане, за да сложи отново свещта в свещника — той вече нямаше сили за нищо.

В съзнанието му се появи едно старо предсказание на Ане Хамарбьо. „Където свещта гори от двата си края, там е пристигнала смъртта“. Стария Даг нямаше сили да погледне нито към леглото, нито към сина си. Взираше се втрещено единствено в свещта, която лежеше там и се разтапяше, докато двата ѝ пламъка пращяха и трепереха. Но едновременно с това той беше съсредоточен и върху онова, което се дочуваше от леглото. Там бе притихнало — вече не се чуваше дъхът на детето.

Внезапно Младия Даг скочи и се приведе над момчето. Животът бе изгаснал — бе изгаснал и на този му син. Той се взираше в полуотворената уста, устните на която бяха разпънати в изморена, измъчена усмивка. Някак си странно в нея проблясваха зъбите. Очите също бяха полуотворени и искряха с бял блясък между посинелите клепачи. Русата коса бе сплътена по челото и слепоочието, цялото лице бе безпомощно, уморено и измъчено.

Стария Даг събра сили и също се изправи. Бегъл поглед върху детето му бе достатъчен. Той рязко се извърна и пое към вратата, с двете си ръце пред лицето. Дълго, дълго стоя Младия Даг до леглото на сина си, сълзите се стичаха по лицето му и падаха на завивките. А свещта догаряше, стекла се на масата — пламъкът най-накрая пое и по повърхността на масата, и когато Даг го забеляза, в стаята вече миришеше на изгоряло дърво.

Когато разбра, че е спала, докато момчето ѝ е предавало Богу дух, Аделхайд почти обезумя от мъка. След като я събудиха от тежкия сън и тя осъзна най-после, какво се бе случило, в нея сякаш всичко човешко умря, тя се превърна в животно, диво отчаяно животно, което се е надвесило с пронизителен рев над мъртвата си рожба.

Както при раждането на момчето и при смъртта на по-малкото му братче дойде Ун Хамарбьо. Тя се захвана и с помощта на госпожица Крюсе и Сивер Бакпе нареди каквото трябваше да се нареди и постави момчето на смъртния му одър.

Пролетта на 1814 година дойде и в Бьорндал.

Всичко бе минало и Аделхайд се чувстваше сега по-бедна, отколкото когато и да било в живота си. Всяко нещо в стаята ѝ напомняше за децата, всяко нещо бе докосвано от тях, а голямото бе я

питало любопитно за всичко — защо това или онова е такова, защо се намира тук в стаята. А в раклата бяха малките им дрешки.

Дните и нощите минаваха, както и седмиците, а нейните мисли не можеха да бъдат само с починалите.

Мъртвите бяха мъртви, а тя бе жива заедно със скръбта и копнежа — по тях и по живота — и тъгата ѝ се превърна в мъка за самата нея. Усещаше като някакъв срам четирите щастливи години, прекарани тук. Само чрез децата тя бе имала право да принадлежи към Бьорндал. Чрез тях бе свързана с имението, с цялото му минало. Сега, когато нямаше деца, тя отново му беше чужда — непозната, бедна, самотна, от която никой нямаше нужда.

Дори Стария Даг, който я бе приел сърдечно от самото начало и я обсипваше с толкова дружелюбни слова, сега, ако минаваше край нея, предпочиташе да се обърне настрана.

Един ден той получи писмо. Беше от адвоката му, който го известяваше, че петгодишният срок за откупуване на Боргланд е отдавна изтекъл и сега Даг е неоспорим господар на имението. За миг той смачка писмото и го хвърли в огъня на камината. Направи това спонтанно, но на следващия ден една мисъл започна да го занимава трескаво. Лицето му изглеждаше безчувствено и стоманено сурово. Един ден той седна на масата в старата стая и се загледа през отворения прозорец към зелените запролетени склонове на хълмовете.

Свещта при смъртта на детето постоянно се връщаше в съзнанието му, при това не толкова самата свещ, колкото предсказанието от устата на Ане Хамарбю, което му припомни тази свещ. Бе проумял на старини, че древните пророчества невинаги трябва да се разбират в буквалния им смисъл. Често те имаха по-дълбоко значение, а поговорката за светлината звучеше така странно — да можеше само да разгадае смисъла ѝ...

Че една свещ сама ще започне да гори от двата края, беше мисъл, за която никога не би се сетил. Сега той бе видял това нещо със собствените си очи. И то беше някак си съвсем естествено до едно смъртно легло. В такива моменти хората мислят за друго и забравят да почистят свещта. Но тази мъдрост означаваше не само че свещта, която гори така, е поличба за смърт, тя беше прорицание и за човека, който изгаря по този начин жизнения си пламък, сигнализира за

разпадане на живота — „ако си посял нов живот, рано той ще бъде покосен от смъртта“.

Такъв беше краят ѝ и Стария Даг се замисли върху него. Бащата на съпругата му, търговецът Холдер, беше човек, който обичаше насладите на живота. Той трябва да бе запалил свещта на живота си от двата края — затова умря сравнително рано, както и дъщеря му, а госпожица Дортея никога не беше напълно здрава. От децата му с Терезе единият син загина млад, сред страст и нещастие, както и едно момиче им се роди преждевременно мъртво.

Това беше от една страна — а от другата беше бащата на Аделхайд, майорът. Той се бе оплел в парични и женски истории, рано се бе развел с жена си и Стария Даг беше наясно, че неговите интереси едва ли излизаха извън добрата храна и първокласните питиета — и тук, в Бьорндал, както и там, в града. Трябва да беше запалил свещта на живота си от двата края и той, майорът.

За разлика от младостта си, когато приписваше всяка несполука на Бог, Даг сега вече не прибързваше с подобни заключения. Трябваше най-напред да се проучи дали и самият човек не носи някаква вина. Аделхайд беше дъщеря на майор Баре, да — и той знаеше, че бе преживяла дълги години на лишения. Макар и да изглеждаше достатъчно красива и горда, все пак възможно беше да има нездрава кръв в нея. Даг, нейният съпруг, беше ходил през целия си живот под вятъра и слънцето, а това даваше силна кръв — и той със сигурност беше изключително силен, здрав и с голяма съпротивителна сила; но беше и внук на търговеца Холдер, това нещо Стария Даг беше забравил.

Мисълта за двете невинни деца, които напуснаха живота толкова рано, отново се върна при него. Дали това нещо се бе случило заради престъпленията на дедите им към самите себе си? Той вдигна ръка и прекара през очите си opakото на дланта си. Дълго стоя така, като гледаше склоновете на хълмовете откъм запад, където широколистните дървета бяха започнали да разпъват първите си едва забележими зелени мрежи. Образът на по-голямото момче, проснато на смъртния си одър, бавно пропълзя край него. То беше толкова красиво, когато го подготвиха за погребението, но мъчителният израз около устата му не успяха да премахнат. Приживе момчето бе изглеждало с такава

цветущо здраве, но не бе притежавало достатъчно силна кръв, за да победи първата болест, която го бе повалила, мислеше си Стария Даг.

През следващите няколко дни след случилото се Стария Даг започна да ходи с по-решителни стъпки. Много мъка го бе сполетявала през годините, но всеки път той бе успявал да се изправи отново. Дали и сега нямаше пак да полети — той, несломимият ястреб?

Майорът пристигна и разказа за Народното събрание, което заседаваше тези дни в Айдсвол^[1] и за всички големи събития в страната и извън нея. Мъката, която бе надвиснала над този дом, сякаш не го засягаше. Той говореше за приближаваща война с Швеция и посъветва Стария Даг да почисти всички оръжия в имението, да лее куршуми и да се упражнява в стрелба по мишени.

Дали като следствие от думите на майора, или пък и други планове занимаваха Стария Даг, но се случи нещо, което не се бе случвало от години. Рано сутринта на другия ден видяха стареца да минава през двора и да се отправя с пушката си към пасбищата и гората, в която скоро потъна. Когато се върна привечер, той донесе един голям наръч диви птици. На майора рече само, че е бил в гората. Но не сподели, че е проверявал дали мерникът му все още е така точен както някога. Този път майорът си отиде твърде бързо — в Бьорндал не беше така приятно, както преди. Дъщеря му избухваше в плач и при най-незначителната дума, а Стария Даг наистина му наливаше щедро алкохол, но го оставяше да пие сам.

Стария Даг стана рано следващата сутрин след заминаването на майора. Обръсна се, макар че седмицата току-що бе започнала, излезе навън и направи една сутрешна разходка, както преди години. След това отиде в спалнята си, отвори голямата ракла и бръкна в едно от малките отделения — започна да вади едно след друго някои от лъскавите скъпи неща, но после се потопи в мисли, прибра отново всичко на мястото му и затвори.

Малко по-късно той излезе навън, до обора, и нареди нещо на Сивер Бакпе — веднага конят и файтонът бяха докарани пред него — и Стария Даг се качи, потегляйки навън.

Голямо бе учудването в Хамарбьо, когато видяха Стария Даг да кара нагоре по пътя и до вратата пред тях, после да слиза. Той поздрави любезно всички, които дойдоха да го посрещнат, и разтърси ръката на Стария Йорн, който беше над осемдесетгодишен и бе внук на Ане и баща на Ун.

Много хора живееха в Хамарбьо, стари и млади, и те влязоха един след друг в стаята, като седнаха до стената, на почетно разстояние от Стария Даг и им се искаше добре да го разгледат сега, когато бе седнал съвсем близо до тях. Всички бяха любопитни да научат причината за това посещение. Стария Йорн седна на масата, а Ун донесе ракия с две чаши — само за Даг и Йорн, не и за другите.

Стария Йорн започна да говори за обичайните неща, за времето, пролетта и работата на къра, но Даг не се впусна в разговор върху това. Той бе свел строгото си лице, като очите му бяха скрити; но под гъстите му вежди погледът му се плъзгаше и търсеше нещо по лицата край стените. Един след друг излязоха всички, които седяха там, накрая и Йорн стана, и на масата останаха само Даг и Ун. Щом като нямаше какво да си говори с Йорн — нищо за имението и стопанството, — тогава вероятно го потискаше мъката му и той желаше да си поговори с Ун — може би за това, че тя ще трябва да отиде в Бьорндал и да поутеши Аделхайд. Който е свикнал да си има работа с хора, които са пестеливи на думи, се научава да отгатва много неща.

Думите така и не дойдоха между Ун и Даг, но докато стояха един срещу друг, в стаята влезе дъщерята на Ун. Беше на осемнадесет години и много приличаше на майка си — също като нея беше свидетелство за кръвта на Бьорндал в рода Хамарбьо. Носеше малко мезе към ракията, поклонил се на Стария Даг, оставил нещата и си отиде.

Никой не каза нито дума, но изведнъж челото на Ун се опъна и погледът ѝ се промени едва забележимо. Веднага след това тя отново наведе очи и започна да говори, тихо и с дълги паузи между думите — за Аделхайд, за времето и за стопанските работи. Стария Даг ѝ отговаряше с по една сричка тук-там, но продължаваше да бъде все мълчалив и сякаш мислите му бяха другаде.

Внезапно той стана.

— Ще си ходя — рече.

Преди да тръгне, огледа всички, които се намираха там, кимна за сбогом — на всички и на никого, и когато си тръгна, хората се запитаха защо Стария Даг бе дошъл в Хамарбьо?

Ун го изпрати по обградения с дървета път. Там тя спря и дълго гледа след него. Погледът ѝ искреше, подозрително светъл. В стаята бе забелязала как очите на Даг, колкото и да бяха скрити под веждите, видимо светнаха, когато влезе дъщеря ѝ. Да, той бе хвърлил един бърз поглед върху лицето на нейната дъщеря, докато тя слагаше мезето, а щом момичето си тръгна, го бе изпратил с бърз поглед. Ун Хамарбьо познаваше добре човешката душа и бе виждала много погледи през живота си.

— Горкият Стар Даг! — прошепна тя, когато файтонът изчезна между хълмовете.

Обръщайки се, за да влезе вкъщи, тя спря още веднъж, сякаш проумяла нещо в мислите си.

— Да, да — каза си тя, — та той дори няма още седемдесет.

Младия Даг се върна към предишния си начин на живот след смъртта на децата. Започна да избягва стаята си, нещо повече дори — изглеждаше, че отбягва и Аделхайд. Прекарваше времето си главно в гората и ако се върнеше за малко вкъщи, нощуваше в старата кухня. Заради разните опасни оръжия тази постройка беше забранена за децата и там нямаше нищо, което да му напомня за тях. Младия Даг бе придобил такъв мрачен и див вид, че хората се стъписваха, когато срещнеха погледа му. Така всички те — Аделхайд, Стария и Младия Даг — диреха по различни пътища непонятния смисъл на смъртта.

Мъката бе обсебила Аделхайд — и тя мислеше за скръбта си, за загубата и за самата себе си.

Стария Даг мислеше за бъдещето на имотите и на рода си, за нов живот със здрава кръв.

А Младия Даг — изобщо мислеше ли той?

[1] На 17 май 1814 г. там е подписана Норвежката конституция. — Б.пр. ↑

Най-далеч зад селата — Планината на мъртвите.

На север има смърт и мъка, на юг са долините на живота.

Горе от планината ти ще видиш живот и смърт, зеленина и сняг.

За смъртта ще искаш да разкажеш, но щом се върнеш, своя глас ще си изгубил.

Човек, качил се на Планината на мъртвите, среща смъртта, преди слънце да изгрее.

Тази стара мъдрост Стария Даг вероятно я беше казал на Младия Даг преди четири-пет години, когато една вечер бе изпаднал в подходящо настроение за това.

— След като си ходил навсякъде, също и горе, в планините — рече той, — виждал ли си Планината на мъртвите?

— Не — отвърна Младия Даг, — не знам планина, която да се нарича така.

— Това, как изглежда, подсказва името ѝ — рече Стария Даг, а след това повтори първите думи от поговорката. — На север тази планина е била граничен камък за имотите ни — рече той. Навярно искаше с тези думи да обозначи за сина си северната граница на собствеността им. — Аз съм бил далеч, но чак там — не. Това беше една от мъдростите на Ане, а тя казваше, че човек ще разпознае името на планината по това, как тя изглежда. — Така Стария Даг повтори края на тази мъдрост.

Това прозвуча като предупреждение от страна на прадедите, от които Ане го бе научила — и Стария Даг ги предаваше на сина си.

Всичко бе изчезнало от съзнанието на Даг. Той не бе колекционер на мъдрости и поговорки.

Горите в Бьорндал пееха — и вятърът, и водата, и птиците. Песента се подемаше от всички потоци, от короните на дърветата — и се разнасяше със свирукането, чуруликането и шума на всички птици там.

Младия Даг прескачаше ловко през мъха. Беше с пушка през рамо, с раница и храна, както и боеприпаси за стрелба, с него беше едно бързоного куче, което шареше наоколо. Не се долавяше никакъв звук от двете същества, които се движеха сред влажния пролетен вятър, който галеше земята мило и свистеше високо над горите, чак до небето.

Далеч, далеч, извън имението, бяха блатата сред покоя на гората. На север от блатата теренът ставаше стръмен, с гъсти гори по склоновете на юг. Бяха все по-редки, колкото по-нависоко се изкачваха — по хълмовете нагоре имаше рехави борови гори, а на север от тях растителността оредяваше и се срещаха брезии. Отвъд брезите се простираха блатата и пасбища. Там се извисяваше царството на планините — връх над връх, чак до самото небе.

Там, където Даг спря да почине с кучето си, на един скалист хълм, сред боровата гора стволите на дърветата искряха на слънчевата светлина като златни колони на храм, извисяващи се в синевата на небето. Вятърът шумолеше и пееше в зелената на боровите, а по-отдолу му отговаряха по-ниски звуци, когато той се усилише.

Тук, на високото, той беше сух и не така мек и галещ, както долу в горите. В него се усещаше нещо от зимния вятър. Идваше от север, от високите планини, където още властваше зимата.

Необичайният аромат, който носеше вятърът, караше кучето енергично да души, вдигнало носа си и вперило поглед в Даг. Господарят му напоследък съвсем се беше променил. То не получаваше нито една приятелска ласка, нито едно почесване зад ушите, нито една приятелска дума и... рядко някой изстрел и добро хапване. Той седеше неподвижен и гледаше втренчено пред себе си,

без да вижда нищо. Дори не усещаше, когато му ближеше ръката. Вече не беше никакво удоволствие да е негово куче.

Даг се изправи, вдиша дълбоко въздух, праметна пушката и раницата на рамо и продължи нататък — инатливо и гневно, точно срещу вятъра.

Досега в живота си не бе имал несполуки. Да, брат му беше изчезнал, но това не го бе наранило толкова дълбоко. Леля Дортея и майка му бяха починали, но да видиш, че умират възрастни хора, това си беше, в края на краищата, ходът на живота — или по-скоро на смъртта. Някога бе имал изпитания в любовта си към Аделхайд. Обаче все пак винаги бе чувствал, че нещата ще се наредят според очакванията му — така и бе станало. Досега никога не бе сломяван от неблагоприятно развитие.

Родиха му се двама синове. Беше му необходимо доста време, докато проумее това. Отначало те бяха такива безпомощни същества, че бе просто непонятно как някога можеха да станат истински хора. Наистина, един ден, когато си дойде от гората, бе почувствал една странна топлина в гърдите си, когато видя в стаята си първото момче, заето с най-ревностни опити да пробяга от един стол до друг. Но истинска топлина завладя сърцето му — такава топлина, че избликна дори нагоре през носа и очите му — едва през онзи ден, когато малкият дойде при него с разперени ръце и рече: „Та-та“. Той вдигна тогава малкото момче и го притисна здраво до гърдите си и оттогава не намираще покой — нито в гората, нито другаде; горещ копнеж го тласкаше непрестанно да бъде с двете малки човечета и да ги прегръща, за да ги усеща близо до себе си — двете същества, които бяха негова кръв и плът. А по-голямото беше започнало напоследък да говори всичко, каквото желаше, и въпреки че бе така малко, бе станало истински човек. А и буйната радост на хлапетата, когато се връщаше, пълното с радост мъркане на голямото, когато му разрешаваше да легне до гърба му или да се притисне до него и да усеща дъха му — също като кучетата му... Те бяха негови. Зад студената му външност, в него винаги бе пламтял стремежът за близост и нежност, също като при останалите хора. Не бе тласнат от този първичен инстинкт в прегръдките на момичета. Инстинктът бе съхранен и бе толкова мощен, че сърцето му можеше да се пръсне заради това.

Онова, което изпитваше към Аделхайд, също бе силно, но не толкова дълбоко и могъщо. Нейният поглед и мироглед на възрастен човек го караше да е леко напрегнат. До нея той никога не се чувстваше съвсем спокоен.

Докато децата му — те бяха негова плът и кръв. Просто беше необяснимо, че си бяха отишли и никога вече нямаше да се върнат. Не можеше да проумее това.

Ето че той, който не бе понасял удари от съдбата досега, бе наранен не от друг, а от смъртта, която префуча право през него. Беше се молил дълбоко, на всички сили, които господстват над живота, на Бога, на Отца, на Сина и на Светия Дух. Но смъртта дойде и му взе живота и сърцето от гърдите му.

Сега вървеше нагоре по брезовите склонове. Искаше да отиде надалеч, безкрайно надалеч от дома си. Далеч от живота и хората — отвъд границите на битието.

Във въздуха се носеше мирис от зайци, от снежни яребици и глухари, което караше кучето да лае бясно. Но колкото и старателно да обръщаше внимание на господаря си върху това, пушката не мърдаше от рамото на Даг.

Склонът беше стръмен и обрасъл в брези. Отдавна вече бяха минали пътеката, където на места имаше навят сняг, и сега снегът беше във вид на дебела покривка. Миналата есен Даг беше оставил тук няколко чифта ски, когато бе идвал да нагледа примките си за птици. Откри мястото и ските и ги закопча на краката си. Бяха изкривени от вятъра и температурата, но все пак го придвижваха по снега.

Помисли си, че никога не беше идвал тук, горе, през пролетта. И заради това много неща му бяха чужди. Режещ като нож вятър свистеше и вдигаше снега от преспите. Вятърът от планините.

Когато се качи на билото, откъдето започваха да се спускат високите пасбища, той седна на един камък, за да си отдъхне след стръмното изкачване. На мястото, където бе седнал, една пропаст разрязваше в лека дъга силуета на планините. Не можеше още да се види високото плато, но върховете му се извисяваха в цялото си величие. Беше ги виждал вече много пъти и заради това първоначално не им обърна особено внимание. Днес обаче се долавяше странно и

мрачно бучене откъм планините, играта на светлини и сенки бе така жива, когато снежните вихрушки и тичащите облаци минаваха пред слънцето, че му се стори, че светът на планините има свой собствен живот. Величественият изглед го завладя и омагьоса. Никога не бе виждал планините такива.

Изведнъж вдигна главата си и се загледа с широко отворени очи.

Планините се спускаха към високата поляна с един смайващ зъбер; това беше най-южният от върховете, наречен Оксенутен, вероятно защото напомняше легнал вол, с остро наведен гръб и глава, снижена заплашително между предните крака. През лятото и есента на него се виждаше единствено скалиста повърхност, като само на най-високото се задържаха по няколко снежни ивици. Сега върхът почти изцяло бе покрит със сняг и лед, с изключение само на няколко разтопили се петна по южния му склон — точно срещу мястото, където седеше Даг. Бегъл слънчев лъч пробива между облаците над рида и го заля с ослепителна светлина сред дълбоките сенки.

Лицето на смъртта се бе озъбило подигравателно на Даг от срещуположния зъбер. Челото й блестеше, страните й светеха, а помежду им имаше дълбоки очни ями, дупки на носа и страшна челюст, потънала в сянка. След това пред слънцето преминаха още облаци и зъберът отново стана синкав и бял, без лице.

Даг се беше изправил на крака. Плъзна се на ските си през прореза и отправи поглед нататък. Поляната на високо се простираше като замръзнало море с остри рифове и стелеца се мъгла. Без да мисли, той се спускаше напред. Ските му прорязваха замръзналия сняг, докато в същото време втрещените му очи бяха приковани в отсрещния скален зъбер.

Неочаквано той се закова на място. Слънчевата светлина пробива през облаците и на отсрещната стена отново се появи ужасяващият образ, а отвъд нея останалите върхове на планината бяха потънали в сянка. Вече знаеше докъде се простира северната граница на Бьорндал. С пролетното слънце можеше с лекота да се открие Планината на мъртвите.

Движен като че ли от някаква неведома сила, той продължи нататък, а слънцето светеше все така ослепително, и все така отсреща се зъбеше Планината на мъртвите. Колкото повече се приближаваше към нея, толкова по-високо и по-респектиращо се извисяваше лицето

на смъртта над долината, високо над света, нагоре, чак до облаците. Беше това, което бяха казали неговият баща и Ане — човек действително може да разгадае името на планината по това, как тя изглежда. Името Оксенутен вероятно ѝ бяха дали хора, които никога не я бяха виждали през този сезон. Може би тя изглеждаше по този начин само на пролет.

Докато ските хрущяха през замръзалия сняг, Даг бе приковал погледа си в страшната гледка, като се опитваше да си спомни едно старо стихотворение, което някога бе чувал от баща си. Как точно бяха думите, не можеше вече да се сети, но знаеше много добре смисъла им: че царството на смъртта се простира зад планината, а долините на живота са южно от нея и че отгоре човек вижда едновременно живота и смъртта — и че ще може да разкаже за смъртта единствено онзи, който се завърне оттам и може да говори. Дали наистина би заплатил с гласа си този, който се изкачи на въпросната планина? Последните стихове той не успя да си спомни, знаеше само, че те бяха нещо като предупреждение.

Кучето беше на мразовития сняг и като че ли съжеляваше, че не бяха останали долу под платото, където бяха захвърлили пушката и раницата. Бе разтреперано и гледаше нагоре към планината. Може би също бе забелязало страховитите очертания на планините, защото скимтеше жално и лаеше срещу зъберите.

Кучето беше единственият свидетел на това безразсъдно катерене на Даг по стръмната скална стена. Той бе откопчал ските от стъпалата си. Пътят беше премного стръмен за ски, а лед и замръзнал сняг имаше в изобилие, за да могат да го задържат и без ски. На стръмното той направи кратка почивка и хвърли поглед към света от планините и снеговете; отвъд, зад покритата със сняг висока долина, се намираха, както той предполагаше, горите. Човек би могъл да ги види, ако се изкачи по-високо. От там, където беше, започваше отвесен склон. А усещането, че всичко лежи под него, че е над пропаст, която замайва главата на човек и никъде не се вижда опора, беше достатъчно да разтрепери коленете му. Но сега всичко му беше безразлично. Бе все едно дали е на пътя към живота или към смъртта, или и към двете едновременно; той не мислеше за това, а продължаваше да се изкачва все по-нагоре и нагоре.

Бурята като че не бушуваше покрай него, той не усещаше и пронизващите тласъци на вятъра, който връхлиташе зъбера и го удряше със снежни ръце.

Човек на предизвикателствата — все по-близо и по-близо до смъртта.

Вятърът свистеше и караше кучето да трепери. То виеше срещу него и следеше с поглед господаря си, който пълзеше като муха нагоре по брадата на смъртта и сега отново се спря, за да погледне света от устата на смъртта. Стоеше в този момент сред едно корито от грамадни каменни блокове, снегът там вече се бе предал на пролетното слънце и скалите между бялото образуваха челюстта на смъртта.

Даг трябваше да заобиколи встрани, за да може да продължи напред. И той се изкачи нагоре по снежната повърхност, която образуваше овала на бузите, и се устреми към едната от двете каменни реки, от които бяха каменните блокове в коритото. От вътрешната си страна те бяха заоблени и по тях нямаше сняг — те образуваха дълбоките очни кухни на смъртта. След това той трябваше да премине по носа — един скален хребет, който бе останал след срутването на скалите между двете тъмни очни кухни и върху който още имаше сняг. Там, на носа, на него отново му се наложи за миг да си поеме дъх. Челото беше толкова издадено напред и стръмно, че беше направо невъзможно човек да се изкачи по него. Но той най-сетне успя да открие път по едната вежда и после по ръба на пропастта, която образуваше слепоочието. И след това... Даг изчезна. Кучето виеше бясно и хленчеше като дете, изоставено сред виелицата и неவிждащо господаря си.

Да стигне до ръба на бездната беше най-трудният момент в живота на Даг. Беше влизал неведнъж в двубой с диви животни и дивата природа. Беше изкачвал много стръмни възвишения, сипеи и пропасти сред горите на планината, за да достигне гнезда на орли или да устрои засада на мечка. Но досега никога не бе напрягал така всеки свой мускул, всяка жила, всеки нерв, за да осъществи финалната част от трудния си път.

Даг вече беше горе на върха, където скалата през лятото изобразяваше главата на вола, а сега — темето на смъртта. Стоеше запотен и разтреперан от изнемога и се взираше в далечината. Многократно бе простирал поглед от планини и върхове към горите и

селото, но всичко това беше нищо пред безкрайния свят, който погледът му обхващаше в момента.

Вълни от безкрайни гори, а селището като мъничка, едва видима падина, на юг от която се простираше ярката зеленина на полето, докдето взор стига. Да, човек действително виждаше от тук долините на живота — това беше вярно. Но не се ли виждаха оттук и владенията на смъртта? Обърна се назад. Вратът на вола се издигаше като нова издатина върху темето на смъртта. От върха на тази издатина снегът се вихреше нагоре към небето като дим от жертвен огън.

Още немалко път оставаше до там и едва сега Даг почувства колко смъртно уморен е — но той трябваше да се изкачи горе.

На високото вятърът ставаше все пронизващ. На Даг се наложи да се превие на две, за да може да върви напред. До последното възвишение се принуди да пълзи на четири крака, в противен случай вихрушката щеше да го запрати обратно. С окървавени ръце се предвижваше по гладките като огледало камъни и докато снежната буря го шибаше през лицето, той преодоля последния остатък от пътя си. И ето, той ги видя — владенията на смъртта. Дълго време не можеше да различи нищо друго, освен едно море от снежен прах. Но щом бурята си пое за миг дъх, снежното море се спусна долу, а върховете се надигнаха димящи от него. Изглеждаше обаче, че човешкото същество върху черепа на смъртта вбесяваше бурята. Тя налиташе все по-дива и по-яроствна; крещеше и бумтеше над планините, ревеше в пропастите и пукнатините, спускаше се яроствно надолу в пропастите. После отново се надигаше и завихряше снега в едно запенено море, удрящо се във върховете. И върховете потъваха, изчезваха в снежния прах, а после отново се извисяваха, със снежен дим по склоновете, издигаха се високо над всички бури, със зъбери, които блестяха на слънцето, пронизваха самото небе.

Спускайки се от върха надолу, Даг се намери отново върху темето на смъртта, където бе стоял преди това. Там откри малко завет. Наистина, отделни тласъци на вятъра проникваха и тук, но слънцето грееше с обедна топлина, когато не бе покрито с облаци и снежен прах. Имаше чувството, че е убит и смачкан. Тук, на високото, вятърът пронизваше дрехите и кожата, стигаше до мозъка на костите му. Беше дъхът на смъртта.

Яростният подтик да се изкачва нагоре започна да дава резултат. Даг се отпусна разтреперан на един камък — в средата на темето на смъртта — и хвърли поглед на юг към долините на живота. Дали причина за това беше умората, или пък гледката към равнината, или замръзналият свят на север, но изведнъж той бе обзет от желание да живее. И в същия момент му стана ясно какво бе търсил. Беше тръгнал да дири смъртта, когато се изкачваше в заслепението си по тези скали. Бе искал да изчезне от живота. Но сега, като гледаше към долината на живота и мислеше за любимите си места долу, сега вече не желаше да умре.

Но дали щеше да има сили да се върне жив долу? Последните стихове от преданието на Ане Хамарбьо, които по-рано не можеха да изникнат в съзнанието му, сега неочаквано изплуваха със смразяваща яснота:

*„Човек, качил се на Планината на мъртвите,
среща смъртта, преди слънце да изгрее.“*

Сред мразовития студ наоколо по тялото му премина пронизващ огън. Седеше тук и за пръв път наблюдаваше всичките долини на живота, където бе живял щастливо, и точно този ден трябваше да бъде последният в живота му.

Преданията на Ане Хамарбьо винаги бяха верни, така беше чувал да говорят старите хора. Винаги се случваше това, което тя предсказваше. Вероятно, защото думите ѝ не бяха празни приказки, а мъдрост, обобщила опита на хората. Не трябваше да си прекалено умен, за да разбереш, че можеш да намериш смъртта си, слизайки оттук. При мисълта за това спускане през урвата го побиха тръпки. Знаеше от опит, че слизането надолу ще бъде десет пъти по-трудно.

Даг бе стигнал до онзи момент в живота си, в който самонадеяността му го бе отвела твърде далеч — толкова далеч, че бе принуден да види докъде стигат границите на силите му. Непреклонната воля на рода му бе надминала самата себе си — в Даг.

Толкова се изплаши при слизането, въпреки цялата си първична сила, че започна да трепери. Опита се да си внуши, че някъде трябва да има и някакъв друг път. Въпреки всичко все още бе достатъчно

съобразителен, за да прецени, че там снежната буря щеше да го ослепи. А навсякъде другаде, където можеше да се опита да слезе, можеше да се натъкне на непристъпни каменни стени или пък снегът да се срути под краката му. Опита се да прецени кой ще е най-безопасният път. Но му се завиваше свят веднага, щом си представеше, как изглежда там долу. През главата му преминаваха мисли, каквито никога досега не го бяха спохождали, и той продължаваше да гледа в краката си — в пътечката, която бе извървял, но по която сега не би направил и крачка повече.

Мислеше за Аделхайд. Това се бе случвало и по-рано, но никога по този начин. Сега проумя, че и тя страдаше заради загубата на момчетата и че той трябваше да бъде вкъщи и да я утеши. Мислеше и за баща си. И него скръбта го бе смачкала — бързо се беше състарил.

Да, за пръв път Даг започна ясно да осъзнава, че не бе претърпявал несполука в живота си — че винаги бе вървял по свой път, че винаги бе мислил единствено за себе си.

Реши категорично, че ако сега се върне жив долу, всичко вече ще е съвсем различно. Образите на Аделхайд и баща му изникнаха пред погледа му толкова неописуемо скъпи, че очите му се премрежиха. Освен за всичко друго, сега те се измъчваха и заради неговото изчезване. До болка чувстваше колко силно го обичаха двамата. И в него избуя могъщо желание да ги види и да почувства радостта им, когато го зърнат отново.

Стана на мига и започна силно да търка ръцете си една в друга, за да се стопли отново. Не бе и забелязал, че бурята непрестанно се усилваше, че бе обвила върха и сега дъхът ѝ достигаше и до тук. Нямахше вече време за умуване, трябваше да опита — в името на Бог. Тихо прошепна молитва, когато се преви, надвесен над пропастта, за да открие в здравия като лед замръзнал сняг опора за краката си. Вятърът ревеше яростно около скалния зъбер и ревет му отекуваше като глух смях надолу в бездните на Планината на мъртвите.

Трима мъже отидоха на север през гората, за да нарежат няколко дървета, които бяха останали повалени и покрити със сняг през зимата. Имаха кон със себе си.

Просто седяха и си почиваха, когато кучето на Даг дотича при тях. То ги подуши и излая. Мъжете очакваха, че и Младия Даг скоро ще дойде — затова веднага станаха и усърдно се заловиха за работа. Но Даг не дойде, а кучето не спираше да лае и да обикаля неспокойно.

Един от мъжете беше Мартин Хогер, най-опитният дървар в горите на Бьорндал. Весел, сръчен и умен. Той хвърли поглед към кучето един-два пъти, после се изправи и погледна загрижено към другите, които се занимаваха с трупите.

— Вероятно се е случило нещо с Даг. Кучето се държи много странно.

Всички се загледаха в кучето, а то нетърпеливо махаше с опашка и „хленчеше като болно хлапе“, описа го по-късно Мартин, който проумя, че трябва да се предприеме нещо. Нещо не беше наред. Единият от мъжете трябваше бързо да се върне в имението и той веднага се завтече, а Мартин и другият, заедно с коня, се насочиха на север, откъдето се бе появило кучето.

Когато мъжът дойде от гората, Стария Даг седеше до студената камина във вътрешната стая, потънала в сумрак, с отворена врата към залата, за да влиза светлина. Човекът задъхано и накратко разказа, че кучето на Младия Даг дотичало при тях и че нещо трябва да се е случило, ако се съди по поведението му. Стария Даг можеше да бъде прекършен от непреодолима болка, като всеки друг; но една надвиснала заплаха не можеше да го превие. Надигна се хладнокръвно — единствено ръцете и гласът му трепереха, когато поръча на мъжа да отиде и да си вземе нещо за ядене в кухнята, да си поотдъхне от дългия път и да си държи устата затворена по отношение на вестта,

която бе донесъл. Трябваше само колкото е възможно по-скоро да изпрати в залата госпожица Крюсе.

Госпожица Крюсе се появи и Стария Даг ѝ събщи с тих глас за какво става въпрос и поиска обувките си за гората, както и торба с припаси. Дърварят бе дошъл доста отдалеч, а кучето — от още по-нататък, на север. Беше по-добре да се приготви за дълъг път.

Смрачаваше се, но светлината на пролетта все още се стелеше над горите, когато Стария Даг се отправил, за пръв път от едно поколение насам, на дълъг път в горските си имоти. Докато можеха още да го наблюдават от къщи, той стъпваше твърдо; но горе, до стръмния склон, откъдето започваха горите, започна често-често да прекарва ръка по очите си и да шепне, треперейки:

— Бъди милостив към мен и този път, не оставяй Даг да умре преди мен.

Започна да говори на кучето си, за да се овладее, но познатите звуци на пролетта в дълбочината на гората събуждаха в него толкова много спомени, че сърцето му бе сграбчено от тревога. В дълбините му избуя страх, непознат досега за него. И той отново промълви същите думи. Звучаха като „Отче наш“ или друга някаква молитва, докато тежката му фигура се отдалечаваше бързо, с широки и твърди, свикнали с гората крачки.

Старите дървени постройки разнасят най-различни шумове в зависимост от момента на деня и годишните времена. Но необичайните звуци се различават твърде много от обичайните — за онзи, който има ухо да ги чуе.

Седнала в креслото до стъклената врата на стаята си, с подпряна буза на дланта си, Аделхайд седеше и гледаше, обзета от мъчителни мисли, през стъклата, гледаше вечерното пролетно небе, когато дърварят влезе в залата. Разбира се, припряното му тропане на входната врата, накъсаните, задъхани думи не можаха да се доловят горе, при нея; но тя почувства необичайните звуци вкъщи; затова стана и се насочи уплашено към вратата.

Почти веднага чу забързаното влизане на госпожица Крюсе в залата, после как излезе още по-бързо и как се върна. Малко по-късно дочу познатите стъпки на Стария Даг, само че те бяха сега по-бързи от

обикновено, чу как се отваря и затваря вратата, как старото куче, което винаги лежеше и се топлеше до камината, започна да драска по вратата, защото искаше и то да излезе. Следователно Стария Даг се беше приготвил за пътуване в гората, щом кучето се държеше така, и по всяка вероятност имаше нещо спешно. На лицето на Аделхайд нахлу гореща вълна кръв и студена пот изби по челото, тила и надолу по гърба ѝ.

Зави ѝ се свят.

Щом толкова бързо Стария Даг се беше запътил сега, на свечеряване, към гората, тогава трябваше да се е случило нещо с някого.

Аделхайд отвори вратата и изтича надолу по стълбището. Старото куче я посрещна, като въртеше опашка и непрестанно скимтеше. Тя застина и се вслуша, сякаш казаните тук с тих глас думи още се носеха във въздуха.

Стъпките на госпожица Крюсе, която минаваше през кабинета, се приближаваха. Без да подозира, че Аделхайд е там, тя излезе, плачейки, в преддверието. Сепна се и впери ужасен поглед в бялото като сняг, замръзнало лице на Аделхайд.

— Какво... какво... се е случило? — едва промълви Аделхайд.

Госпожица Крюсе не се сдържа и се разрида, въпреки че Стария Даг ѝ беше забранил да казва. Притискаше ръце към устата си, но заради ескалиращата тревога на Аделхайд накрая ѝ призна, че нищо не се е случило, освен че кучето се е върнало само. Единствено това знаела.

Аделхайд нямаше ни най-малка представа, че когато кучето на един ловец се връща и търси помощ, това никога не е за хубаво, а и госпожица Крюсе не ѝ каза, че поведението му е подсказвало неприятности. Но тя знаеше, че кучетата на Даг бяха част от него, както и той от тях. Неведнъж бе изпитвала дори ревност, когато те се втурваха към него, преливащи от радост, че могат да отидат с него в гората. А сега нейното предчувствие ѝ нашепваше какво означаваше, когато куче се е върнало само.

Кръвта бучеше във вените ѝ и след като дълго стоя така, накрая си пое дълбоко въздух и рече тихо, с пресекнал глас:

— Аз също искам да отида в гората.

Това беше нечувано, една жена от Бьорндал да посмее да отиде в гората — а когато една префинена градска рожба като Аделхайд казваше това, за госпожица Крюсе беше пълна лудост. Започна да я утешава с думи, молеше я, дори я умоляваше на колене да си остане къщи, защото в противен случай тя, госпожица Крюсе, ще понесе цялата отговорност, но Аделхайд бе непоколебима в решението си. Пред очите на госпожица Крюсе тя се превърна в горда, силна стопанка на къщата, господарка, която заповядва властно и непреклонно.

Единственото, което успя да я убеди госпожица Крюсе, бе да си вземе малко храна в една раница, да обуе дебели обувки и да облече плътни дрехи, както и да завърже старото куче с една каишка за китката на ръката си, за да не избяга от нея. Това бе всичко, което успя да стори.

Аделхайд така силно затръшна вратата на излизане, че госпожица Крюсе дълго време не смееше да я откряне, за да я съпроводи с поглед — принуди се да се промъкне в залата и да наблюдава през прозореца. Госпожица Крюсе остана разплакана там дори след като Аделхайд вече бе изчезнала от погледа ѝ. И тримата — в гората. Единствено Бог знаеше дали щеше отново да види някого от тях през живота си. Същата тази вечер, както и през нощта, госпожица Крюсе се моли дълго-дълго и многократно каза всички молитви, които знаеше.

В края на април северните нощи обикновено са светли, но в горите се смрачаваше още привечер. Старото куче тичаше и я теглеше по следите на Стария Даг, които надушваше, и Аделхайд вървеше подире му.

От младостта си Стария Даг познаваше всички пътеки в горите — те не представляваха трудност и за жената, разтревожена за живота на мъжа си. А днес Стария Даг не беше заобикалял стръмните склонове.

Беше се случило така, че Аделхайд, някогашната кралица на баловете, най-фината и най-красива от всички, беше принудена през тази пролетна нощ да се придвижва напред по старите пътеки на ловците през високата гора. От онова, което беше чувала, тя знаеше, че

има мечки и диви елени, че има опасни скални свлачища от планинските върхове, че има бездънни блата. Но сега изобщо не мислеше за тези неща. Смъртта и животът не означаваха нищо за нея. Уповаваше се само в това, че кучето ще открие пътя, и не мислеше за нищо друго, освен за нарисуваните от въображението ѝ картини с Даг — кървави картини. Имаше три възможности: или бе сполетян от нещастие с някоя мечка (Аделхайд знаеше как бяха загинали дядо му, както и други негови прадеди), или беше паднал в някоя пропаст, или пък (дано Господ ѝ простеше тази мисъл) сам беше насочил пушката към себе си.

След смъртта на децата той беше като човек, загубил разума си — това ѝ хрумна сега и тя започна да се укорява, че бе мислила единствено за собствената си болка. Каквото и да се беше случило, тя имаше вина за това. Древното предание за жените в нейния род беше вярно — всички те носеха нещастие на мъжете си.

Така бе обсебена от мислите си, че беше сляпа за всичко наоколо. Ала човек не бива да бъде сляп в горите — още повече, щом за пръв път прекрачва в тях.

Старото куче Бистер и Аделхайд стигнаха до един връх, обрасъл с борове; и точно когато трябваше отново да започнат да се спускат, Бистер спря, подуши наоколо и отскочи от пътя толкова рязко, че Аделхайд с мъка успя да го удържи. То изръмжа бясно в отговор на нейната съпротива, но в същия момент се чу трясък в гъсталака и нещо огромно се понесе надолу някъде към планината толкова бързо, че клони се трошаха и цепеха, камъни се ломяха и ехтяха надалеч.

Страх от гората обзе Аделхайд. Спря, задъхана и разтреперана, заслуша се и едва сега забеляза, че гората живееше, с хиляди различни звуци под еднообразното шумолене на вятъра. Около нея се разнасяха шепот и ромон, а тъмнината се спускаше върху нея все по-плътна и все по-близо.

Сега тя се сети с благодарност за госпожица Крюсе, че ѝ бе дала Бистер и го бе завързала толкова добре за нея. Защото ако се бе осмелила да дойде тук без куче, наникъде нямаше да помръдне — нито напред, нито назад. Страхът я накара да се замисли в един миг и за себе си, а и спускането надолу ангажираше цялото ѝ внимание. По този начин тя известно време забрави за ужасното, заради което бе поела по този път.

Един поток минаваше през падината. Бистер стигна до едно място, където можеше да се премине по по-големи камъни отвъд. От другата страна започваше нова височина, а на високото имаше къща. Тогава Аделхайд почувства, че е толкова изморена, че едва се държи на краката си, а и старият Бистер бе накрая на силите си, защото душеше и тихо скимтеше по посока на къщата, показвайки, че му се иска да спрат. Беше само една стара колиба, но Аделхайд и Бистер се отпуснаха върху сухите вършини на леглото и мигом заспаха.

А горите шумяха и пееха тихо около колибата, поклащани от ветрец, който високо в планините всъщност беше страшна буря.

Аделхайд и Бистер бяха схванати и вкочанени на следващия ден. В действителност, след като се поразтърпяха, се почувстваха по-добре, ала горите пред тях ставаха все по-безкрайни, а след препускането на елените през изминалата нощ през обраслото с борове възвишение Аделхайд усещаше вътрешно напрежение, тревога, дори и сега, при светлината на деня. Бистер вероятно губеше от време на време дирите, защото пътят им понякога се извиваше прекалено много, а може би се дължеше и на факта, че бяха принудени да заобикалят всички тези езера и водоеми, блата и стръмни върхове.

Известно ѝ беше за високите планини, където Младия Даг ловеше яребици, и сега, когато Бистер я поведе по склона на Скарфиел, тя го помисли за високите планини, ала имаше още много, безкрайно много от Скарфиел до тях. Южните му склонове бяха обрасли в гори, като дори на самия връх имаше редки борове. Но Бистер не се изкачи дотам. Той откри стара пътека, която се извиваше по западния склон на хълма, и когато достигнаха завоя ѝ на север, спря неочаквано и се просна по корем на земята. С безразсъдна упоритост, с шум в ушите и солен вкус в устата, Аделхайд бе вървяла дълго време напред. Вече трябваше най-после да са пристигнали, тъй като високите планини според нея се простираха навътре в горите. Хвърли поглед на Бистер и се изплаши. Дали не беше болен? Ако беше така, как щеше да продължи напред? И тогава вдигна очи — на север гористата планина продължаваше. Връх над връх, ала твърде далеч на хоризонта, там, където сякаш се бяха разгорели пламъци в небето.

Заснежената редица от върхове блестеше като пламъци под лъчите на слънцето, а от запад имаше черно-сини сенки.

Дъхът на Аделхайд секна в гърлото ѝ. Нима беше толкова далеч до планините на Даг — и там ли, там ли се бе случило ужасното?

На никого не е известно как се пораждат такива чувства, ала на нея ѝ се струваше, че ледената яркост на планинските върхове пламтеше точно за нея и подсказваше, че там се е случило нещо ужасно.

Насочи очите си надолу към езерото на Скарфиел. То се простираше под нея синьо-зелено, заплашително в сянката на високите планини. Огромен водоем, с вълни, предизвикани от вятъра и разбиващи се на брега, истинско езеро. На горния му бряг на север тя откри зелено петно трева. Прикова погледа си в него и откри там залив с лодка и мрежи, прострени да съхнат, а назад се виждаха постройки, като от един комин се виеше лек дим. Следователно там живееше някой. Гореща кръв нахлу в лицето ѝ. Вероятно там можеха да знаят какво е станало.

Дръпна леко връвта и Бистер се изправи с един скок отново на краката си. Вероятно бе свикнал да се прави почивка на този завой с гледка към околността. Спуснаха се надолу, на много места беше стръмно, но краката ѝ все пак намираха опора.

Долу на брега имаше пристан за лодки и тук Бистер започна силно да лае по посока на отсрещния бряг. Така продължи известно време, докато най-последно от къщата излезе мъж и препъвайки се, отиде при лодката. Сложи ръка над очите си и се вгледа продължително към мястото, на което бяха Аделхайд и кучето.

Най-последно лодката бе отвързана от брега и започна леко да се приближава, но водата тук беше много буйна. Няколко пъти човекът се опита да се приближи до тях и Аделхайд успя да различи най-рошавата глава, която беше виждала през живота си. А когато мъжът стигна до брега и обърна към нея лицето си, тя направо се изплаши. Такова космато нещо никога не беше виждала. Единствено очите и носът му по принуда бяха останали без косми; от главата над рунтавите вежди и ушите стърчаха косми, а останалата част от лицето изчезваше в буйна брада. Мъжът не пророни нито дума, гледаше към нея с очакване. Досега не беше виждал изгънчената господарка на Бьорндал, но бе чувал за нея и се досети, че тази жена вероятно е тя.

Обаче фактът, че беше дошла чак тук, в Скарфиел, не му изглеждаше в реда на нещата. Тук никога не бе ставало подобно нещо. Бистер се хвърли в лодката, господарката му го последва и седна, след което лодката се оттласна от брега. Едва сега Аделхайд успя да каже няколко накъсани думи и да попита мъжа дали знае какво е станало с Даг. Той се изкашля и издаде звук като от стар часовник, който се кани да удари, после каза, че не му е известно нищо. Но веднъж задвижен, той беше от тези хора, които не престават. С тих, проскърцващ глас неколkokратно ѝ разказа това, което тя вече знаеше — един дърводелец беше дошъл вчера от север, след което Стария Даг се бе появил тук привечер и веднага, без да яде или пие нещо, беше продължил нататък. Мъжът покани Аделхайд да се настани за малко край масата пред неговата колиба и тя седна. Можел да ѝ предложи единствено риба и малко картофи, ако обаче тя предпочиташе... Първоначално тя отказа, като му благодари за гостоприемството, но мъжът ѝ рече, че подобно пътуване през горите отнема силите на човек. Самата тя усещаше това. Не се ли храни човек, не може да върви бързо, каза той, като не млъкваше нито за миг. Непрекъснато повтаряше думите си, както обикновено правят простите хора, които рядко имат възможност да говорят.

Мъжът приготви пъстърва и опече на жар няколко картофа, след което нареди храната, колкото можеше по-добре, на една дъска, която забърса. Аделхайд се нахрани толкова, колкото да сложи нещо в стомаха си. Мъжът я съветваше да не отива по-нататък и да изчака, докато се върнат останалите, защото нагоре планините ставали все по-непристъпни и пътеките били малко.

Можел да я придружи, ако желае на всяка цена да продължи пътя си. При това съвсем не било сигурно, че с Даг се е случило нещо, защото и едно куче може да се заблуди. Дори и да се е случило нещо, тя не бива да мисли, че е най-лошото. Той продължаваше да говори и да я утешава, колкото бе по силите му, и скоро те отново бяха на път към север. После Аделхайд му каза, че със сигурност иска да продължи пътя си сама и тогава мъжът остана да гледа след нея, докато можеше да я вижда, а след това прекара опакото на ръката си през очите.

Бьоре рибарят — така се казваше той, щеше да я придружи на драго сърце. Беше роден в съвсем друг регион и както се мълвеше, бе

дошъл тук, в горите, заради едно злополучно приключение в младостта си. Беше намерил закрила при Стария Даг и бе получил позволение да си направи къща тук, край езерото. Като отплата за това, той носеше в имението риба и получаваше там в замяна на нея жито и други хранителни продукти.

Когато имаше празнувания и гости, той снабдяваше имението с едри пъстърви, надявайки се, че по-често ще искат от него да им доставя риба. Защото щом занесеше специално поръчан улов, получаваше ракия, както и тютюн и кафе, бял хляб и масло.

Нямаше друг на света, който да си устройва по-хубави пиршества от тези, които си правеше рибарят Бьоре в колибата си след подобни разходки. И той си имаше свой свят, а приказните същества в него бяха тези три нещастни човешки същества, които бяха отишли сега там, на север.

Знаеше едно заклинание, към което прибегваше, когато имаше остра нужда от особено богат улов за някое празненство; но човек не биваше да използва това заклинание, ако не е в нужда — в противен случай беше грешно и то изгубваше силата си. Но ако човек наистина се нуждаеше от това, добрият Бог позволяваше да се случи.

Отиде в колибата си и след това пак се спусна на брега. Там сложи на кръст две кости, едната от елен, а другата от куче, после дълго ги бута насам-натам, докато те се насочиха точно към четирите посоки на света, като в същото време не преставаше да мърмори думи за разпнатото тяло Христово, за светиите и за Света Дева Мария, а също и много думи, които вероятно някога са били латински, но сега бяха станали съвсем без смисъл. Най-после той се изправи, скръсти ръце и започна да се моли, с лице обърнато към водата, като изричаше на висок глас молитвата „Отче наш“ и накрая добави, че се моли за Младия Даг, моли се да не бъдат в неизвестност относно неговата съдба.

Бистер теглеше Аделхайд напред, където земята се издигаше все нагоре и нагоре, докато зад тях слънцето се спускаше. Най-накрая прекосиха под вечерното слънце позлатените от светлината борови гори и видяха от върха брезовите склонове на север. Въздухът прииждаше студен, със силен дъх на зима, и вледеняваше носа, когато

повееше вятър от север. От време на време полъхваше и един по-топъл вятър от запад. И тук, на върха, тази вечер се срещаха двата вятъра.

Бистер вървеше устремено напред през цялото време. Изведнъж обаче той започна да обръща главата си и да души настрани. След това спря, обърна се на запад и започна старателно да души — вече не по земята, а във въздуха. И после задърпа Аделхайд надолу, на запад, като първоначално душеше напред, а след това започна да ръмжи.

Заслизаха отново в боровите гори, поели на запад, после на юг и изведнъж Аделхайд усети в бистрия въздух мирис, сякаш от дима на камината вкъщи.

Обзе я толкова голямо напрежение, че ѝ се искаше да поседне. Бе дошла толкова далеч, бе като навита пружина, искаше да върви, да върви, усещаше го, без да мисли за това, че се намира на път към края на света. Никога нямаше да стигне до някаква цел. И неочаквано я обхвана страх, че скитането ѝ може би щеше да приключи сега или да вземе неочакван обрат. И наред умората, тя бе обзета от ужас. Пред погледа ѝ минаха смътни картини, страховити картини — кръв, натрошени крайници и смърт.

Остави на Бистер да я тегли, като често го сдържаше, защото не искаше да стигне до това, което ѝ предстоеше. През носа ѝ излезе приток на болка, сълзи бликнаха и се стекоха по лицето ѝ, искаше да се освободи от каишката на Бистер, да си тича сам, а тя щеше да чака, да чака. Но каишката се беше врязала в китката ѝ и не можеше да се отвърже, докато вървеше, а Бистер продължаваше напред и я теглеше след себе си.

Недалеч между дърветата нещо заблестя, видя се водна повърхност на фона на здрача и на десетина крачки от тях се показва колиба — димът се виеше над дървения покрив, а през полуотворената врата се процеждаше светъл лъч.

На ръмженето на Бистер от колибата му отвърна с ръмжене и лай друго куче. Но Аделхайд не виждаше нищо, не чуваше нищо, до мига, когато достигна вратата и видя под несигурната светлина на огъня трупа на Младия Даг, сложен на постеля и завит единствено с някаква върхна дреха. Лицето му, красивото му лице, беше бледо като восък, очите му бяха затворени, а на челото му имаше окървавена превръзка.

Някъде във вечността като смътни призраци плуваха Стария Даг и други двама мъже. Тя се строполи върху постелята на Даг.

Сякаш някъде отдалеч тя дочу гласове; да, вече не спеше.

— Пусни — рече гласът и това беше познат глас. Не беше звук от съновидение, от гората и планините, а истински глас. — Пусни.

Усети нечия желязна ръка върху китката си, вдигнаха я и я сложиха да легне. Насреща ѝ нещо пламтеше и блестеше — като планинските върхове, които бе зърнала, но отвъд пламъка се появиха стени от дърво. Аделхайд се хвана за главата и седна.

На светлината на огъня пред нея стоеше Стария Даг, а до огнището бяха седнали други двама мъже. Тя разтри слепоочието си и се огледа наоколо. Не, не беше сън, там лежеше Младия Даг — мъртъв.

Вдигна умоляващ поглед към Стария Даг, като че ли очакваше от него да ѝ каже, че това не е истина, че нищо на този свят не е истина и че всичко е само един лош сън — целият живот, и че истинският, реалният живот ще дойде по-нататък.

След това отново сведе глава и погледна към Младия Даг, видя любимото, чувствено лице и дясната му ръка, която бе от нейната страна и бе вързана с подгизнала от кръв превръзка от лакътя надолу.

Неочаквано тя се сепна, по тялото ѝ преминаха тръпки — Младия Даг помръдна ръката си.

Хвърли смутен поглед към Стария Даг, но той си стоеше както и преди и не бе видял нищо.

— Забеляза ли? — прошепна тя.

— Какво? — попита той.

— Даг помръдна ръката си.

— Да — отговори Стария Даг и я погледна странно.

Тя скочи:

— Но той тогава изобщо не е мъртъв!

— Още... не — отговори мрачно бащата, — а ти трябва да полегнеш, за да си починеш — рече той с измъчен, отчаян глас.

Аделхайд премести поглед от бащата към сина и обратно, след което си пое дълбоко дъх и... се изправи на крака.

От първия ден, в който се бяха срещнали, до този момент Стария Даг бе смятал Аделхайд за такава, каквато изглеждаше. Красива и горда, фина и образована, с музикален и други таланти, добра и хубава като стопанка вкъщи и като майка, но децата ѝ не бяха успели да оживеят. Бяха повалени още от първата болест, която ги бе сполетяла. Тя беше просто една мила млада жена, принадлежаща на новото по-мекото време. Но тя се бе втурнала в гората, както и тук, като обезумяла — в този миг на изпитание. Само Бог знаеше как беше успяла да стигне толкова далеч. Това си мислеше той.

На Аделхайд всичко се проясни. Даг не беше мъртъв. Единствено около това се съсредоточиха всичките ѝ мисли — тя не виждаше и не чуваше нищо друго. Че бе паднал някъде в планините, че може би е лежал там сред студа, преди да го донесат тук, за това тя нямаше потребност да пита.

За това — как се гледат болни, бе чела и чувала много, а пък и по-рано самата тя бе смятала, че разбира от това нещо и ето защо бе грабнала в раницата си най-необходимото от нещата, които бяха нужни при злополука и наранявания.

Бързо свали наметката и качулката си. Умората бе отлетяла. Не поглеждаше нито към Стария Даг, нито към останалите, а само попита дали има вода и съд за огъня.

Веднага единият от мъжете излезе, върна се и закачи голям метален котел на куката над огъня. Аделхайд отвори раницата и разви малко от платното, в което бе увила нещата. Имаше цял вързоп. Стария Даг първоначално я гледаше, сякаш очакваше тя отново да се срути или пък да направи някоя друга лудост. Не можеше да я познае. Лицето ѝ беше леденостудено и сурово, очите ѝ блестяха ясно, а устата ѝ се бе превърнала в тясна, упорита черта.

Двамата мъже, които бяха намерили Даг на Оксенутен, бяха разказали на Стария Даг, че когато стигнали до високата равнина, планината имала нещо като лице на мъртвешка глава.

Това бе достатъчно Стария Даг да бъде завладян от едно тъпо безразличие. Отново думите, излезли от устата на Ане Хамарбьо, бяха истина, Планината на мъртвите действително съществуваше — разпръсна се и последното му съмнение в предсказанията ѝ. Но щом

поговорката излагаше истината за планината, тогава трябваше да бъде вярна и заплахата към онзи, който се осмели да се качи горе. Още помнеше съвсем ясно как се бе осъществило нейното предсказание за свещта до смъртното легло и ни най-малко не се съмняваше, че краят на сина му е близък. Подозираше, че Младия Даг се бе изкачил горе, за да се опълчи срещу Бог и смъртта — да се избави от всичко след смъртта на децата. А такова предизвикателство Бог не би търпял дълго време.

Всичките им прадеди, както и Стария Даг, бяха своенравни хора. Постъпката на сина му беше дръзка. Господ подтикваше рода сам да се погуби. Последният филиз, а в негово лице и целият род, се бе изправил упорито пред самата смърт, очи в очи.

Бичът на наказанието може да принуждава хората постоянно да се превиват, но все пак и постоянно да се изправят. Стария Даг бе понесъл доста изпитания в живота си и отново се бе изправял, но сега всичко бе свършено. Три млади живота от неговата плът и кръв бяха угаснали за толкова кратко време, че не можеше да го понесе.

И той бе взел заедно с провизиите си малко платно. Госпожица Крюсе се беше погрижила за това и дърварят Мартин бе превързал с него най-тежките рани на Младия Даг. Стария Даг не бе способен вече за нищо, след като бе чул за мъртвешката глава в планината. Не бе затварял очи от миналата нощ, а пък и необичайното пътуване до тук бе допринесло своето за неговата умора.

Щом Аделхайд се захвана, дърварят Мартин и другарят му се бяха оттеглили, а старецът седеше на пейката до стената. С безчувствен поглед и смъртна умора той наблюдаваше как тя свали превръзките на Даг, изми го и го избърса, след което с бързи, премерени движения му сложи нови, чисти, здрави превръзки.

Аделхайд бе спала малко през последната нощ, но тя беше млада. Никаква умора сега не можеше да я повали. Когато бе видяла Даг за пръв път, той носеше на ръката си превръзка заради борбата си с един орел. Тогава бе почувствала желание да превърже и обсипе с много грижи лютата рана и това желание беше първият кълн на любовта ѝ към него. През четирите щастливи години на брака им той много пъти се бе връщал с драскотини и рани, никога обаче не я бе допускал до нараняванията си. Заради момчешки срам. Сега, най-накрая, той не можеше да я спре.

Днес всички щастливи мигове, всички хубави часове от първата им среща досега се съсредоточиха в нея и ѝ дадоха сили да действа ясно, бързо и точно.

Стария Даг седеше с облежната на стената глава, клепачите му натежаха и той заспа. Аделхайд погледна бегло към него и душата ѝ се изпълни със състрадание. Спомни си за многото часове, когато го бе виждала в пълната му сила; за славата му, която се разнасяше извън Бьорндал, чак до града. И сега той, при цялото си богатство, седеше тук, в една от старите си колиби, и спеше, с глава подпряна на стената, сломен от мъка.

Ето как съдбата можеше да се стовари с цялата си жестокост върху човек.

Дали стана чудо или на Аделхайд ѝ се стори, но късно през нощта Младия Даг дойде в съзнание. Отвори очи и прикова смаян поглед в нея. Дълго лежа така, гледаше втренчено в подпорите на покрива и се опитваше да си спомни. Най-накрая сякаш всичко му стана ясно, той се опита да се изправи на лактите си, но се видя принуден да се откаже. Тя му шепнеше строго и респектиращо, че трябва да лежи спокойно, за да не отвори раните си. Беше загубил много кръв. Даде му да пийне вода, погали го като майка по бузата, шепнеше му мили и нежни думи, които го накараха да се просълзи.

Дишането му беше предпазливо и тя го попита дали го боли.

— Да — отговори той с едва доловима усмивка и прекара превързаните си ръце по гърдите.

— Каква е болката? — попита пак тя.

— Като че ли някъде са забодени остри ножове.

Отново се опита да се усмихне, но се получи само едно уморено движение на устните.

Тя внимателно раздвижи ръцете и краката му и не откри счупено, гърбът и вратът му също бяха здрави. Но много от ребрата му изглеждаха премазани, главата беше сериозно наранена и цялото му тяло беше отпуснато и вкочанено.

Всичко се свеждаше до това колко тежко е била ударена главата му и дали имаше някаква вътрешна рана. В този случай не можеше нищо да се направи. Даг отново изпадна в безсъзнание и дълго лежа така, без да се опомни. Тогаваша Аделхайд разтвори дрехите му и обви около гърдите му парче платно, за да стегне ребрата. Заши го, опъна го

над гръдния кош и отново загърна дрехите върху него, после разголи едното коляно, което ѝ се струваше, че е наранено, изми го и го превърза.

Без да осъзнава, Аделхайд полагаше усилия не само за Даг, но и за своя собствен живот.

Без да я обезпокоява и да издава, че се е събудил, Стария Даг само гледаше внимателно изпод спуснатите си клепачи. Видя как Аделхайд и Даг си шепнеха. Видя как тя зашиваше превръзката около гръдите му и как бързите ѝ уверени ръце действаха, видя я как разбутва жарта и как лицето ѝ изпъква, волево и твърдо, на фона на пламъците.

Отново затвори очите си. Мислеше за Аделхайд. Беше поела и дошла сама, със старото куче, до най-дълбоките горски пущинаци на север. И след дългия път още чувстваше достатъчно сила в себе си да се бори, имаше достатъчно смелост да се заеме тук с всичко това. Лицето ѝ пред огъня породи в него тези мисли. Едно съвсем ново лице. В тази колиба очевидно се водеше мълчалива схватка. От една страна бяха суровите предсказания на Ане Хамарбьо, родът и смъртта, а от другата — Аделхайд и любовта. Защото никоя жена не можеше да изглежда така, както изглеждаше сега Аделхайд, освен когато се намира в решителна схватка за онова, което за нея е единственото в живота. Върху това лице нямаше никаква милост — към старите мъдрости и към каквото и да било друго. А където любовта е истинска, там и Господ идва на помощ — той беше убеден в това.

Изцяло потопена в грижи около Даг, Аделхайд не разбра, че Стария Даг ги е наблюдавал, а не след дълго, успокоен, се е изтегнал на пейката и заспал истински сън. Друг се беше появил този път вместо него с намерението да бъде силен и да се бори. В такъв случай той можеше най-сетне да си отдъхне.

Беше се насъбрал сняг на дебели пластове под южната стена, където бе паднал Даг. Когато той се изкачваше, при подножието на най-долния склон имаше още замръзнал сняг, но бурята от север бе помела след това планинските урви и понесеният сняг се бе натрупал на преспи в пролуката на южната страна на планината.

Животът на Даг беше спасен от бурята. Обаче старата мъдрост, която идваше от дълбините на вековете, се бе оказала ужасно вярна дори до последната дума — тя беше придружила хората, когато бяха понесли Даг към долината, и дебнеше сега около колибата, в която той трябваше да лежи в продължение на дни и нощи. Смъртта не беше твърде далеч от него.

Мартин Хогер и другите отидоха до имението, за да донесат дрехи, храна и други неща, които бяха необходими тук. Аделхайд отхвърли каквато и да е помощ. Така тримата живяха в продължение на много дни в колибата, както бяха живели техните прадеди преди много столетия. Аделхайд беше домакинята, готвеше и переше, Стария Даг носеше вода и полагаше грижи за огъня.

Дните се нижеха, пролетта пристигна в горите, като простираше ярка зеленина по склоновете и було от цветя по земята в гората, събуждаше рояк птици и ромон на потоци и изпълваше слънчевия въздух с опияняващ дъх на растеж и пролет. Така бе в горите и през двата дни, когато се отправиха по най-лесните пътеки от колибата при Свартиернкоя към Натдалсетра и от там към Бьорндал.

Когато първия път мина от тук с Бистер, Аделхайд бе тичала като сляпа. Сега тя посрещна пролетта в гората със спокойна, вълшебна радост.

Много нощи тя бе лежала в колибата и бе слушала звуците на горите — звънливи и приличащи на песента на флейта, щом вятърът от север засвирише над върховете; прочувствени и приспивни, когато вятърът от юг задухаше. Сега тя изслуша целия репертоар на гората с всичките ѝ песни. Преживя извисяващи неща. Имаше възможност да чуе пронизителния рев на елените и ги видя примряла, когато силните животни минаха при изгрев покрай блатото на Тролфуглсетра. Видя и птицата трол, която беше повече риба, отколкото птица, плъзваше се по водата и оставаше там учудващо продължително време, без да се вижда, след което излиташе над повърхността така бързо, че водата около нея се превръщаше във воден прах, и после надаваше такъв писък, че тръпки пронизваха човек.

Стария Даг показваше на Аделхайд следите на различен дивеч, а далеч на юг, под хълма до Грьонтиернхьогда, забелязаха пресни дири от мечка.

Следващия ден слязоха по склоновете и стигнаха до някои от селищата в периферията. Тя видя хора и деца, както и странните им къщи във Фриланд и Ския, Стярнебк и Кастет, така и в по-големи селища — Тиернсмо, Блетиерн, Барвол и Стайнрюд.

Видя и летните кошари на Бьорндал между повалените дървета, сред разцъфтелите хълмове и зелени ливади, с дървена ограда и малки вратички.

Тя занесе вкъщи цял един нов свят.

Дори да звучи странно — преживяното напрежение около страшната случка и благословения от Бог щастлив изход изтикаха далеч назад в душата на Аделхайд скръбта ѝ по починалите момчета. Само в някои моменти, когато се сещаше за смъртната опасност, в която се бе намирал Даг в планините, тя се чувстваше изведнъж разтърсена заради смъртта на децата; пресмяташе на колко години щяха да бъдат те сега и често се обливаше в горещи сълзи. Но скоро след това новите силни впечатления отново вземаха връх и обсебваха мислите ѝ.

Всички тези преживявания оставиха явни дири и състариха Стария Даг, като той, както често се случва със старите хора, се връщаше в дните си от младостта. Отново започна да търси божия промисъл в съдбоносните събития напоследък. И често разсъждаваше върху причините, които го бяха подтикнали да отиде в Хамарбьо и да отпрати там поглед към едно младо момиче. Това очевидно беше едно своенравно инатене пред Бог, защото последвалото нещастие бе дошло като предупреждение, че Божия воля е дали ще прекрати рода му или ще го остави да живее.

Разбра и каква е истинската същност на Аделхайд зад нейната красива външност. Тя не се бе уплашила нито от кръвта, нито от калта. Да, беше изключителна жена. Може би Бог е искал да му покаже силата на нейната любов, която можеше да спасява живот — а следователно и да дава живот.

Ето така изглеждаха нещата и той трябваше да се довери на Бог, като не се намесва със старческото си своенравие в бъдещето. Имаше достатъчно други неща, които можеше да върши, ако пожелае. Можеше отново да започне да посещава Божия дом, можеше да отиде при новия свещеник и да го поздрави. Все още не бе направил това, а и новият свещеник не бе дошъл сам при него, както бе сторил това предшественикът му.

Освен това новият свещеник беше роднина на Аделхайд и проповядваше по начин, който му допаднаше. Създаваше впечатление

на скромен, откровен мъж, който не жадува само за подаръци, услуги и подаяния. Стария Даг си спомни една библийска мъдрост, която бе оказала силно въздействие върху начина му на мислене. Тази мъдрост осъждаше като тежък грях противопоставянето на земния служител на Бога. От тогава той бе избягвал да прави това. Но какво би се случило, ако сега реши да стори противното и да се държи приятелски? Не беше лесно нещо човек да бъде свещеник — дори и свещеникът понякога можеше да има нужда от малко приятелско съчувствие.

Стария Даг още имаше остър слух. Например беше дочул, че чиновниците и други висшестоящи смятаха новия свещеник за глупак и му се присмиваха в присъствието на други хора. Църковна мишка — така казваха за него, защото беше беден. Той имаше много деца и бе притискан от множество стари дългове. Наричаха го и Свети дух, защото имаше силно въздействие. По-имотните селяни откъд подражаваха на богатите мъже и в неприязънта им към свещеника, както им подражаваха и за много други неща.

Стария Даг нямаше намерение да се заблуждава. Хората щяха да коментират това, че е отишъл в дома на свещеника, и щяха да се опитват да си го обяснят по всевъзможни начини. И вероятно точно заради факта, че щяха да клюкарстват навсякъде за това, още повече се разгаряше желанието му да посети свещеника.

Неговото самочувствие беше още по-голямо заради усещането за собствената му сила. Той си мислеше за всички тези високопоставени противници на свещеника и чувстваше тръпка от това да си представи облещените им очи, когато научат, че Стария Даг е отишъл смирено и почтително при него. На Даг бе известно влиянието, което имаше върху хората заради силата на неговото богатство и приказния ореол, който го обкръжаваше. Мнозина от неговите длъжници му бяха казвали тези неща, водени по всяка вероятност от желание да му се подмажат. А пък майорът му бе казал направо с присъщата си откровеност, че той, както изглежда, е чисто и просто страшилище за млади и стари, като дори най-големите господари в околността с нежелание влизаха в контакт с него.

Да, Даг искаше да се притече малко на помощ на Бог. Свещеникът не трябваше да стои повече изолиран в дома си. Той, Стария Даг, щеше да впрегне един ден конете и да отиде при него сред подигравателните усмивки на господата едрите земевладелци. В душата

му взимаха надмощие сериозното намерение, своенравието и честолюбието, както и по-рано, но мотивът, който ги пораждаше, беше смирен и чист.

Младия Даг се бе пренесъл изцяло в помещението до стаята на Аделхайд. На първо време той трябваше да се въздържа от ходене в гората, докато раните му зараснат и докато гърдите му заздравят напълно, а съзнанието му се проясни изцяло. Защото от падането насам някои образи занимаваха мислите му.

Нямаше я по-ранната притегателна сила на горите с техния възшебен живот. От ден на ден той усещаше все по-голяма необходимост да си почине и да бъде близо до Аделхайд. Тя сега не беше вече само изтънчена и красива жена, за която да копнее. Тя беше топлината и радостта в живота му. Нито веднъж повече тя не спомена момчетата, никога не плачеше в негово присъствие, никога не произнасяше думи, пропити с тъга. Вървеше дръзко изправена, твърда, силна и удивително спокойна — и при дъжд, и при слънце. Бе си завоювала правото да се грижи за раните му, като че ли те бяха нейна собственост. Целуваше най-лютите от тях и не се срамуваше от това, а само му се усмихваше с лъчезарно удовлетворение. Първоначално той трябваше да спи в стаята, в голямото, топло легло, а след това тя не го остави да се премести. През първите трудни дни успя да го накара да стои на слънце в малката беседка, а оттогава насам той стоеше по цели дни там. През първите вечери му четеше от своите книги, свиреше и му пееше тихо. После всичко продължи така всяка вечер.

Предпазливо разпитвайки го, тя успя да си представи как е станало нещастиято — нещо повече, успя многократно да го подтикне да разказва, свърза разказите, разговаря за това и със Стария Даг и накрая знаеше вече всичко — от старото предсказание до преживяното от Даг. Може би тя беше онази, която записа върху някакъв лист от една книга легендата за Планината на мъртвите...

Пролетната нощ изтичаше. Нямаше вятър, нито полъх, нито шепот, само аромат на пролет и нощ проникваше през отворената стъклена врата в Стаята на госпожицата. Пердето се извиваше и разлюляваше, както и балдахинът на леглото...

Откъслечни, неразбираеми думи идваха откъм леглото. То изскърца. Аделхайд се изправи внимателно на лакът, протегна ръце, седна, наведе се над Даг и се заслуша. Беше много неспокоен през последните нощи, въздишаше и говореше безсмислици, бореше се да произнесе думите. Бе го събуждала предишните нощи, за да го откопчи от лошите сънища. Сега седна и се заслуша. Не беше хубаво да прави това, но сега искаше да чуе какво казва. Може би това щеше да помогне и да се почувства по-добре, ако научеше какво го мъчи и после да поговори с него за това.

— Трева в потока... в гората... — мънкаше той. — Тече и тече... водата... не може да помръдне от мястото си. Водни рози в езерото... листа... плуват върху вълните... плуват... плуват на едно и също място... враснали...

Много неразбираеми думи последваха след това, но те останаха непонятни за нея, докато най-сетне той неочаквано извика сякаш разярен:

— Не, никакъв сняг... никакви върхове... души... долу в сянката... души... горе в слънцето...

Думите станаха още по-неразбираеми, а след това утихна.

Дълго време Аделхайд се вслушваше и очакваше да чуе още нещо, но дъхът на Даг вече излизаше равномерен от гърдите му, които тя бе обвила с платно и зашила. Тя се наведе и се вслуша в гърдите му. Дъхът беше чист и свободен, без да има болен хрип, а сърцето биеше равномерно и без колебание.

Но разумът му? И всички тези странни, несвързани мисли? Бе опитала да се вслуша и в тях, с практичния ум на жена така, както се бе вслушала в дробовете и сърцето му. Но звуците на разума, които

можеше да се чуе чрез езика, оставаха непонятни. Трева, водни рози и души? Кой можеше да разбере това?

Със сигурност нещо в разума му още не бе оздравяло. Но той беше жив, беше топъл и дишаше. Аделхайд си легна отново, плътно до Даг. Намести главата си на рамото му, затвори очи и се пренесе в пролетната нощ.

Пред стаята ѝ имаше беседка и двамата седяха в нея — Аделхайд и Даг. От двете страни имаше по една малка пейка, широка колкото да могат да седнат на нея двама души. Повече място нямаше.

Красивите очи на Аделхайд бяха ясни като горско езеро, а погледът ѝ — уверен, когато го попита.

— Когато гледаше от върха към владенията на смъртта, за какво мислеше? — рече тя.

Имаше леко твърда нотка в иначе спокойния ѝ глас.

Погледна я в лицето с широко отворени очи. Очите му бяха придобили отново нещо от предишната си сила — сини, бляскави, ясни и питащи.

— Знаеш, че съм мислил за нещо? — попита я той, а по лицето му се плъзна усмивка, която можеше да означава различни неща.

Тя бързо сведе погледа си, но не можа да спре леката червенина, която обля бузите ѝ. Дали само на обременената ѝ съвест се струваше така, или наистина знаеше, че го бе подслушвала? Тя не можа да разбере. Често беше недоверчив, както са недоверчиви животните...

Даг забеляза смущението ѝ, затова отправи поглед към селището и рече, сякаш не на нея, а някъде встрани:

— Във всеки един момент човек мисли за толкова неща, и в подобен час... и... после.

Вече успокоена, Аделхайд плъзна ръка върху облегалката и се наведе към него.

— Вероятно за хората ще бъде ценно да узнаят какво впечатление оставят владенията на смъртта — рече тя с леко уморена усмивка.

— Не е редно да се говори за това на утринно слънце — отговори Даг и отвърна на усмивката ѝ. С мрачна усмивка.

— Тогава бихме могли... да поговорим за това в тъмното легло — каза Аделхайд, — довечера.

— Хм — рече Даг и лицето му доби замислен израз, — ще трябва обаче да бъде съвсем, съвсем тъмно.

Същия ден дойде майор Баре и пак донесе новини от света. Новините не бяха всъщност съвсем нови, защото вече бяха минали тази пролет от уста на уста, а и майорът беше загатнал за тях още при предишното си посещение. Но след всичко онова, което се бе случило в Бьорндал, неговите обитатели не бяха проявявали особен интерес към събитията във външния свят. Майорът съобщи за работата на събранието в Айдсвол, за конституцията и за кралския избор, като говореше с мощен глас за бъдещето на страната.

На трапезата в залата, както винаги при посещенията на майора, така и този път поднесоха вино. Той се разгорещи от пиенето и започна да говори гръмки думи за това, как ще застанат с вдигнато чело пред Швеция и Дания и пред великите сили отвъд, как ще увеличат могъществото си по вода и суша. Да, най-последно за Норвегия настъпваха отново, с развети платна, великите дни на Харалд Херфагрес и Хакон Хаконсон, и един малък викингски поход през Северно море в близките няколко години не изглеждаше, според думите на майора, съвсем в областта на невероятното.

Заразена от общото настроение, Аделхайд слушаше с отворени очи и пламнали бузи властните думи на баща си. Стария Даг също се остави да бъде увлечен за известно време, но когато майорът се закани на великите сили и изказа намерението си да завладее дори Англия, настроението на стареца се понижи. Лицето му отново върна хладното си спокойствие — с лек весел блясък в ъгълчетата на очите.

— Предлагам най-напред да се сдобием с малко пари в джоба си и малко ядене в стомасите си, преди да се говорим с такъв размах — рече той.

Нужни бяха сериозни усилия, за да бъде смутен майорът, а и той беше привикнал да чува от Стария Даг категорично изказано собствено мнение. Но пропастта между тържественото опиянение на града и трезвите истини на Даг — това беше вече твърде много за него.

Занемя за продължително време, а подобно нещо му се случваше твърде рядко.

Точно срещу майора беше седнал Младия Даг, но гледаше със замислен поглед встрани от него — встрани от всички към тъмния отвор на вратата. Погледът му издаваше, че духом той не е тук, а на лицето му се беше запечатала унесена усмивка, нямаща нищо общо с всичко, което ставаше наоколо му.

Аделхайд си даде сметка, че той не трябваше да пие вино и ракия, защото още не бе съвсем оздравял.

Най-накрая майорът се съвзе от студения душ, с който го обля Стария Даг и започна да говори за други неща. Описваше значимите събития навън, войните и съдбата на Наполеон...

Аделхайд наблюдаваше мъжа си, който оставаше със същия поглед на отсъстващ човек — и със същата празна усмивка.

Прекараха вечерта седнали край малкия огън до камината на залата, понеже времето отново беше захладняло. Имаха грог в чашите си, майорът забрави скръбта, която властваше в къщата, и поведението му стана шумно и весело. Такъв си беше и никой не се изненадваше на държанието му. Аделхайд обаче гледаше с широко отворени очи, как мъжът ѝ пиеше чаша след чаша. Това беше съвсем непривично за него.

Късно вечерта се качиха горе, Даг мина в стаята си, накладе огън в камината, седна и впери поглед в огъня. Аделхайд застана на вратата и дълго време го наблюдава. Очите ѝ бяха изпълнени със страх, когато тя приближи тихо до камината и седна наполовина на другия стол зад него.

— Вероятно не бива да пиеш, докато имаш още проблеми с главата — рече.

Онази странна усмивка се появи на лицето му, когато той се извърна към нея.

— Какво за главата ми? — попита. — Да не би да смяташ, че ми има нещо в главата?

— Да — отвърна тихо, но твърдо тя. — Често се случва да говориш странно насън и си станал толкова мълчалив и унесен, че едва мога да те позная. И освен това, винаги се усмихваш... така тъжно.

— Ами да — рече той, — това се случва с човек, когато се изкачи на Планината на мъртвите.

— Не бива постоянно да мислиш за това — опита се да му внуши Аделхайд, — трябва да се опиташ да забравиш онзи ден.

— Онзи ден? Но то не беше само един ден. Бях много, много пъти там.

Тези думи я накараха да го изгледа уплашена и да се разтрепери от ужас. Значи разумът му беше в много по-лошо състояние, отколкото тя си мислеше. Трябваше предпазливо да го разпита и ясно да разбере докъде бе стигнал проблемът.

— Често си бил там, така ли? — попита с всичкото си възможно спокойствие.

— Да — усмихна се той отново със своята тъжна усмивка, — там, горе, има не само скали, сняг и виелица; над Планината на мъртвите тегне нещо необяснимо.

Сигурно голямото количество алкохол беше причина за неговата словоохотливост, защото той по принцип бе оскъден на думи.

— Много пъти бях там и лежах... съвсем горе, между облаците, като наблюдавах между тях. Това не е сняг, не са никакви тъмни урви... не са върхове... това са души, които са завързани с вериги в долините... някои дълбоко долу, други малко по-нагоре, а трети се издигат като скални върхове до самото слънце.

Тръпки побиха Аделхайд и студена пот изби по снагата ѝ. Точно за това бе говорил в своя сън.

— Душите стоят гъсто едни до други като стръкове трева, седят там като растения долу в горските потоци, като водните рози в езерото. Снежният прах, който се вдига, всъщност не е сняг, бурята, която вее, не е буря... това са душите, които се носят натам, но не тласкани от вятъра. В тях е стаен копнеж към нещо непонятно и това ги движи. Те се устремяват към небето и плуват, и плуват, както тревата в потоците, както водните рози над вълните, но и душите не могат да се отместят от мястото си, те стоят сраснати там, където живеят, докато смъртта ги изненада. На дъното, долу в тъмните долини, всички те са оцветени в тъмно, но нагоре добиват други цветове. Всички видове цветове. Едни са кървавочервени, други — съвсем бели, а най-високите искрят като течно злато под светлината на слънцето. Там, отвъд, се вълнува едно безкрайно море. Така е отвъд Планината на мъртвите. На юг, към

долините на живота, върхът дава гледка над целия свят. Странно е да седи човек там, горе, и да гледа... целия живот. Хората долу, на земята, са като пламъчета, някои блещукат само като светлината на светулка в лятна нощ, други светят по-силно. И всички заедно се движат към север към върха на смъртта. Някои по-бързо, някои по-бавно, но всички започват да се движат нататък веднага когато бъдат запалени. Летят едни към други, сблъскват се, някои тласкат другите към смъртта с бързината на светкавица и едновременно с това и самите те летят нагам... все по-близо. Денонощно над върха вали дъжд от души. Някои от живите пламъци са силни, но оцветени в ненавист. Те подкарват ята от други човешки светулки към планината, като и самите те се стремят към нея. Това става по време на войни и тогава от огромната уста на смъртта се разнася нещо като смях. Колкото и да е страховитата гледката, на човек му се иска да се засмее, като я види. Всичко това е толкова неразбираемо, че никой не може да го проумее със земния си разум, когато го наблюдава там, отгоре, от лицето на смъртта. Да наблюдаваш оттам цялото това безсмислие, което става по краткия път от запалването на човешката светлина и летенето към върха, изгасването и превръщането в душа растение наред с всички други там — само това е достатъчно, за да полудее човек, щом вече веднъж го е прозрял.

На Аделхайд ѝ се зави свят от ужас. Даг си беше ударил главата твърде лошо и наистина се бе побъркал.

Той обърна лицето си рязко към нея, весело усмихнат, и я погледна непоколебимо и убедено.

— Може би си мислиш, че съм луд, но можеш да си напълно спокойна. Горе съм бил само веднъж, но в мислите си съм се пренасял отново там. Исках да ти разкажа само за лицата, сънищата и мислите, които ме занимават оттогава насам. Те са резултат, разбира се, от изгледа, който видях там, горе, който беше направо изключителен, а може би са причинени и от падането ми, и от трескавите видения в колибата, и от всички кошмари след това. Някои образи имат навярно връзка и с книгите, които си ми давала да чета, откакто се оженихме. Но много неща от тези книги станаха за мен реалност — рече той и усмивката му изчезна. — Отидох в планините с ясното намерение да сложа край на живота си. Но когато бях вече горе и не виждах почти никаква възможност да сляза и да се върна жив, осъзнах, че вече

наистина е дошъл краят и че всичко ще се приключи веднъж завинаги. Тогава се появи мисълта, че всъщност през целия си живот бях тичал стремглаво, повече от тридесет години, без да мисля за края, за неизбежния край. Никога не бях мислил за това. Бях живял като повечето хора, като че ли животът ми ще продължи хиляда години.

След тези думи пое дълбоко въздух и се облегна назад на стола. Лицето му беше отново срещу огъня, очите върнаха унесения си поглед, но на устата му липсваше усмивката.

Аделхайд беше приковала поглед в него. Въпреки страшните белези върху челото му, резултат от раните, тя си помисли, че никога не го бе виждала толкова красив. Едва сега стигна до заключението, че никога досега не го бе разглеждала като възрастен човек. В него беше останало нещо момчешко, което се проявяваше в плахостта му, в липсата на хладна сериозност, на събития, които да бъдат размисъл и анализ. Историята, която той ѝ разказа сега, както и неговото спокойно настроение по време на това, я накараха да се чувства несигурна — от сега нататък щеше да бъде трудно да се прецени какво той мисли за живота.

По-рано тя изпитваше към него респект, дори нещо като страхопочитание — пред неговата голяма сила, пред неговия устрем, пред затвореността му. Сега към това се бе добавило и бремето на възрастния.

— Когато татко разказваше за новините от големия свят, защо се усмихваше през цялото време? — неочаквано попита тя.

— Защото си помислих, че хората се хабят и мъчат на земята за толкова много неща, сякаш мислят да живеят вечно, а всички ние сме всъщност само на едно късо, бързо пътешествие през живота... към вечността. Картината, за която ти разказах, е винаги така жива пред очите ми, че аз съм принуден да се усмихвам, когато хората се измъчват с безброй неща, вместо да мислят за едничката действителност: че ние сме на път към царството на смъртта. Защото това всъщност е голямата действителност в живота... едничката, която ние знаем... че живот означава смърт. Когато човек застане на върховете и погледне надолу към хората и усилията им вижда как мнозинството от тях тичат насам-натам като слепи глупци, и аз също бях един от тях.

След време Младия Даг напълно оздравя и един ден отново се запъти към гората. Трябваше да обещае на Аделхайд, че ще бъде внимателен и че повече няма да се качва на Планината на мъртвите. Той се усмихна, когато тя му казваше това, и отговори, че човек не изпитва желание да се върне отново там.

Когато разбра, че ще има отново дете, Аделхайд бе щастлива, но в същото време и притеснена. Не успя да се освободи от мисълта, че това ново същество, на което щеше да даде живот, веднага след пристигането си можеше да се отпрати на път към смъртта. Дълго размишлява върху това и дори смяташе да отиде при свещеника, както му бе дала обещание някога, ако нещо започне да ѝ тежи на душата. По време на голямото си щастие тя бе забравила обещанието си, а също и сломена от смъртта на децата, не се беше сетила за свещеника. Никой не можеше да върне мъртвите отново към живота. Сега обаче тя мислеше за свещеника — и преди всичко за Стария Даг.

Много ѝ се искаше да му каже за бъдещия живот, който растеше в нея. Това щеше да го зарадва. Заради скръбта си по децата той видимо се бе състарил. Тя искаше да му разкаже и за разговора си с Даг, да чуе мнението му относно това. Тя се надяваше той да разпръсне мрака, който се спусна след казаното от съпруга ѝ.

Въпреки че беше късно лято, времето остана хладно и вечер в камината на залата обикновено гореше огън. Една вечер Стария Даг беше седнал там сам и пушеше дългата си лула, когато Аделхайд се появи при него и седна с плетката си на големия стол, на който бе седяла по време на първите си вечери в Бьорндал. Отначало двамата размениха няколко думи за времето.

На Аделхайд ѝ се искаше да научи подробности за злополуката с мъжа си, за да може да добие пълна представа, а също и да чуе от него преданието за Планината на мъртвите. Насочи разговора натам и сподели казаното от Даг, както и собствените си мисли за това, като накрая приключи с новината, че очаква дете. Той мълчеше през цялото това време, но когато тя сподели за детето, главата му сякаш се изправи в обичайната си горделива поза.

Говориха за какво ли не, докато най-накрая Аделхайд стигна до онова, което занимаваше най-много мислите ѝ — дали е истина, че всичко се ражда, за да умре.

Тъжна усмивка се изписа на лицето на Стария Даг и той кимна в знак на съгласие с мнението на сина си. Неговите собствени възгледи за живота и смъртта бяха сходни. Но той беше доста години по-възрастен от сина си и не бе използвал живота си така безгрижно според желанията си, а беше преживял немалко превратности и беше се научил да вижда нещата от всичките им страни — в това число и самата смърт. Споделяше мнението на сина си, само че то трябваше да се представи с по-деликатни думи, за да бъде чуто от Аделхайд, предвид и сегашното ѝ състояние. Но най-вече душата на човек притежаваше сила, която намира изход от всичко, дори и от самата смърт.

Известно време търсеше подходящите думи. За него самия разбирацията му за това бяха кристално ясни, но за да ги обясни на нея, му трябваша подходящите думи. Надигна се и започна да се разхожда напред-назад в стаята, със скръстени на гърба ръце, а лулата му се люлееше зад него в едната му ръка.

Очите на Аделхайд се напълниха със сълзи, когато погледна към Стария Даг. Тази вечер тя трябваше да му прости много неща. Той отново беше Стария Даг от преди смъртта на децата. В него избухна пламък, когато му разказа за новия живот, който носи. Той рязко бе прекарал ръка по косата си, после изправи рамене назад и вдигна глава, както се държеше по-рано.

Аделхайд го наблюдаваше отстрани, както бе наблюдавала мъжа си. Дали и лицето на сина щеше да бъде някога така изваяно от живота, както лицето на баща му? Всички грижи, всички теглила в живота му се бяха изписали по лицето му и така дълго и старателно се бяха запечатали, че да постигнат върху него този невероятно ясен израз. Човек едва можеше да откъсне поглед от него.

След като дълго кръстосва стаята, той най-после седна и започна да говори, без да обръща главата си, като че приковал очи в някакво видение сред пламъците, бавно, приглушено, но непоколебимо:

— Онова, което е казал Даг за живота и смъртта... е така. Да разглеждаме живота само като един малък миг от пътя между вечността, от която идваме, и вечността, към която отиваме — това е

първото нещо, което ни е необходимо, за да осъзнаем връзката между нещата. А връзката се основава на това, че носим в себе си нещо от Бог, от вечността към вечността... ако, разбира се, не живеем като слепци в този кратък преход, който наричаме живот. Носим в себе си нещо от Бог. Това нещо човек би могъл навярно да го обобщи с трите думи от Библията: вяра, надежда, любов, но лично аз по-скоро бих използвал други думи: вяра в Бог, упование и добронамереност. Така те ми се струват по-близки една до друга, неделими. Те са онова, което ние носим в себе си от Бог и те ни издигат високо над Планината на мъртвите, Аделхайд.

Откакто Стария Даг беше поставил ленсмана на мястото му и беше сложил край на манипулациите му с кучето, той вече не закачаше хората, които имаха работа с Даг. Но продължаваше да пие все така яростно както досега, може би дори още по-яростно, като играеше карти, ден и нощ, година след година.

След един такъв запой, една сутрин ленсманът бе намерен мъртъв на стола му. Ръката му още стискаше чашата с алкохол на масата — беше се напил буквално до смърт.

Погребаха го, както погребват всички, но на погребението му се случи нещо невероятно.

Хората чуха най-изненадващата реч от свещеника, изричана при подобни случаи. Той спомена кратко и ясно, че ленсманът бе водил във всяко отношение безбожен, нехристиянски живот, беше станал истинска напаст за цялата област и беше отишъл сега, олюлявайки се, при своя Бог, в същото състояние, в което бе прекарал живота си, а именно — пиян. Да, свещеникът говореше, разтърсен от свят гняв, при което тръпки преминаха по телата на слушателите. Той засегна дори въпроса дали е позволено да се погребее ленсманът в осветената земя и с това искаше навярно да подсказже, че не го смята за нищо друго, освен за един самоубиец.

Макар че ленсманът нямаше нито един приятел, затова пък имаше най-малко две жени и многобройни потомци и цялото това семейство намери за безсрамно от страна на свещеника, задето се е осмелил да каже над гроба на един мъртвец откровено и ясно онова, което мислеха всички хора в околността.

Навсякъде се говореше за това, като някои влиятелни хора счетоха постъпката на свещеника за нечувана. Всички бяха единодушни, че задължение на един свещеник е снизходително и открито да лъже дошлите на едно погребение. Между тези влиятелни господа вероятно имаше не един, а мнозина, които със сериозни основания се бояха от реч, която някой подобен свещеник би произнесъл при тяхното сбогуване с живота. А пък както и да живее

човек, той винаги смята, че има право да получи на края на дните си едно смирено, лицемерно почитане.

Стигна се до там, че се задействаха връзки и епископът пристигна на извънредно посещение, за да се осведоми за нетърпимия свещеник. Епископът беше истинска рожба на своето време. Той не се почувства добре в този свещенически дом с много деца и малко вино на трапезата, а също и истински библейската неделна проповед на свещеника не беше по вкуса му. Той даде на свещеника да разбере, че е недоволен от него, и при заминаването си го смъмри за речта над гроба на ленсмана. Тя била възбудила раздражение, дори погнуса, като направила отношенията му с общината немислими — щял да разбере по-късно за това.

Силата на свещеник Рамер беше в стаичката му, докато се приготвяше, в диалог със своя Господ, за проповедта и служебните си задължения. И при всичко, което имаше връзка със службата му, той отнасяше със себе си навън от стаичката тази сила, но в останалите неща не беше силен.

Той не принадлежеше към свещениците, които можеха само да учат селяните да бъдат селяни. Самият той не беше добър земеделски стопанин, като стопанисването на свещеническият дом в никакъв случай не беше за пример. Лошите години бяха оказали въздействие и върху него, както върху мнозина други, и той бе принуден да води тежка борба за хляба. Обстоятелството, че не беше в добри отношения с едрите земевладелци, вероятно също бе допринесло за намаляване на приходите му. Той не беше практичен човек дори точно обратно, и така хората лека-полека загубиха уважение към него, а заедно с това и към думите му. И той, и неговото семейство не дружаха с никого. Големите имения оставаха затворени за него, а на дребните собственици и през ум не минаваше мисълта да поканят свещеника. Строгата му присъда над лекомислието на времето и над пианството още повече допринесе за утвърждаване на мнението, че е невъзможно приятелството с него.

Така свещеникът загуби всякаква връзка с околния свят и продължи след работа да се затваря все повече и повече в кабинета си. Защото не е приятно човек да има едно лошо стопанство, смазана от

грижи жена и бедни деца. Към всичко това сега се добави и посещението на епископа със заплашителните му думи на сбогуване.

Настъпваше пролетта на 1815 година.

Докато седеше в кабинета си, свещеникът гледаше замислено към нивите, по които се бяха задържали тук-там заснежени места. Пред него на масата лежеше разтворена Библия, от която се подаваха много листчета хартия, за отбелязване на определени места. До Библията имаше един голям лист с бележки за неделната му проповед, но през последните седмици мислите му бяха толкова лабилни, че му беше много трудно да ги събере около едно определено нещо.

След като епископът си замина, нощем той започна да се измъчва от тежки душевни противоречия. Усещаше толкова много омраза около себе си, а сега и несигурност за бъдещето се бе стоварила заплашително върху раменете му. Дали той беше твърде самоуверен в служебните си задължения? Нямах ли да е по-добре, ако бе поел в службата си, и особено при погребението на ленсмана, по един очакван от другите път и бе казал само няколко общи думи за божие милосърдие? Тогава той бе сметнал за свой важен дълг силно да въздейства върху всички, които се бяха увлекли от нечестивите действия на ленсмана, като се опита да ги подтикне към сериозен размисъл и разкаяние. Да, беше пожелал да изкорени всичкото зло, което бе останало в душите след опасния пример, да го унищожи, като каже открито колко осъждане заслужава такъв един живот.

Дори епископът му бе казал, че не се пада на нас да съдим, и беше цитирал притчата за фарисея и митаря.

Фарисей ли беше той? Нима задача на свещеника бе да подбужда хората към още по-голямо безпътство, и да гледа на всичко със снизхождение? Това може би беше удобно — но дали бе по волята на Бог?

Мислите му поеха към онова, което виждаха очите му: пролетната земя, която се подаваше изпод останките на снега. Предстоеше вече пролетната сеитба и при тази мисъл той веднага бе налегнат от грижите за всевъзможните разходи за семена за посев и за сечива; а зад всичко това дебнеше несигурността на поста му след прощалните думи на епископа.

Отвън се чу трополене на файтон и грохот на тежки копита, което прекъсна мислите му. Изправи се и се заслуша, като душата му

бе обзета от силно безпокойство, даже страх. Дали не идваха да му донесат решението, за което го ос предупредил епископът?

Външната врата се отвори и в преддверието се чува тежки, премерени крачки. Някой почука — не страхливо, като почиттелно духовно чедо от общината му, а уверено. Той стана неволно, обърна се към вратата и разтреперан, си пое дълбоко дъх, преди да извика, колкото е възможно по-спокойно:

— Влез!

Вратата се отвори рязко, с един замах, а не предпазливо, както обикновено и очите на свещеника се приковаха в най-неочаквания за него посетител.

Дори през ум не би му минало, че на прага на вратата му ще стои не кой да е, а Стария Даг Бьорндал. Свещеникът бе поканен преди време за сватбата в Бьорндал, но в последния момент бе отказал. Нито той, нито жена му имаха желание да се появят между всички ония високопоставени хора. При такива големи пиршества свещеникът никога не се чувстваше добре. Неговото някогашно намерение да се сближи с хората отвъд гората бе постоянно отлагано и с течение на годините бе съвсем забравено. А и Аделхайд не бе имала необходимост от него.

Веднага предложи стол, сложи листа с бележките в Библията, затвори я, отмести я настрана и започна да прибира и мести насамнатам перодръжките и мастилницата. Най-накрая обаче седна и обърна лице към посетителя, който го бе изненадал толкова много. Навярно и Даг беше научил за речта му над гроба на ленсмана и идваше сега да му изиска сметка.

От Бьорндал всяка есен донасяха в свещеническия дом един елен — най-хубавия подарък, който получаваше жена му. Цял елен беше добре дошъл при толкова гладни деца. Свещеникът се усети, че го развълнува опасението да не би тия пратки да спрат, и бързо спря една сълза — до там ли беше стигнал — да мисли само за това, в мига, когато Даг за пръв път бе влязъл в кабинета му?

Свещеникът трябваше да се усмихне дружелюбно, да каже колко се радва на това посещение, което беше чест за него, както правеше винаги, когато бяха на четири очи. Но през последните безсънни нощи и самотни дни безпокойството се бе загнездило дълбоко в него и непрестанно бе тласкало мислите му към болния проблем: дали той не

се бе държал наистина като фарисей и какви последици щеше да има това за него и най-вече за семейството му. По тази причина го обзе подозрението, че и това неочаквано посещение трябва да има връзка с омразата, която той срещаше сега навсякъде. Беше под натиск и заклеяване от разни посоки. Хората искаха да го превърнат в безобиден, дружелюбен и посредствен свещеник.

Напълно уверен в това, той седеше ням и намръщен и гледеше очаквателно госта си. Старецът бе наместил стола си така, че беше полуобърнат с гръб към прозореца, като погледът му се насочваше край свещеника по-надълбоко в стаята.

Тъй като свещеникът продължаваше да си стои занемял, Даг се обърна с въпросителна, полуплаха усмивка към него.

— Нямаш представа защо съм дошъл, нали? — попита той.

— О, напротив, знам — рече свещеникът. — Вече знам защо идват... силните на деня.

Изненадан, Даг повдигна вежди и го погледна. Горчивият привкус на думите не убягна от вниманието му, смисълът им обаче остана непонятен за него.

Внезапно свещеникът удари с ръце по подлакътниците на стола и уверено скочи на крака.

— Известно ми е защо идвате вие. Всички бяха вече тук: писарят, наместникът, епископът и други... и искат да ме задължат и принудят да говоря по тяхно наставление. — С неподозирана за него бързина, той сновеше насам-натам из стаята и размахваше треперещите си ръце; гласът му заглъхваше от емоция, сякаш той бе готов да се разридае. — Искате да ме заплашвате с уволнение и глад за мен и семейството ми, но онова, което казах за ленсмана, е мое убеждение и аз се придържам в проповедта си към дълбокото убеждение, че така трябва да бъде според строгото Божие писание. Ясно ли ти е, Даг Бьорндал? — Както размахаше двете си ръце, той застана пред Даг.

Обиденото учудено изражение на Стария Даг първоначално се промени в хладно спокойствие. Сега обаче и той се изправи в цял ръст и сложи ръката си тежко върху рамото на свещеника.

— Ще седнеш ли най-накрая? — попита той. — Искам да ти кажа няколко неща.

Свещеникът замълча смутен. Гласът на Даг не звучеше злобно, както гласовете на другите, а тихо и дружелюбно. Двамата седнаха на столовете си, Даг се обърна така, че погледът му да не причинява смущение на свещеника.

— Тук съм по съвсем различен повод, но понеже ти отвори дума за тези събития и явно си страдал, искам да ти кажа моето мнение относно това. Чух нещо във връзка със случилото си и с радост щях да дойда и по-рано, ако знаех, че тя те е засегнала толкова дълбоко. Онова, което си казал за ленсмана, няма да го коментирам; ние двамата с него не бяхме приятели. Онова обаче, което ти проповядваш в църквата или на гробищата, за мен е твое право. Имал съм си работа с мнозина, но да взема да уча един свещеник как той трябва да проповядва, за това не съм достатъчно образован. Но явно е необходимо днес да ти кажа, че ти си най-добрият свещеник, когото съм чувал през живота си.

Тези думи накараха свещеника да се наклони ниско напред на стола си и да впери очи в полуобърнатото лице на Даг. Той не искаше да изпусне нито една от тези спокойни, тежки думи. А когато Даг приключи, той едва чуто рече:

— Благодаря!

Даг обърна внимателно стола си и го постави така, че да седи точно срещу свещеника, вероятно за да изрази, че има да казва още нещо. Домакинът го гледаше колебливо и питащо.

— Много искам да ти кажа нещо друго, ако позволиш. — И без да чака съгласието му, Даг продължи с тих, будещ доверие, глас: — Грещиш, отче, грещиш обаче не в това, което ми разказа току-що, а в нещо друго. Занемарил си домакинството с жена си и децата си, както и самия себе си, заради което губиш уважението на хората... уважението към самия теб, а също и към словото Божие. Щеше да се чувстваш по-сигурен и въщи и между хората, и на амвона, ако поддържаше по-добре домакинството си. И тогава нямаше да има нужда да се криеш така в кабинета си, както се говори, че правиш. Грижи се за домакинството си и иди сред хората; тогава по-добре ще можеш да разбереш делата им. Тогава и те ще хранят по-голямо уважение към теб, и самият ти няма да бъдеш така несигурен, когато нещо ти се изпречи на пътя.

Объркан, свещеникът седеше и неспокойно галеше с ръка облегалката на стола. Отново настъпи за известно време мълчание. Явно Даг бе приключил с речта си, а той трябваше явно да се реши и даде отговор.

— За съжаление, това, за което говориш, е вярно — отвърна той. — Обаче всичко, което човек реши да направи в живота си, струва пари; а пък аз нямам...

Даг се покашля, за да го прекъсне.

— Знам това, както знам, че също така имаш и дългове. Това също е известно на хората и също не е редно. Давал съм заеми вече на мнозина. Ако нямаш нищо против, ще ти помогна да се избавиш от дълговете и високите лихви, с които имаш да се бориш. И после ти ще можеш да си набавиш онова, което ти е необходимо, за да изправиш на крака домакинството си, и да можеш да станеш нов човек.

Свещеникът се разчувства при тези думи. Трябваше да избърше набързо очите си с длан, а гласът му видимо отказваше да му служи, когато той, след дълго мълчание, поиска да говори и да благодари. Най-накрая успя да каже, че усеща, че няма да остане още дълго свещеник тук.

За да си изясни всичко, Даг поиска да разбере какво точно се бе случило. И едва сега научи как най-високопоставените хора от общината се бяха съюзили против свещеника, както и за думите на епископа на сбогуване.

Остана замислен дълго. Загледан в една точка пред себе си. Стария Даг не беше свикнал някой да е по-влиятелен от него. Но един епископ — това беше нещо съвсем друго. Дори не беше виждал епископ. Най-близкият му подобен контакт беше, че Аделхайд беше внучка на епископ. Помисли известно време защото не можеше да се примири с мисълта, че той, Стария Даг, не ще успее да превъзмогне някак си и тази история с епископа. Накрая заговори с твърд глас:

— Тези дни смятах и без друго да ходя до града... ще видиш, че нещата с епископа ще се оправят.

От събранието в Ейдсфол до сега свещеникът знаеше за настъпилите големи промени, беше му известно, че дори чиновниците, в това число и най-високопоставените, имаха уважение, дори страх пред новата сила в страната — или по-скоро пред старата сила, която

сега отново бе станала толкова могъща в тинга^[1]. „Селяните сега притежават цялата власт“ — бе дочул да се говори така.

Бе обзет от надежда, че Стария Даг Бьорндал ще отиде в града и ще говори с тамошните хора за него. Според славата, която имаше, Даг беше много влиятелен човек, а точно сега имаше зад себе си и тази сила на тинга. Можеше да бъде избран за какъвто пожелае. Никой не можеше да предположи какво би сторил такъв човек, ако му се противопоставят.

Свещеникът седя дълго, изпълнен от чувство на радост и благодарност към този силен мъж. Бе зовал в мрака на нощта Бог, беше се молил горещо за помощ и откриване на правия път; и сега при него бе дошъл не кой да е, а самият Стар Даг, като едно оръдие на Господ. Но това можеше да бъде и изкушение. Може би то беше само една брънка от веригата на неговите изпитания. Свещеникът мисли дълго, а лицето му стана спокойно и уверено, както в самотните часове, които прекарваше тук, в кабинета си, за да събере силите си и да се появи като служител на Бог; нещо повече — лицето му придоби строгия израз, който имаше, когато излизаше на амвона. В главата му нахлуха много мисли; той вдигна глава и погледна Даг, взря се твърдо в очите му.

— Името Тецел говори ли ти нещо? — попита той.

Даг помисли със сбърчени вежди. Бе чувал името, но кой беше този човек? Да, той бе мислил някога над това дали така наречените тезиси на Лутер не се наричаха така по името на търговеца на индулгенции, и заради това сега успя да си спомни кой бе човекът. Не можеше само да разбере какво целеше свещеникът с този въпрос. Най-после му отговори на въпроса кой е Тецел.

— Да — рече твърдо свещеникът, — обаче аз не съм Тецел. Ако ти си дошъл тук с вяра, че парите и силата, които ми предлагаш, ще ти бъдат от полза на оня свят, мой дълг е в такъв случай да ти кажа, че бих те измамил, ако ги приема. Ти днес ми даде много. Също и аз искам да ти дам... от малкото, което имам. Тъй като тук сме на четири очи, искам да ти припомня, че пред Бог не се зачита подаянието, зад което се крие мисълта за купуване на Божия благосклонност. Твоите пари и твоята власт са само един заем, който ти е даден. Онова, което се брой, е волята, с която ги управляваш. Сега сам можеш да прецениш дали мога да приема твоята помощ или не.

Горд като орел, Даг бе вдигнал глава и първоначално изгледа свещеника с унищожителен поглед; след това обаче се сдържа и бавно сведе надолу глава, като вдигна ръце и покри лицето си с тях.

— Това ли е мнението на хората за мен? — попита той със странно дрезгав глас. — Смятат, че съм се заел да си купя опрощение на греховете?

Сега трябваше да го утеши свещеникът. Той стана, отиде при Даг и сложи ръка на рамото му.

— Никой не ми е казал подобни неща за тебе, Даг Бьорндал. Напротив, мнозина те наричат добър човек. Не бива така да разбираш думите ми. Искях само да те предупредя, да ти отворя очите, в случай че си се заблудил. Защото има безброй много хора, които се заблуждават в тези неща.

Стария Даг насочи твърд поглед към свещеника. В очите му се четеше тъга и наред с нея спокойствие. Той си спомни за многото часове, когато се бе увличал в подобни мисли, и сега преодоля наранената си гордост. Разбира се, и той се бе заблуждавал относно това — дълго време. Нямаше никакво основание да се чувства оскърбен от думите на свещеника. Напротив: трябваше да отдаде уважението си на тази дръзка честност от страна на човек, който се намираще в такова тежко положение. Ако бе няколко години по-млад, свещеникът без друго щеше да проиграе с подобни думи предлаганата му подкрепа. Тогава той би станал и би си отишъл веднага. Но възрастта и годините правят хората по-търпеливи и ги научават на трудното изкуство да познават сами себе си. Даг се усмихна на свещеника и каза, че спокойно може да приеме парите и помощта му в града, а също и съветите относно свещеническия дом, които той, Даг, мислеше да му даде.

— Понеже — рече Стария Даг накрая, — изобщо не дойдох тук за това. Всичко ми хрумна заради думите, които сам ти каза в началото.

Свещеникът го гледаше изпитателно.

— А тогава за какво дойде?

В тона му се долавяше недоверие. Очакваше някаква важна причина, за да се убеди, че Даг наистина не е дошъл за тези неща, които занимаваха ден и нощ самия него.

— Всъщност дойдох да съобщя за едно кръщение — рече Даг, а очите му заблестяха от гордост и чиста радост.

— Кръщение? — попита свещеникът. — В дома ви отново се е родило дете?

— Да — отговори Даг и на цялото му, иначе строго, лице, се изписа лъчезарно щастие. — Бог не е строг колкото неговия служител, той вече даде на един стар човек малко опрощение.

Свещеникът се разсмя от сърце, вдигнал заканително пръст. Знаеше колко тежко беше засегнала Бьорндал мъката заради смъртта на двете деца, и не на последно място — Стария Даг. И знаеше какво означаваше за него, в не едно отношение, обстоятелството, че се бе родило дете. Изпита желание да попита дали е момче, но се овладя, извади кръщелните документи от долапа и се приготви да пише. Отвори за справка при първите две момчета и попълни отначало датата и целите имена на родителите, преди да попита как ще се казва детето.

— На името на баща ми, Тургайр — отговори Даг.

Момче беше значи.

— Но няма не искаш да го наречеш Даг? — попита свещеникът.

— Не!...

— Защото смяташ, че ще има и други?

— Да — спокойно отговори Даг и свещеникът продължи да пише. Но когато посегна да посипе с пясък написаното, Стария Даг се прокашля и рече: — Веднага можеш да впишеш към него и едно второ, което ще се нарича Даг.

Свещеникът го погледна смаян.

— Близнаци са — рече сухо Даг.

За да запази живота на новородените, всичко трябваше да бъде направено достатъчно добре. Затова Даг се зае сам да отиде и ги запише в кръщелните документи при свещеника. С това той щеше да му направи и посещенията, за което отдавна имаше намерение. Дълбоко в себе си имаше съвсем мъничка задна мисъл, че Бог ще запише това пътуване в неговата сметка и заради това ще остави двете момчета да пораснат. Мисълта за това бе причината, която го накара да наведе глава при предупредителните думи на свещеника относно опрощението. Съвсем не е лесно за хората да останат с добрите си дела чисти от всякаква мисъл за опрощение на греховете им. Онова

обаче, което той предложи на свещеника, беше плод на съчувствието, породило се в душата му по време на техния разговор.

— Гледай ти — мислеше си на връщане към Бьорндал, — значи, стоиш и се хвалиш за добрата си воля, а пък гледаш изпод око към особеното опрощение, което би могъл да получиш за нея!

Съвсем скоро Стария Даг отиде в града. С кого говори и какво прави там, никой не научи, но пристигна писмо от епископа до свещеника, в което се казваше, че той е научил от съвсем достоверен източник истината за ситуацията и няма повече да коментира поведението на свещеника.

Рано или късно всичко излиза на бял свят. Онези, които се бяха скрили зад епископа, разпитаха и научиха, че планът им не бе успял, а обстоятелството, че Даг беше ходил и свещеническият дом и след това в града, не остана в тайна. И хората кимнаха с глави и решиха, че е Стария Даг...

Свещеникът и жена му дойдоха за кръщавката в Бьорндал заедно с трите си най-големи деца, но това не беше последното им посещение.

Свещеникът последва добрите съвети на Даг. Ставаше все по-въздействащ с проповедите си към хората и се превърна в многоуважаван свещенослужител. С домакинството и паричните му затруднения Даг се занимаваше доста дълго време, тъй като в тази област свещеникът беше и си остана неумел човек. Едва след като Даг стигна до мисълта да повери всички стопански и парични работи на жената на свещеника и получи съгласието на мъжа ѝ, едва тогава за дома им настъпиха по-добри времена.

[1] Тингът е елементарна форма на парламент, при чиито събирания се изработват закони или се съдят техните нарушители — Б.пр. ↑

Това започваше отново!

Дебелата Марте вдигна глава от възглавницата, седна тихо на леглото — и се вслуша в мрака вън.

Хваната с две ръце за ръба на леглото, тя се разтрепери и имаше чувството, че някаква хладна змия пълзи по гърба ѝ.

Чула го бе много ясно. Някой беше в кухнята. Познато ѝ беше това скърцане на пода. То не беше от само себе си; ако някой пристъпеше към големия шкаф, тогава подът под него изскърцваше. Освен това през пролуката на вратата не се виждаше никаква светлина, вън беше тъмно — следователно не можеше да бъде човек. Тя се вслушваше, вслушваше; отново бе настанала тишина.

Да напусне тази работа, беше почти немислимо; как да отиде отново сред християни; тук можеше да се полудее от страх, какъвто плъзваше почти всяка нощ. Не, не можеше вече да се живее тук, в Боргланд. От тази стаичка, намираща се зад кухнята, човек можеше и да не излезе повече жив. Бе съвсем възможно това.

Всички се опитаха да я успокоят, когато тя започна да им разказва за нощните призраци в кухнята, но и всички бяха доста пребледнели от страх. Тя не беше единствената, чула по коридорите и стълбите нещо, подобно на виене на побеснели кучета, също и страшния смях, който бяха дочули да идва отнякъде, когато миналата седмица седяха една вечер в кухнята — той не беше на жив човек.

От незапомнени времена в Боргланд бяха сторени всички големи и малки грехове — такива, които не можеха да се споделят с никой християнин — и затова никак не беше чудно, че тук бродеха призраци.

— Тихо! — ето отново — два пъти едно след друго и...

Дебелата Марте се опря, люлеейки се, на разперените си ръце — и беше готова да скочи от леглото. Чу някакъв звук — сякаш някой отваряше вратата на шкафа, а пък тя бе здраво заключена; после пък се чу шум, като че се тракаха чаши и прибори, разнесе се и глух вопъл. След това продължително време беше съвсем тихо, но Дебелата Марте

така се люлееше от страх, че бе принудена да си прехапе езика, за да не се чува тракането на зъбите ѝ.

— Хууу, какво беше това!... — Сякаш нечии ръце дращеха по стената до нейната врата...

Долови ясно как външната врата на кухнята изскърца, плашещ креслив смях проряза мрака на кухнята, зловещ стон, а после всичко заромоля заедно, а малко по-късно навън се чу звън сякаш от вериги, които се влачат във всички посоки по пода, като всичко удряше и звънтеше в стената на нейната стая, както и във всички ъгли на кухнята.

Дебелата Марте бе скочила от леглото и се бе скрила под него. Остана там през цялата нощ, трепереше и тракаше със зъби, загубила ума и дума.

Един-едничък призрак дори би бил достатъчен да всее ужас; когато обаче нахлуват цели ята призраци вкупом, тогава...

Навсякъде по пода в кухнята на другата сутрин лежаха разпилени калайдисаните съдове. А тяхното място беше на полицата откъм стаичката. Вратата на шкафа беше отворена, обаче катинарът не носеше никакви следи от взлом.

Че в Боргланд бродеха призраци, знаеха всички, но това беше вече извън мяра.

Когато госпожица Елизабет разбра, че последният срок за изкупуването е изтекъл и правото на Даг Бьорндал като собственик беше станало неоспоримо и Боргланд бе завинаги загубен, тя така овика баща си, че цялата къща ехтеше, като някои казваха, че са чули как тя се заканвала да подпали къщата, когато Стария Даг или Аделхайд се появят следващ път тук; от този ден госпожица Елизабет не бе излизала от стаята си. Как можеше да живее без храна — това беше загадка; но тя не желаше да слиза долу, когато полковникът ядеше, а и не позволяваше да ѝ донесат храна в стаята ѝ. Не желаше да живее от милостта на Стария Даг.

Брат Лоренц отново бе станал пълен господар на себе си, откакто Елизабет се беше затворила. Започна да обикаля, както правеше това

по-рано, из обора и навсякъде, през всички часове на деня и нощта; разказваше на всеки, който го изслушваше, разни неща, като развеселяваше и забавляваше всички.

Говореше нещо как бе срещнал една нощ Елизабет в преддверието, но това беше, разбира се, халюцинация на луд. Бе помислил, че я вижда, защото се боеше от нея. „Нея дяволът ще я вземе, както е жива“ — обичаше да казва той и това бяха едничките му смислени думи според хората.

Полковникът често менеше настроението си. Понякога той държеше главата си изправена, в опит да си възвърне старата стойка, като си подсвиркаше, по-често обаче забравяше и ходеше приведен и сгушен, сам по пътя си. Добре му се отразяваше обстоятелството, че Сивер Бакпе го поздравяваше все така почтително, а когато един ден получи писмо от Стария Даг — да бъде така любезен и да прегледа дали има нещо за ремонт в къщата — сякаш се пробуди от тежък сън.

Започна да разпорежда и заповядва, и докато продължаваше това, бе отново жив човек. След това Даг го помоли да бъде така любезен и да наглежда стопанството, докато Сивер Бакпе дойде за най-усилната работа по време на жътва.

Положението, в което се намираше полковникът, беше доста приемливо. Стария Даг не му предлагаше пари за усилията му, за да не го обиди, но поръча да донесат от града тютюн, ракия и вино, като всичко това бе дадено на полковника. Първия път той остави нещата да стоят дълго време недокоснати, но после стана така, че започна да очаква дори с нетърпение следващата доставка. Най-лошо беше положението с дрехите му. Наистина, още имаше доста неща от добрите стари времена, но не бе никакво удоволствие да се разхожда човек, както го правеше брат Лоренц, в дрехи, които отдавна бяха излезли от мода.

С уверени стъпки се движеше Сивер Бакпе между плевника до езерото и градината на Боргланд. Отиваше към западните граници. Беше в апогея на жътвата и работата нямаше край. Но Стария Даг му беше наредил да не работи, а само да надзирава. Трябваше и винаги да

помни, че е главният ратай на Бьорндал, и заради това да не влиза в конфликт с полковника.

Но ръцете на Сивер го сърбяха да подхване сам най-тежката работа с огромните си лапи и не се чувстваше много добре, когато трябваше да бъде само надзирател, но явно бе, че тук, в Боргланд, трябваше да бъде така, щом е наредено от Стария Даг. Дъвчеше тютюн между зъбите си и плюеше надалеч. Изведнъж спря и погледна през храстите в градината. Сега най-послед го видя.

Огромното му телосложение с грамадни крака, на които имаше широки ботуши, застана удобно и впери очи. Върху лицето му имаше дълбоки бразди, бръчки и гънки от лятното слънце, зимните виелици, попа и изнурителната работа. И всички тези гънки по лицето му се движеха, живи и лъчезарни, около очите му. Той се промъкна, приведен, още по-навътре, и очите му, които можеха да изглеждат така различни — ту строги, ту дебнеци, ту лукави — блестяха с необичайна закачливост. Долната му челюст, която бръснеше на всеки празник, обаче сега, в края на седмицата, беше обрасла с гъсти и дълги косми, продължаваше да се движи и усърдно да дъвче тютюна. Той побутна тежките си лапи, с дебели, загрубели от работа и здрави като рогове, нокти, подпря ги на хълбоците си, приклепна на колене и се загледа усмихнат пред себе си. Пред храстите имаше градинска къща, на сред площад, който бе застлан с дялани камъни и бе обграден с жив плет, както и засенчен от големи стари дървета.

Брат Лоренц пристъпваше на площада в тържественото си облекло от времето, когато е бил в разцвета на младостта си. Дрехата му беше от огненочервен плат, избелялата светлосиня копринена подплата се подаваше отдолу. Жилетката все още притежаваше малко от стария си атлазен блясък, но беше по-скоро сива, отколкото жълта, а кадифените панталони блестяха във всички цветове от тъмносиньо до тъмнозелено. Дантелите на яката и ръкавите му навярно са могли да бъдат наречени бели в началото на века, а копринените чорапи, някога също бели, сега изглеждаха съвсем утрепани от живота. Въпреки това брат Лоренц сякаш имаше живот и блясък в старата си премяна, като ситнеше насам-натам, наперен под есенното слънце, въртеше с две ръце бастуна си и гордо виреше триъгълната шапка над зеленикаво-жълтата си напудрена перука. Тананикаше си някакви тактове от менует, правеше няколко странно гиздави стъпки и се навеждаше с

поклон. После хвана бастуна и го сложи като флейта на устата си и засвири майсторски и обаятелно, според преценката на Сивер. Изведнъж брат Лоренц отпусна бастуна си, поклати глава и лицето му придоби веселия израз, който имат понякога лудите. Направи едно движение с протегнатия си напред бастун, сякаш чукаше на някаква врата.

— Елизабет, там ли си? — попита той с явна подигравка в гласа. — Да ти донеса ли от кухнята нещо за ядене, за да няма нужда сама да ходиш?

Съпроводи думите си с един толкова дяволски зловец смях, че Сивер си помисли, че никога в живота си не беше чувал нещо толкова отблъскващо.

После лудият свали шапката си, поклони се и сложи една целувка на собствената си ръка с такъв замах, че плитката на перуката падна над окото му. Тогава Сивер избухна в смях, който приличаше на сухо цвилене, но когато брат Лоренц се втурна уплашен да бяга и се скри зад градинската къща, където сложи на земята бастуна, шапката и перуката си. Сивер Бакпе вече се тресеше в такъв неудържим смях, че цялата околност се разлюля. Никога в живота си не бе виждал такова представление.

Кашлица и виене на свят приковаха един ден полковника на легло. Той така трепереше, че дори леглото му се люлееше, бе казала слугинята, която чистеше при него. Беше още жътва и работниците всекидневно сновяха с коли между Бьорндал и Боргланд.

Така в Бьорндал научиха новината, че полковникът се е разболял. Още на другия ден Стария Даг прекрачи за пръв път прага на Боргланд. Отиде в спалнята на полковника и седна до леглото му. Бе му донесъл едно шише най-хубав френски коняк, който болният трябваше да пие като горещ грог.

При пристигането на Даг завесата горе в стаята на госпожица Елизабет се раздвижи леко, както и при заминаването му.

До късно през нощта полковникът непрестанно искаше вода към горещото питие и прислужницата можа да си легне едва призори. Тя бе

от Утбретан, наричаше се Нета, не бе вече млада и всички я познаваха като жена, която обича истината и се бои от Господ. Когато се качваше по стълбището, тя забеляза една светлина на другия край на коридора, до стаята на госпожица Елизабет. Там коридорът правеше остър завой и вратата на госпожицата оставаше зад ъгъла, така че не се виждаше. Когато обаче вратата бе отворена, на отсрещната стена на коридора можеше да се види отблясък.

Спря се на последната стълба и започна да пристъпва ту на единия, ту на другия си крак, като се колебаеше дали да отиде в стаичката си, или да търси спасение отново надолу по стълбите. Светлината зад ъгъла на коридора растеше така тъмночервена и страшна, а във въздуха се носеше такава странна миризма на изгоряло и опърлено, на дим и злощастие... Сърцето на Нета започна да бие все по-бързо и по-бързо, в ушите ѝ бучеше все по-силно и по-силно, че тя не можеше нито да помръдне краката си, нито да отлепи очите си от светлината.

Вратата на госпожица Елизабет трябва да бе широко отворена, защото отблясъкът на стената отвън се разшири и стана светъл и ослепителен. Нета се хвана за сърцето и политна да падне. На стената израсна тъмна сянка, започна да става все по-голяма и по-голяма, като се насочи напред по пътя към стаята. После около очертанието на сянката изведнъж избухнаха пламъци и тя започна да хвърля искри. В къщата прозвуча пронизителният писък на човек, обхванат от безумен страх, чу се глухо падане — и всичко отново потъмня и затихна.

Нета се свлече в подножието на стълбището и така я намериха — окървавена и пребита, почти обезумяла. Полковникът се появи, като се олюляваше от треската и многото грог, със свещ в ръка, а след него се втурнаха прислужничките и един работник.

Полковникът искаше да разбере какъв беше този вик и тропот по стълбището. Нета обаче можа да каже само няколко несвързани думи:

— В стаята на госпожицата... живият дявол... виеха се пламъци и миришеше на дим... госпожицата изкреця страшно...

— Хм... — Изведнъж полковникът изтрезня напълно и се наведе отпаднал. Сведе надолу глава, като се бореше да си поеме дъх. Бръчките на лицето му изведнъж станаха болезнено дълбоки и разкривиха изражението му с болка и ужас. Вдигна лице и отблъсна всички настрани с разтрепераната си лява ръка и тръгна, като се

спъваше, към стълбището и се спусна, сякаш някой го гонеше, нагоре по него.

Останалите гледаха след него, слугините трепереха от ужас. Също и работникът стоеше нерешително, докато полковникът достигна дълбочината на коридора. Накрая обаче и той тръгна, наведен и с тихи стъпки, след господаря си. След малко се върна също така тихо, задъхан и смразен.

— Госпожицата е мъртва — рече той.

Не каза обаче нищо за това — как старият полковник бе събрал парцалите и главните, които бяха лежали на пода в стаята на госпожицата, и ги бе угасил, докато самия той само бе надничал от вратата.

Така дяволът бе взел госпожицата още жива.

— Неправилно е държала свещта — рече полковникът. — Дрехите ѝ отпред изцяло са изгорели.

Никой не искаше да се доближи до госпожицата и полковникът се принуди сам да я положи в ковчега. И от това, че трябваше да я докосва, на ръцете му се появиха ужасни рани, които трудно щяха да зараснат или щяха да останат неизлечими.

Легендата разказва, че колибата Вестли е първата къща, която си издигнал първият мъж от рода Бьорндал, когато дошъл в тези гори, бягайки заради по-силния враг от запад.

Тази колиба още се намираще горе, западно от скалния хребет след брезовия лес, последния фронт на горите пред високата планина. От тук човек можеше да види безкрайно далеч над гористите планински гърбове, които се спускаха на запад в други посоки.

Колибата бе леко изкривена заради вятъра и столетията. Слънчев пек, дъжд и зли зимни мразове бяха въздействали през вековете върху дървото, от което бе изградена. То беше сиво-бяло и напукано, дори нацепено, с широки, криви пролуки, които проникваха дълбоко навътре.

Извабените скоби на вратите скърцаха и ридаеха, когато вятърът проникнеше. А когато бурята започнеше да утихва, тогава скелетът на постройката лека-полека се наместваше отново, и тя все повече и повече лягаше на една страна, уединявайки се. Бушуваше ли злостна буря, колибата се клатеше, издигаше се, като за отбрана, и се издигаше достолепно.

Откъм долината в един такъв суров, ветровит ден на ранната пролет през гората от запад се изкачи чужденец. Той приседна за малко на един от върхове с борови гори и внимателно започна да се оглежда назад, в посоката, от която бе дошъл, през гористите върхове и потъналите зад тях долини. От време на време въртеше главата си и се слушваше, като оглеждаше и другите посоки наоколо. Беше силен младеж, с брадва на пояса, с големи юмруци, почернели от боядисване на кожи или някакво подобно занимание. От вкиснатата бира с ръжда от желязо в нея, с каквато смес боядисваха тогава кожата, оставаха следи дълго време по ръцете.

Мъжът обръщаше и разглеждаше ръцете си, сякаш се чудеше защо бяха толкова черни. Изправи се, огледа се наоколо и видя колибата Вестли, намираща се високо на брезовия хребет.

Снегът там беше още бял, както наскоро зима.

Изпълнен със смъртен страх, мъжът се оглеждаше и слушваше наоколо и преди всичко — назад. После пое бързо през боровете и се отправи към колибата.

Колкото по-високо се изкачваше, около него заваля сняг и бурята се усили, но той продължаваше да върви решително срещу нея, като се оглеждаше боязливо на всички страни и най-вече — назад. Беше навлязъл много навътре, прехвърляйки хребет след хребет, като последното му изкачване го водеше по много стръмен и мъчителен път; снегът тук ставаше все по-дълбок и по-дълбок, а вятърът направо режеше, мразовит като през зимата.

Мъжът стъпваше тежко и неуморно газеше в снега, крачките му ставаха все по-ситни, той обръщаше поглед назад и оглеждаше недоверчиво следите си; вятърът и снегът обаче ги заличаваха.

С последни сили той откряна вратата на колибата и влезе вътре.

Малко хора си спомняха какво бе преживял Младия Даг. Той вече бе умирал веднъж.

Тогава, когато бе загубил опора на Планината на мъртвите и бе паднал, бе преживял с бистра глава и будно съзнание, в продължение на един миг, ясната мисъл: *сега умирам*. Да, бе запазил след това дори нещо като спомен, не само заради охлузванията и раните, които бе получил при падането, а също така и заради страшния удар най-накрая, който беше самата смърт. Оттогава насам го измъчваха всякакви мисли; не само виденията, за които бе разказал на Аделхайд.

— Животът е смърт — беше казал той тогава и тези думи, произнесени от собствената му уста, се бяха върнали към него, бяха го просмукали отвътре и оттогава той смяташе, че усеща смъртта в много неща на този свят — близко, твърде близко до себе си. Прехвърли в съзнанието си своя досегашен живот и намери там много часове, прекарани в борба с мечки и ранени елени, много луди катерения по отвесни скални стени, над планински пропасти, в търсене на ястребови и орлови гнезда, много спускания със ски по страшни склонове и много лекомислени преминавания по крехък лед напролет, твърде много случаи на непредпазливо боравене с пушка — така че изстрелът често пъти му бе опърлял косата по слепоочието. Бе умрял само

веднъж досега, но много пъти вече бе стоял съвсем близко до смъртта. Да, смъртта беше част от живота...

Естествено, ако искаше да живее безопасно, можеше да си стои долу в имението. Но не умираха ли постоянно хора от всички възрасти, колкото и да се пазеха? Един го убиваше светкавица в собствената му къща, друг — копитото на някой кон; трети падаше от каруцата си, а онези, които седяха у дома си, биваха сполетявани от всевъзможни болести. Неговата собствена майка се бе подхлъзнала на леда и бе умряла от това.

Предпазливостта не помагаше особено. Човек трябваше да приеме всичко така, както то идваше. Затова Младия Даг тръгна по обичайния си път през горите — по-непредпазлив от когато и да било.

Смъртта беше за него вече стара познайница. Той и смъртта сякаш се бяха хванали ръка за ръка. Но животът го тревожеше. Всичко в живота беше така непостоянно. Той не можеше да забрави по-голямото си момче; беше станало вече истински човек със собствени мисли, думи и въпроси. Никога не можа да заличи от паметта си последното впечатление от него — малкото му, измъчено лице. Даг беше монолитен, както целия му род, и той бе обичал от цялото си сърце детето. Мъка като тази не може да бъде понесена от човек.

Вероятно това го караше да не се радва толкова много на новородените си деца и се задържаше често далеч от вкъщи, от момчетата и Аделхайд, от имението и от живота изобщо. Не смееше втори път да обича нещо толкова безгранично и силно.

Често му се случваше, естествено, да го обземе, както и по-рано, копнежът да се върне вкъщи, когато бе отсъствал твърде дълго — копнежът за малките, за Аделхайд и за голямата му светла стая, която го очакваше с отворена врата към съседната стая и трите негови живота в нея. И често, както бе на път, неочаквано свиваше назад и тичаше, колкото можеше, за да стигне вечер у дома. Тогава се оставяше да бъде заплепен от магията на вечерите, когато Аделхайд свиреше на старото пиано и пееше хубавите песни, които замайваха главата на човек и проникваха до дълбочините на сърцето, или пък когато, седнала пред камината в нейната стая, придружаваше с тихо тананикане сребърните звуци на своя музикален инструмент.

Избягваше да остава две вечери поред у дома. Щастието в живота го плашеше. Бе толкова непостоянно, а той му се отдаваше така

безусловно. Всъщност сам не знаеше това толкова съзнателно; но усетът му го предупреждаваше и той отиваше надалеч.

Често Аделхайд изпадале в дълбоко отчаяние, защото не разбираше това негово държане. Дойдеше ли си обаче Даг, тя забравяше веднага мъки и грижи. Тогава в нейното щастие оставаше само една-единствена пукнатина. Това беше едно видение, което често пъти се появяваше в мислите ѝ: тъй като Даг ходеше така непредпазливо в горите, можеше един ден повече да не се върне.

Младия Даг бродеше из северните гори същия ден, когато мъжът от западните долини се изкачваше към колибата Вестли. Искеше да се прехвърли на запад. Откакто помнеше, там никога още не бяха секли дърва. Издигаше се гъста, дива гора, със съборени от ветровете дървета и изгнили дънери.

Един поток се стичаше от планината и тръгваше на запад към едно езеро; но оттам нататък се извиваше остро на изток, като се вливаше в голямата река, която се спускаше между склоновете в посока на Бьорндал. Младия Даг сега искаше да изпита този поток при топенето на снеговете и да види дали ще може през идващата пролет да се спуснат по него салове, ако там решат да секат дърва.

Обхвана го нещо като безпокойство, докато беше на високото в гората при върха с боровете. Северният вятър донасяше снежен въздух от планините и събуждаше в него някои спомени. Той вдигна глава и помириса въздуха, а главата му бавно се обърна на север. Какво го теглеше да върви все по-нагоре сега, в самото разпукване на пролетта?

Натъкна се на сняг и зимна буря още при последните борови възвишения, а при брезовите склонове на север видя да искрят белоснежен дим и зима. На един крив, прогнил бор намери ските си. Пъхна крака в закопчалките и се спусна на север — право срещу вятъра, който, колкото Даг се изкачваше по-високо, толкова повече се усилваше, като най-накрая прерасна в буря...

Изкачи се до горе, до цепнатината в гребена на планината, над брезовите гори. Дълго стоя там, треперещ от умора след трудното изкачване по безконечните стръмни склонове, и се загледа, както през пролетта преди две години, над високото плато — към Планината на мъртвите. Снежната буря го шибаше в лицето и проникваше мразовита

до кожата му, така че имаше чувството, че се е изложил съвсем гол на стихията ѝ. Студът провикваше до мозъка на костите му.

Но планината опиваше невидима. Нищо, освен буря и облаци снежен прах.

Тогава той се обърна назад и се остави на бурята да го тласка известно време надолу през брезите, за да слезе отново към боровите гори. Но изведнъж реши да завие на запад. Можеше да пренощува в колибата при потока, като по този начин още утре рано щеше да бъде близо до горите там, както и до речното корито. Бурята бушуваше бясно, но сега той бе вече твърдо решил да стигне до колибата.

Когато човек познава пътеките и ги кръстосва отдавна не си дава сметка колко трудни стават при борба с бурята, колко по-дълги стават, дори непонятно дълги. На Даг, който беше изморен вече от по-рано, пътят се стори безкраен. Възможно беше да е сгрешил посоката, или пък не знаеше къде е, тъй като бурята не му позволяваше да вижда. Той бе принуден да напрегне всичките си сили, цялата си воля, и все пак имаше усета, че стои на едно място.

Беше ли снегът бял?

Не — сега вече не. Беше сив и ставаше все по-тъмен. В края на краищата всичко пред него стана черно като нощ, без облик и форма.

Светли ивици прорязаха мрака, като го обляха в кървавочервено сияние, след което отново се смрачи, стана сиво, след което — черно, напълно черно.

В устата си имаше вкус на кръв, горчиво-солен, отблъскващ сладникав вкус на кръв, а после отново сол и земя, като междуременно под него всичко започна да се люлее — краката, ските, снегът; даже самата почва пропадеше. Снегът и земята се вдигаха пред него. Той мушна ръце в снега и се опря направо на земята пред себе си.

В него се събуди някакъв първичен усет, дълбоко от подсъзнанието, животинското в него му подсказваше, че лежи на снега, изпънал крака и ръце. Без да мисли, отново наместо краката си в закопчалките на ските, изправи се и приливът кръв, който бликна в тялото му при това движение, го пробуди отново за живот, защото краката му пак започнаха да се движат напред. Да, дори когато бурята се нахвърляше с такава сила, че го издигаше почти над снежната

повърхност, дори и тогава той се отгласкваше напред. А щом нощната буря се разбесня над високите хребети и склонове, Даг вече се стовари в заслона на задната дървена стена на колибата Вестли.

Беше се заблудил в бурята. Бе започнала в началото на север, като Даг си определяше посоката по нея. Гледаше постоянно как бурята го удря отдясно, това му бе известно дори и по времето, когато му прилоша; а вървеше ли така, щеше да се движи право на запад, където ще стигне колибата Раус, която се намираще под боровите склонове, на север от планинското езеро, което имаше намерение да огледа на следващия ден. Но вятърът се бе насочвал все повече и повече на изток, а заедно с него и Даг, и понеже постоянно внимаваше да усеща вятъра отдясно, Даг се бе изкачвал все по-високо по склона, все повече бе извивал към север, бе заобиколил колибата Раус и беше стигнал далеч на запад, до реката, която слизаше от високите планини.

Накрая беше забелязал, че се е отклонил, защото се бе насочил право към колибата. Сега той се надигна леко, вдигна нагоре ръце и опипа с пръсти къде е вратата, отвори я леко и с последната искра от животинската си жажда за живот провлече крака през дълбокия сняг и се стовари вътре в колибата. Бурята затвори с яд вратата зад гърба му.

Като че ли стихията беше гонила точно него. Ревеше като безумна около колибата, спускаше се надолу през скалните пропасти, стичаше се от всички страни. Понесеният от нея сняг се вдигаше, като кипеше като бурно море, събираше се на грамади, затрупваше колибата, въртеше се и танцуваше над мястото, където бе колибата вече бе погребана и скрита.

Нощта изтичаше, час след час бурята продължаваше да реве, пречупваше и поваляше стогодишни борове по върховете като сухи клечки, беснееше с последната ярост на зимата.

В мига, когато бурята бушуваше най-яростно и колибата Вестли бе погребана сред снежен прах и снежен кипеж, ивица син дим се накъдри над мястото, където покривът беше потънал в снега. Димът беше мигновено отнесен, но други вълма пропълзяха отново, като се понесоха с бурята в едно.

Рано сутринта Даг седеше при огнището и си печеше сланина. Беше лежал изтощен и вдървен на земята, с ръце под себе си, като бе

спал няколко часа; после стана, седна, с вдървени и вкочанени крайници, и си накладе огън, след което в колибата се разнесе апетитен мирис на печена сланина.

Изведнъж той вдигна глава и се послуша. Бурята ревеше и вилнееше, колибата се люшкеше насам-натам, както обикновено ставаше, гредите скърцаха и стенеха. На Даг се стори, че долови и друг някакъв шум, съвсем близо до себе си, но това бе вероятно отново бурята. Отново се наведе над жаравата. Дали бе слухът, усетът или друго нещо — никой не знае кое прави един зрял човек така чувствителен.

Извърна поглед към леглото и все едно видя там смъртта. Един здрав, див мъж, с очи изцъклени от жажда за убийство или от ужас, с вдигната нагоре брадва в силните си черни, изопнати ръце.

Мъжът се втурна напред, брадвата падна, защото Даг се хвърли от столчето си със светкавична бързина върху крака на човека. Острието на брадвата удари в камъните на огнището, от което изскочиха искри. Няколко секунди на бясна борба между две диви животни, после се чу пронизителен писък, изпълнен с болка и смъртен ужас, вик, който заглуши бурята и всичко друго. Едното от двете животни се надигна запъхтяно на колене, изправи се, като трепереше, в цял ръст. После, като влачеше другото животно, чиято глава удряше с тила си по земята, то отиде до вратата, отвори с крака и колене и изхвърли товара си навън, сред развилнялото се море от сняг.

След като вратата отново бе затворена, подпората бе бутната, за да се заключи, Даг застана сред светлината от огнището.

Миришеше на изгоряла сланина сред жаравата, дръжката на брадвата се бе превърнала във въглен, огънят пълпеше около тигана, сини пламъчета трептяха и се стрелкаха, пламтейки още известно време.

Даг беше сляп за всичко наоколо. Стоеше като вкаменял, само гърдите му се надигаха и спускаха, като от единия му ръкав се стичаха капки топла кръв на пода.

За щастие, Аделхайд не бе сега тук, за да го види. Не изглеждаше никак добре. Косата му бе настръхнала диво, дрехите му бяха раздърпани. Но не това го правеше страшен. Лицето му — то беше страшно. Челото му бе сбръчкано на дълбоки бразди над носа му, веждите му бяха опнати като ястребови крила, а очите му гледаха

изпод тях — неузнаваеми и мрачни. Синият периметър около тъмната му зеница бе изчезнал, а самата тя бе станала зловещо голяма и ужасяващо черна. Носът му изглеждаше необикновено тесен, костта му се очертаваше остро под кожата, а ноздрите му трептяха застрашително. Устата му бе полуотворена вляво, като стиснатите зъби блестяха жълто–бели в страшна усмивка; под тях изпъкваше, упорита и широка, брадичката му, все пак със своята лека, благородна извивка, която беше така забележителна някога в Ане Хамарбьо, както и при Стария Даг.

Мускулите по гърба му потрепваха така рязко, че раменете му се раздвижваха, докато главата му беше приведена напред. Сърцето му биеше лудо.

Измина доста време, докато той обуздае звяра в себе си, след като веднъж бе напълно изтървал юздите му.

Не е редно да прибереш вътре при себе си един убиец, след като преди минута си бил принуден да се бориш с него на живот и смърт.

Но Даг направи точно това.

Беше сигурно, че човекът щеше да замръзне в снежната буря навън. Така че Даг махна подпорното дърво, отвори вратата и излезе навън. Снегът бе вече престанал, но бурята продължаваше да вилнее все така студена, като вдигаше вихрушки и носеше снега из въздуха. Човекът не беше на мястото, където го бе хвърлил Даг, над него бе навян сняг, затова Даг успя да го намери едва след като се спъна в него.

Той го довлече вътре, обърна го на гръб и го прислуша. Да, беше жив; но едната му ръка стоеше странно пред гърдите му, а доколкото Даг си спомняше, при схватката човекът съвсем не се бе проявил като сакат.

Много неща му се бяха случвали в гората. Няма нищо по-лесно от това да си изкълчиш ръката, когато се бориш с големи дървета. По всяка вероятност човекът бе извикал така пронизително заради изкълчване на ръката си. Даг го настани удобно и приготви всичко необходимо за бързата манипулация, която бе необходима, за да се намести ръката отново.

Може би бе бутнал леко ранената ръка, която бе вкочанена от студа. Във всеки случай мъжът дойде в съзнание и впери в него огромни ужасени очи. В същия момент Даг направи хватка с коляното си и с двете си ръце, като ръката се върна на мястото в ставата.

Човекът едва ли беше дотолкова в съзнание, за да разбере какво става с него, като по всяка вероятност си мислеше, че този ужасяващо силен мъж има намерение да му строши ръката. Усети ужасната болка и изкрещя толкова силно, че викът му още дълго звучеше в ушите на Даг. Измина доста време, докато Даг го накара да разбере онова, което бе станало. Най-накрая той се надигна и седна на леглото; остана седнал там, държеше болното си рамо и гледеше втренчено Даг. От време на време потреперваше от ледени тръпки, толкова силно, че зъбите му изтракваха. Навярно се дължеше на болките, както и на студа, който още сковаваше тялото му, а може би беше и заради страх.

Даг не го погледна. Отиде до огнището и махна от огъня почти зачервения тиган.

— Ето че сланината ми изгоря по твоя вина — рече той, като че ли това беше нещо по-лошо от удара на брадвата.

Брадвата блестеше в огъня без дръжка, защото тя бе изгоряла. Даг се отнасяше грижливо към сечивата. Затова извади брадвата от жарта. После сложи тигана на полуотворената врата, за да истине на вятъра. Когато бе достатъчно охладен, го внесе отново вътре, извади от раницата си друго парче сланина, нарязан я на ивици и я изпече.

Отстрани мъжът гледеше с алчни очи и жадно поемаше апетитната миризма и почти не повярва на очите си, когато Даг дойде до леглото с тигана, столчето и раницата, сложи тигана до него, извади и нарязан хляб.

— Сигурно си гладен — рече Даг, а мъжът не отказа.

Започна да си чупи хляб със здравата ръка. Често се опарваше, докато си взимаше и духаше усилено върху сланината и пръстите си. А Даг извади ножа си, за да си набожда с него малки късчета сланина. След като заситиха острия си глад, Даг изведнъж го погледна и започна да се смее със своя тих момчешки смях.

— Много лош занаят си избрал — рече той.

Човекът потрепна и хвърли бърз поглед към Даг. После погледна черните си ръце и промърмори нещо като „обущар“.

— Ти си гробар — студено рече Даг, като задържа погледа му, който го отбягваше.

И преди още онзи да събере смелост да го попита какво иска да каже с това, получи отговор.

— А защо го уби?

Човекът не се опита повече да отрича. С наведена глава и ръце, които трепереха, той разказа прастарата история за невярната жена, за алкохола и за един твърде силен удар, който носи смърт. А после поиска непременно да разбере толкова ли се вижда, че е убиец, щом Даг веднага бе разбрал това.

— Е — отговори Даг, — когато някой бяга посред снежната буря толкова надалеч в планините и напада с брадвата си един невинен човек, явно е, че за него нещата са на живот и смърт.

Мъжът попита дали Даг ще го издаде на ленсмана, а очите му бяха изцъкдени от страх.

— Всъщност тук аз съм ленсманът — рече Даг, — и когато бурята стихне, ще те заведе в колибата до Свартиернкоя и там ще те затвора. Ще подхожда на черните ти ръце.

С учуден поглед мъжът гледаше към Даг, докато му говореше. Никога не бе срещал такъв странен човек. На вид хубав и изтънчен, но силен като животно, със студен поглед и неумолим в приказките си, но все пак... Беше го внесъл вътре и така го бе спасил от сигурна смърт в снега, бе му наместил ръката и го бе нахранил. Дали сега това, което той казвате за затварянето, беше на шега или наистина?

В този момент Даг го попита защо не го е убил, докато е спял на пода.

— Спал си тук? — попита го учуден другият. — Аз също явно съм спал. И когато се събудих, ти седеше там и си печеше сланината.

— А ти реши веднага да ме нападнеш в гръб, така ли? — попита Даг с презрение.

Дълго време се гледаха, после онзи наведе поглед към ръцете си. Най-после каза, че бил обезумял от страх и си помислил, че Даг го преследва.

— И тъй като вече нямаш задръжки, реши, че можеш да убиваш всеки, който ти се изпречи на пътя, а?

Бурята бе вече утихнала, когато Даг отиде до вратата и погледна какво е времето.

Даг отведе мъжа на изток, до колибата при Свартиернкоя, и му показа, че там има брадва и гърне, както и други домакински прибори, закачени високо на гредите; даде му остатъка от храната си и го

посъветва да стои засега тук. Ако някой дойде да го преследва, той може да бяга право на север и да се скрие в планината. Освен това може да си изкорени малко от гората, ако реши.

— Но да знаеш, че ако убиеш някого тук — добави Даг, — тогава няма да намериш скривалище никъде по света.

Мъжът го изгледа бързо. Сега Даг изобщо не се шегуваше.

Когато Даг тръгна отново на запад, огледа течението на потока, който искаше да използва за спускане на дървата, и замислен, се насочи назад през планините.

Докато вървеше, си мислеше за един друг мъж, за рибаря Бьоре. Той бе получил подслон от баща му, а доколкото Даг знаеше, и ръката на Бьоре бе нанесла тежък удар някога, заради любимата му. Животът можеше да бъде толкова безсмислен, че инстинктът, който иска да роди живот, понякога подтиква човек да отнеме живот.

В един момент Даг се сети, че бе отишъл горе, за да види Планината на мъртвите, и тя му беше изпратила тази буря, която едва не го погуби, и като не можа с нея да му стори нищо, планината бе променила посоката на вятъра и му бе изпрати убиеца в колибата. Но той не й се сърдеше. Тя беше в правото си. Той не биваше да се изкачва горе, на самия череп на смъртта, а после да се върне и да демонстрира, че въпреки всичко още е жив; не трябваше да предизвиква планината точно по времето, когато тя издигаше снагата си наскреж пролетната буря, като зловеца заплаха над живота.

Че и този път успя да се спаси, това му изглеждаше истинско чудо. В този миг си спомни нещо казано от Аделхайд. Тя се молела за него — така му бе признала веднъж — всяка вечер.

В него се събуди силното желание да се върне у дома. Беше преживял твърде много и то му беше достатъчно този път.

Даг не гледаше безкрайната земя на прадедите си с очите на собственик, не държеше главата си високо и не се чувстваше голям.

Бе свел главата си ниско, а умът му бе зает с мисли.

Чувстваше се по-близък със смъртта, отколкото с живота.

Цяла година след раждането им близнаците в Бьорндал толкова много плачеха и беснееха, че изтощиха майка си и на следващото лято човек едва можеше да я познае. Страхът, който я бе завладял след загубата на първите ѝ две деца, караше Аделхайд да бъде постоянно нащрек. Също, разбира се, не беше за пренебрегване и фактът, че бе родила две деца едновременно.

Двете пъргави млади същества караха Стария Даг да се смее от сърце. Прислужниците, които помагаша в детската стая, наричаха първородния „красавецът“, а брат му — просто „другият“. Ун Хамарбьо бе помагала при идването им на бял свят и бе внимавала кой щеше да бъде наследник на имението. Стария Даг често я питаше дали е напълно уверена в твърдението си и така смешно местеше погледа си от „красавец“ към „другия“. Гледаше „другия“ с особено изражение. Ун обаче изобщо не се съмняваше кой се беше родил пръв. Помалкият, който бе кръстен с името Даг, не беше хубав. Имаше нещо ъгловато и недодялано в него не само веднага след раждането му, но и месеци по-късно. Самата Аделхайд призна това веднъж, като го повиваше.

— Не се безпокой — утеши я Стария Даг, — аз и Даг също сме били такива; излезли сме само грубо одялани от утробата на майка си, но животът после ни е шлифовал доста добре.

Едва сега Аделхайд разбра защо той постоянно повтаряше въпроса си към Ун дали е сигурна кой е първородният. Старецът очевидно щеше да се радва повече, ако вторият беше първороден.

След смъртта на госпожица Елизабет, късно през есента, Стария Даг отиде за втори път в Боргланд — сега вече не за да посети болен. Така беше нагласил нещата, че там бе получена преди това една доставка от града, за да не би при пристигането му полковникът да изпадне в неловко положение и да няма с какво да го посрещне.

Двамата разговаряха за много неща до късно през нощта, като по някое време Даг заяви, че на драго сърце би купил всички мебели и движимо имущество, които се намират в къщата, на една обща цена. Те ще станат негова собственост, но полковникът ще остане да живее тук и да използва всички тях като свои, докато е жив.

Със съжаление полковникът отвърна, че всички ценни предмети — сребърни предмети и други подобни дреболии, са били продадени лека-полека отдавна. А пък мебелите и останалата покъщнина са в много лошо състояние и заради това са почти без стойност. В края на краищата направиха договор, според който полковникът прехвърляше на Даг или неговите наследници собствеността върху цялото имущество в Боргланд, от мига, когато той и брат му бъдат погребани, както е редно.

Даг изпрати и известна сума, за да може един дърводелец да поправи всичко основно и да сложи в ред всичко в Боргланд. С това Даг си спечели правото да поддържа имуществото в добро състояние и на мястото, където бе стояло от векове — докато един ден някой влезе като собственик там. Под този „някой“ Даг разбираше по-малкия син на Аделхайд.

Да, в главата на Стария Даг се въртяха много мисли. Той се радваше на малките момчета и подреждаше всичко така, че някога да могат да станат независими свободни хора — планираше далеч, далеч напред. Но при цялата тази предвидливост не забравяше и майката на момчетата. През лятото след раждането на децата се опита да я накара да излиза на чист въздух и да се движи, но тя не смяташе да се откъсне, макар и за съвсем кратко време от момчетата. Добре виждаше как тя все повече и повече слабее, но той имаше отлична памет. Спомняше си много добре хубавото някогашно момиче, Аделхайд Баре. Принуди се да изтърпи през първото лято и последвалата зима, но в началото на идното лято в Бьорндал докараха кон от града. От време на време Даг купуваше някой черен кон, жребец или кобила, щом преценеше, че можеха да послужат за освежаване кръвта на конете в имението му. Новият кон обаче беше кафяв, с къс и огледално гладък косъм; той не беше работен кон с едри кокали, а благородно животно с високи крака и нервна хубост. Стария Даг извика Аделхайд навън, за да го види; никога в живота си тя не бе виждала такъв прекрасен кон.

— Мисля, че е английска порода — рече Стария Даг, — и съм го купил за теб. Сега ще можеш да яздиш, когато пожелаеш.

В началото Аделхайд не можа да разбере кое е накарало Стария Даг да направи това. После обаче си спомни, че му бе разказвала как някога в детството си бе препускала, като десетгодишно момиче, с баща си, и колко много се бе радвала на това яздене. Но оттогава бе изминало толкова много време, че тя се съмняваше дали вече може да язди, а и такъв един прекрасен кон бе твърде много за нея.

Колкото до язденето, каза ѝ Даг, щом някога е можела да язди, достатъчно е само отново да започне, а иначе конят бе хубав, да, но той не бе нищо в сравнение с това, което тя бе донесла със себе си в имението. Беше още млада, а този кон вървеше спокойно и уверено.

Заедно с коня бе доставено и едно седло, като в края на краищата Аделхайд се видя принудена да се съобрази с желанието на Стария Даг и да опита няколко хода по обградения с дървета път и през селището. Животното вървеше като че ли танцуваше, така че тя започна да излиза почти всеки ден, а вятърът и слънцето облъхваха бледото ѝ лице, което досега бе стояло затворено в стаята.

Стария Даг се присъедини към нея една вечер; вървеше редом, докато тя яздеше коня надолу по пътя. От този път, като се повървеше малко, се отклоняваше наляво едно тясно пътче и изчезваше зад храсталак, който затваряше гледката към полето. Даг ѝ даде знак да го последва. Конят потича известно време между лесковите храсти, изведнъж обаче пред очите на Аделхайд се разкри пейзаж, какъвто тя не бе виждала никога в живота си. Тази година източната страна на имението бе в ливади, като вятърът ги милваше безкрайно нежно и меко и носеше към Аделхайд един топъл дъх от слънце, трева и от милиони цветя. Големи разлистени дървета и храсти обрамчваха пейзажа.

Една брезова гора лежеше в това море от трева с бели стъбла и шумолящи листа, светла и висока под слънцето, но с тайнствени сенки сред гъсталака. Стария Даг нагази в ливадата и даде знак на Аделхайд да се приближи към него.

Двамата преминаха пояса от цветя и каменния насип, който е бил нахвърлян тук някога, когато са били очертавани нивите наоколо, и така стигнаха до брезовата гора. Даг вървеше напред, конят беше след него. Аделхайд бе принудена да се навежда и да кара коня през ниско

надвиснали клони, но въпреки това послушно следваше Стария Даг. Колкото по-дълбоко проникваха, толкова повече се разредяваха стволите; изведнъж тя спря сепната коня и замръзна в почуда.

Тук беше като в църква — като в светилище.

Високи и стройни се изправяха брезите в равномерен пръстен около една покрита с трева площ, а около най-вътрешния кръг от дървета имаше втори, по-величествен. Всички дървета бяха високи и прави, сякаш бяха стояли по-рано гъсто едно до друго, като са били принудени да се стремят нагоре, за да си осигурят светлина и слънце за короните си. Едни бяха млади и нежни като момичета, с блестящи, сребърно-бели стъбла, други бяха грапави от годините, ръбати и с набръчкана кора, с черни петна сред белотата — но се издигаха като вълшебни стволове, държейки гордо короните си високо в небесата.

Дърветата стояха позлатени откъм източната страна на обраслата с трева площадка под вечерното слънце, което достигаше само до края на тревата и караше цветовете на всички растения да блестят приказно.

По време на цялото им пътуване от пътя до тук Стария Даг бе мълчал, а Аделхайд го познаваше достатъчно добре, за да запази и тя мълчание, докато разбере намерението му. Но тя не успя да разгадае какво искаше той сега. Може би желаше само да ѝ покаже колко хубаво е тук — толкова прекрасно, че човек иска да заплаче, заради това че човешкият живот е толкова кратък, с толкова малко години.

Накрая тя рече тихо, сякаш от устата ѝ се изтръгна само един лек полъх:

— Има ли нещо, заради което ме доведе тук?

— Да — отговори Стария Даг, — нали ми беше разказвала, че не можеш по никакъв начин да забравиш дългата брезова пътека, по която си се разхождала на кон като дете. Аз нямам брезова пътека за теб, а за да се засади и порасне бреза край моите пътища се изисква много време. Ще остарееш през това време. А и аз няма да съм вече жив, когато ще може да се язди с кон между брезите. Затова огледах миналото лято гората тук и есента накарах да отсекаат някои дървета и да разреждат гъсталака, да изкоренят дънерите и да заравнят земята; после през пролетта посяхме тук малко трева и разредахме дотолкова горичката, че сега човек може свободно да минава между стволите. Можеш да яздиш във вътрешния кръг от дървета, а също и във външния — колкото искаш. А пък ако искаш да погледаш към ливадите

около целия гъсталак наоколо, зад най-външния ред брези ще е приятно за яздене.

Тя гледаше надолу към Стария Даг, като гладеше предпазливо бляскавата копринена шия на коня си. Той стоеше с прибрани крака и гледан отгоре, изглеждаше доста широкоплещест — истински великан по ръст, но главата му бе странно сведена и очите му гледаха покрай Аделхайд към зелената поляна, докато вечерните лъчи се плъзгаха по стволове те на дърветата, а слънчевият блясък върху листата бавно избледняваше. Един стар човек при залез-слънце, унесен в мисли, кои то никой не можеше да разгадае, наскред една черква, която бе съградена от самия Бог.

Това ѝ беше достатъчно. С течение на годините у нея чувствата бяха станали по-силни от разума. Тя скръсти ръце върху шията на коня, наведе лицето си над тях и заплака с един плач, който прониква в сърцето на човека. Стария Даг вдигна очи към нея, но отново се извърна и продължи да мълчи.

Той заговори едва когато плачът ѝ утихна и тя отново можеше добре да се овладее:

— Хайде да пояздиш още малко наоколо, преди да се върнем вкъщи.

С бавен ход тя подкара коня безмълвно към обградения със стволове път и обиколи край тревата зад най-предните дървета.

Докаато вечеряха, Аделхайд рече:

Никога не съм виждала такова красиво нещо в живота си. Човек става по-добър, когато язди на коня там, сред брезите. Но откъде ти дойде на ум всичко това и особено за този път, който сякаш води към вечността?

— Откуп — кратко отвърна Стария Даг.

— Какво означава това?

— Попитай... свещеника — тихо отговори Даг.

Да, ето че една друга жена започна да препуска с кон по пътищата далеч в полето, година след като госпожица Елизабет фон Гал бе отишла в гроба. Аделхайд предприемаше с коня разходки до дома на свещеника и понякога посещаваше и стария полковник в Боргланд, като го канеше да поиграят карти с баща ѝ в Бьорндал.

Полковникът идваше и се чувстваше добре. Не бе длъжник никому на този свят.

Да, Аделхайд препускаше често, ходеше също и в Хамарбьо, но най-често завиваше на изток, към горичката от брези и никой друг, освен Сивер Бакпе, не биваше да се докосва до нейния кон. Той така го почитваше, че конят лъщеше като сатен и хората го наричаха копринения кон на Аделхайд.

— Стои по мъжки изправена на коня — казваше Стария Даг.

— Кавалерийска кръв — отговаряше Баре и изпълваше гърдите си.

— Ела за малко с мен — рече Стария Даг една сутрин на Аделхайд и отвори вратата към кабинета. Тя вдигна към него леко изплашен поглед.

Бе много остарял, бе станал мълчалив и сериозен. Даже и отчаяните опити на децата, които се надпреварваха кое да припълзи по-бързо по пода и после на коляното му, не можеха да го накарат вече да се усмихне.

След като затвори вратата на стаята, в която влязоха, той тръгна с тежки крачки към бюрото. Тя вървеше след него.

Даг взе няколко тефтера и ги сложи върху бюрото до прозореца.

— Заповядай, седни — помоли я той.

Това доста я обърка. Защо трябваше да седне в креслото на стария Клинге, до неговото бюро? Стария Даг обаче не откъсваше погледа си от тефтерите и продължаваше да сочи към креслото. Аделхайд пристъпи колебливо и седна.

Старецът също седна и слънцето, което падаше отвесно над бюрото, го освети. Аделхайд го погледна отстрани. Никога до днес той не беше изглеждал толкова посивял и стар — да, даже очите му, които можеха да бъдат така блестящо сини, дори и те бяха посивели.

Даг се подпря на бюрото, с едната си ръка прокара длан по челото си, после я сложи над очите си, за да се предпази от слънцето.

— Наближава времето да приключа със земния си път, а Даг постоянно е много унесен след Планината на мъртвите... Ти, Аделхайд, си сега най-силната тук въкъщи, ти ще трябва да започнеш да се грижиш за това, което един ден ще поемат момчетата. Трябва да поразгледаш при възможност тефтерите. И ако не разбираш нещо някъде, питай ме. Видя от къде ги взех, можеш да ги върнеш отново там.

Погледът на Аделхайд се закова върху него, после върху тефтерите и накрая върху шкафа. Кабинетът с неговия голям прозорец винаги ѝ се бе струвал толкова предразполагащ... Но сега, въпреки слънцето, което нахлуваше на златни тласъци в нея, въпреки

бръмченето на мушиците и стария приятен дъх на тютюн, който бе останал навярно още от времето на Клинге, стаята изведнъж ѝ се стори мрачна и студена — дори нещо повече: при думите на стария Даг по цялото ѝ преминаха ледени тръпки, сякаш я лъхна отворен гроб. Промълви на пресекулки, че той без друго има още много години пред себе си, че му няма нищо и може да се каже, че е съвсем ненужно да се бърза друг да поеме тефтерите или каквото и да било друго. В крайна сметка тя се разрида над старите книжа на капитан Клинге и не знаеше какво да предприеме.

След като я изслуша, Даг стана и я помоли отново да го последва, защото имал да ѝ показва още много неща. Гласът му звучеше уморено и глухо. Аделхайд се изправи като насън и прекрачи за пръв път прага на голямата спалня. Тук единият прозорец беше отворен, завесата се люлееше от топлия вятър, а също и балдахинът над голямото семейно легло, което беше донесено преди много години от имуществото в града на фамилията Холдер, се полюшваше тихо, тежко и с достойнство. До стената имаше една несъразмерно голяма ракла, потъмняла заради многото железни ребра.

— Всички покривки за маса и сребърни прибори на Холдер, както и тези от имението, са в тази ракла. А в едно отделение са сложени всякакви накити — рече Стария Даг. — Ще получиш ключовете някога по-нататък.

Даг отиде до леглото, извади голям лост и фенер, сложи свещ в него и я запали. После отвори катинара на една вратичка, която се намираще зад леглото и водеше към мазето, кимна с глава на Аделхайд и пръв заслиза надолу. Спарен въздух от мазето удари Аделхайд и само волята на Стария Даг, на която тя не можеше да противостои, можеше да я накара да тръгне и тя надолу. В мазето имаше празна вдлъбнатина с неправилна форма. Бе издълбана направо в скалата. Там лежаха на земята една купчина плоски камъни. Стария Даг ги премести настрана с помощта на лоста, после взе стълбата и я спусна в дупката, която се откри под камъните. Тръгна напред, Аделхайд след него и двамата слязоха в дълбочината. Там имаше два сандъка. Даг отвори единия и вдигна похлупака на едно малко отделение. Бръкна с ръка и извади много вързопи сгънати книжа под светлината на фенера.

— Ето тук има писма за закупени имоти и други документи за пари, които ми дължат различни хора — заяви той и сложи отново

книжата вътре, после и похлупака над тях. Над главното отделение на сандъка имаше една кожена покривка, която той махна. — Отгоре тези пари са изгнили — рече той и започна да рови в тях, бързо и сърдито, като изхвърли на земята извън сандъка купчина книжни пари.

— Но тук отдолу има още малко сребро, отчасти от старо време, отчасти от житото, което братовчедът Холдер продаде за моя сметка. Малко сребро от сделките с жито имаме в Хамбург, то е вписано горе в документите, а разписката за него е тука при другите книжа. Получил съм и в брой известно количество сребро, то лежи тук при старото. Сега ще отидем и ще преброим част от него.

Говореше бавно и спокойно. Извади от джоба си една кесия от щавена кожа. Със същата ръка, която държеше отворена кесията, той се подпря на ръба на сандъка, наведе се над него и започна да вади, шепа след шепа, сребърни талери, като ги броеше на глас и спокойно ги слагаше в кесията. Отброи няколко стотици. Още веднъж бръкна с ръка в сандъка, а отдолу все още се чуваше звън. Но той не каза нищо, само завърза връвта и остави кесията на земята. След това събра с крака книжните пари и ги хвърли най-отгоре, простря върху тях кожената покривка и затвори сандъка. На пода останаха да лежат няколко смачкани банкноти.

Когато се качиха обратно, той изпразни кесията на масата и помоли Аделхайд да преброи отново талерите. Безмълвна, сякаш се намираше в някакъв друг свят, тя преброи невероятно голямата купчина сребро, като накрая се установи, че не липсва нито един талер от цифрата, която Даг беше назвал. Да, Стария Даг можеше добре да брой пари.

После избута купчината на края на масата и от там в кесията, след което я завърза здраво. После донесе восък и печат, откъсна къс хартия от шкафа, запали свещ и сложи на връвта печат.

— Това хората наричат съкровища — рече той със същия равнодушен глас, както и преди. — Пари за откуп — добави той.

Погледът ѝ се задържа върху него. Той отново бе повторил тази дума, която бе казал вечерта, когато ѝ бе показал „Пътеката на вечността“ в брезовата гора. „Откуп“ бе казал той и „Питай свещеника!“ — след това.

Сумата, която отброиха, Даг щеше да даде на Сивер Бакпе, за да отиде и да ги предаде на наместника. Тази сума Даг щеше да внесе в

новата държавна банка, която трябваше да се основе в страната. Повечето хора изобщо нямаха сребро, други имаха съвсем малко, трети пък не искаха да изваждат на бял свят своето, но всеки трябваше да внесе, а когато нямаше сребърни талери внасяха по двадесет и пет книжни талера за един сребърен — наместникът имаше нужда от големи куфари и специални коли, за да пренесе всички тези книжни парцали.

— Когато сложих кесията със среброто на масата, всички си глътнаха езиците — разказваше по-късно Сивер Бакпе, — и как се ококориха, когато всички тези Кристиановци и Фредериковци с големи носове бяха отново преброени!

Стария Даг беше все с различно настроение. В някои дни можеше да играе с децата и да бъде много весел, друг път обаче ходеше с посивяла коса, посивяло лице и посивели очи — и тези сиви дни бяха все по-често и често.

Един есенен ден Аделхайд реши да отиде при свещеника. Искаше най-накрая да научи какво разбираше Стария Даг под думите „откуп“ и „питай свещеника“.

Тя попита свещеника за думите на Даг, но той изобщо не успя да ѝ каже какво означават.

— Никога ли не е ставало дума за откуп? — попита Аделхайд.

Това накара свещеника да си спомни. Разказа ѝ за първия си важен разговор със Стария Даг, като повтори, доколкото можеше точно, думите, които бяха изречени тогава — за Тецел и за други неща.

Аделхайд се върна, без да е проумяла връзката, ако изобщо имаше такава, между сегашната тъга на Стария Даг и онази дума, която бе произнесена преди толкова много време. Той значи бе питал свещеника дали хората смятат, че си купува опрощение на греховете. Разбира се, самата мисъл, че така лошо тълкуват добрите му дела, можеше да го огорчи, но Стария Даг стоеше твърде високо над това, за да вземе да се тревожи относно онова, което говореха или мислеха хората.

Не, нещо от тази дума без друго беше засегнало душата му и се бе свързало с мислите за смъртта, които трябва да се бяха породили в него след нещастията с първите две момчета и после с Даг. Всичко на този свят сега му беше безразлично.

Това че беше измъчван от душевни грижи, това не беше заради християнството, защото то беше вяра и откровение, знаеше го от бележките на дядо си; и все пак тя беше чела също, че не всички религиозни мисли бяха християнски, дори когато се отнасяха до истинския Бог.

Притесняваше се и за Младия Даг. Той отново прекарваше повече време в гората и все по-рядко се връщаше вкъщи, като беше

много тъжен. Да, дори насред игрите с децата той можеше да се забрави, да застане неподвижно и да гледа замислено пред себе си.

Беше длъжна да ги спечели отново за живота — и двамата, иначе и у нея желанието за живот също започваше да се губи. Нали Стария Даг твърдеше, че тя е най-силната. В такъв случай тя именно трябваше да бъде силна и в това, но откъде да започнеше?

Един ден Стария Даг не се появи на закуска във всекидневната и Аделхайд попила госпожица Крюсе за него. Тя ѝ отговори, че излязъл рано сутринта, с дрехи за гората и с храна за няколко дни.

От много години вече не се бе случвало Стария Даг да нощува в гората. Аделхайд скочи от масата, не можа да преглътне повече никакъв залък и нареди да ѝ донесат дрехи, обувки и храна.

Вече веднъж бе поемала сама в гората. Тогава беше пролет с дълги дни, сега беше есен с дълги нощи. Не отиваше вече със същия дух, както тогава, но нали трябваше да бъде силна, както беше казал Стария Даг.

Старият Бистер, кучето, което ѝ беше другар предишния път, бе умряло преди година и затова Аделхайд поръча на Сивер Бакпе да ѝ доведе друго куче, с възможно най-остро обоняние, и да му сложи дълга каишка.

За втори път Аделхайд потегли към големите гори — сама.

Когато за последен път бе пристъпила в горите, беше при завръщането ѝ от колибата до Свартиернкоя. Тогава беше светла, жива пролет и в гората, и в нейната душа. Сега беше есен — във всичко.

Кучето тичаше напред и душеше по каменния бряг на езерото Рьойсла, а Аделхайд го следваше, но не се чувстваше достатъчно силна като преди. Отдавна вече бе минало пладне, а тя все още не бе си позволила нито да си почине, нито да обядва. Само вървеше и вървеше — час подир час.

Чувстваше се безкрайно самотна. Със Стария Даг за нея умираха толкова много неща. Едва при това самотно пътуване тя осъзна колко безкрайно много бе той за нея, колко защитена се чувстваше тя при него в Бьорндал, денем и нощем. Да, едва днес ѝ бе станало кристално

ясно какво значи един силен и заслужаващ доверие човек за онези, кои то са около него.

Стария Даг ѝ бе казал, че сега тя е най-силна. Ала тя не се чувстваше такава. Може би по-нататък, някога, тя щеше да стане като баба си, но сега още не беше. И самата тя още не искаше да бъде силна, имаше желание да си почине след преживяното досега, да бъде крехка — още известно време — под твърдия взор на Стария Даг.

Стигна до езерото Рьойсла, където водата се беше развълнувана и се разбиваше с тих шум в каменния бряг. Един отегчен звук, който заедно със свистенето на вятъра навяваше умора за Аделхайд.

Изведнъж кучето, което вървеше напред и душеше, като дърпаше връвта, се спря. Едно подушване във въздуха, тих, но енергичен лай и то се втурна бързо нататък. Аделхайд бе принудена да движи по-бързо краката си и това я пробуди от мислите ѝ. Огледа се внимателно наоколо — над сивата есенна вода, която така спокойно удряше вълни в брега.

Насред езерото имаше остров, обрасъл нагъсто с мури. Сякаш там бе скрита някаква тайна на езерото, помисли си Аделхайд. Но кучето продължаваше да тегли и дърпа така ожесточено, че тя бе принудена да гледа пред себе си, като единствено от време на време поглеждаше с очакване към езерото.

Видя в далечината един залив; покрити с трева площадки се спускаха надолу към брега. И колкото по-нататък отиваше Аделхайд, а езерото оставаше встрани от нея, толкова по-широко се простираха есенножълтите черги, където в прастари времена е лежало пасището на Рьойсла, и сега тя съзря най-горе сред горичката малката колиба, която беше останала още оттогава, когато тук бе имало пастири. Необитаема и мъртва изглеждаше тя отвън. След това храсталакът, през който Аделхайд трябваше да мине, се извиваше на юг и запад. Това означаваше доста път през гъстата гора; и те вървяха дълго време, когато изведнъж Аделхайд съзря през една пролука сред дърветата съвсем близо пред себе си овчарската колиба. Устните ѝ потрепериха, когато тя видя един стар човек да простира с бавни спокойни движения мрежа върху външната стена на колибата. Беше Стария Даг. Наистина, и в имението напоследък той често ѝ се бе струвал стар, ала никога толкова, колкото сега.

Със замъглени от сълзи очи и разтреперани устни тя тръгна към него. Когато чу стъпките ѝ, той се обърна.

Дълго време се гледаха един друг. Аделхайд разглеждаше скъпото изразително лице, което днес беше толкова старо. Колко отчаяние се четеше в тъжните сиви очи!

Стария Даг също я гледаше. Аделхайд винаги бе била красива, но толкова хубава като днес той никога не я бе виждал. В големите ѝ живи очи имаше нещо подобно на морски дълбини, а чертите по челото и около устата, които годините в Бьорндал бяха направили, спомагаха лицето ѝ да бъде така неописуемо миловидно. Лице на майка.

Накрая Стария Даг успя да проговори, че не е трябвало да си създава толкова труд заради него и че той не заслужава това.

Аделхайд не искаше да позволи на сълзите да я победят. Нали желаше да бъде силна. Обаче гласът ѝ трепереше, тя наведнъж заплака и каза, че той трябва да се върне с нея вкъщи, да не я оставя съвсем сама.

— Даг не се прибира, после и ти, с кого да споделя нещо тогава? Не можем ли да поговорим, да ми кажеш какво има, не можем ли да си помогнем един на друг, докато сме още живи?

Стария Даг стоеше и я гледаше трогнат, защото тя бе предприела заради него това дълго пътуване; чувстваше се и засрамен от думите ѝ. Отговори, че има много да мисли и е преценил, че ще му бъде полесно тук сам, където всичко му беше толкова близко още от времето на младостта му.

Аделхайд неволно си спомни онова, което беше чувала за животните — когато усетят, че ги надвива старост или някоя болест, те се стремят да се върнат там, откъдето са дошли, като се скриват от очите на всички, за да умрат.

И Стария Даг също се бе се върнал сега — в горите си.

Най-после Стария Даг закачи мрежите на гредите на колибата, поотупа се, затвори вратата и тръгна с Аделхайд. И докато двамата вървяха сред горската тишина, с оскъдни думи, които опипват, и с дълги паузи между тях, най-накрая нещо в него се отвърза и той започна да говори — дума след дума. Аделхайд разбра, че наистина

думата „откуп“, излязла от устата на свещеника, беше онова нещо, което бе довело до дисхармония в Стария Даг. Тя се бе впила в него и родила мисълта за смъртта — до отчаяние.

Аделхайд постоянно му подсказваше думите предпазливо, като му помагаше да се изкаже, и скоро те вървяха бавно, близо един до друг, надолу през планинската гора, като Стария Даг говореше, а Аделхайд слушаше.

— Знаеш ли, промених мнението си за живота и смъртта, представата си за хората и Бог по време на моя дълъг живот, Аделхайд. Онези хора, които ме смятаха за хитра лисица в паричните дела и в сделките, често си мислеха, че съм съвсем несведущ в другите дела в живота. Може би те имат основание в някои отношения, но не са съвсем прави. През младостта си живях известно време в града, бил съм там вечер в кръчми и странноприемници и съм слушал как хората говорят за Бога и света... а пък в семейство Холдер съм се срещал с най-различни хора, а и вечер, след работа, у адвоката, да, у различни хора. Разсъждавал съм много върху това не само тук, в Бьорндал. Чувал съм през живота си за толкова различни възгледи върху така наречената реалност — нашият Бог бил само една мисъл, а реалността била човек да влачи живота си, както и разни други неща, които прави животното. Но ние се различаваме от животните, Аделхайд. Щом станем по-възрастни и придобием мъдрост, осъзнаваме всеки ден от живота си, че ще умрем. А животното не знае това. Онова, което други хора наричат реалност, за него ние знаем съвсем малко. Така по различен начин се стича на хората животът по отношение на бита им, на здравето и други неща. Никой не знае как ще се стекат за него тези реалности. За смъртта обаче всеки знае; тя е единствената реалност, за която ние знаем със сигурност поначало и трябва да се съобразим с нея. Нашите мисли за смъртта и за всичко друго са реалност. На мен ми е невъзможно да намеря по-добра поука от тази. Макар че човек не може да вземе в ръце тези мисли, те все пак са така реални, както това, че аз живея и вървя тук в този вечерен час. Разбира се, ако искаме, бихме могли да бъдем като животните, можем да живеем, без да мислим за нещо друго, освен за всекидневната си храна и други подобни неща, както правят животните, и тогава да наречем това нещо реалност. И аз прекарах много години в такова съществуване, и аз; но сега са ми останали само няколко години още за размисли върху

другите реалности, които имат корените си в смъртта. Получили ли сме веднъж човешкия си разум, за да знаем през всеки ден, който живеем, за смъртта, ние сме го получили и затова, за да се приготвим, всеки според силите си, за нея. Притежаваме мисли, воля и чувства, които стигат по-далеч от смъртта... до Бога. Човек не може да намери думи за всичко, но макар да не мога да въплътя това, както бих искал, в думи, в мен все пак има най-различни чувства, които могат да намерят своя основа само в обстоятелството, че над нас и в нас има един Бог. И тези чувства за мен са толкова реални, както парите и храната. Да, те са такава съществена част от мен, че бих се сгромолясал и не бих могъл повече да се вдигна от земята, ако те угаснат в мен. Това би означавало, както каза Даг преди време... че животът е смърт.

Иначе винаги спокойният глас на Стария Даг ставаше псе почужд и странен, все по-жив, като в последните му думи имаше мъчителна кървава тръпка, която излизаше от дъното на душата му.

До него Аделхайд вървеше с наведена глава, не виждаше нищо, нито пътя, нито камъните, нито тревата и билките, които обграждаха пътя като с жив плет. Сега тя вдигна лицето си и погледна в простора пред тях — към звездите, които изгряваха на синьото небе, докато вечерта се спускаше над земята.

Стария Даг продължи:

— Онова, което не ми дава мира в последно време, е, че се разпадна всичко... този покрив, под който живеех, тази увереност, която имах. Спокойното блаженство, което усещах по-рано, вече го няма. Виновна за това е думата на свещеника „откуп“. Мислих дълго върху нея; но тя постоянно се връщаше, все по-силна. Опивах се някога да си изградя мироглед — върху задълженията ни по пътя към смъртта. Съобразявах се колкото е възможно повече да живея според този мироглед, отнасях се към хората според него, към хората, които отиват срещу смъртта, и се опитвах, според възможностите си, да ги избавя от всекидневната грижа, за да имат време да помислят за този път. Накрая се оказах принуден да проумея, че всичко, което правех, всичко, което мислех, произтича единствено от желанието ми да се спася самият аз на брега отвъд смъртта. Правех всичко, само за да се сприятеля с Бог. И когато сам се изправям на съд пред себе си и посочвам грешките си, и това го правя, за да се оправдая. Всичко в мен става с намерението, че ще получа като отплата нещо много по-ценно.

Пари за откуп, мисли за откуп, дела за откуп, изобщо откуп за онова, което съм съгрешил; и виждаш ли, с откуп и други подобни неща човек не може да се яви пред Бог. Не мога да помисля нищо, не извършвам нито едно дело без неизказаната умисъл, че това ще бъде за мое собствено благо. Пуснал съм корени, не мога да бъда изтръгнат от земята...

Аделхайд редовно ходеше на църква, бе чувала преди толкова много проповеди и беше чела много от книгите на епископа, но тези думи, произнесени с този отчаян сериозен глас, така мъчителни, така безутешни, излезли от устата на най-силния човек, когото познаваше, това бе за нея като смърт. Думи, за които тя се сещаше, увяхваха, поговорки, които знаеше, изсъхваха, нищо не можеше да я утеши. Стария Даг бе обмислил сам всички възможности, преди да дойде до това прост, първичен извод. Познаваше го добре — от многото разговори върху различни проблеми.

Двамата минаха покрай една лятна кошара. Кравите лежаха на топло в мрака на кошарата и се наслаждаваха на лятното време, което си отиваше. Сега се чуваше само шумолене и свирене — есенни, вечерни звуци в мурите и тихо сумтене по-нататък, до вратата на кошарата. Аделхайд и Стария Даг прескочиха оградата на кошарата и се отдалечиха сред горския мрак надолу по стръмната пътека. От изкопа край пътя изскочи жаба, таралеж пробяга по камънака и изчезна — иначе всичко беше смълчано сред шума на гората.

Хълмовете вече бяха застлани от сняг, но слънцето ги бе стопило отново. Планинските върхове искряха бели в безкрайната далечина, но пред тях се издигаше, високо над сипеите, над покритите с брези склонове, над възвишенията с борове и гребените на гората Планината на мъртвите, със сняг върху черепа и снежни петна дълбоко в урвата, така че ясно можеше да се разбере защо се казваше така.

Слънцето, което огряваше от запад, стана червено и добави кървав блясък върху лицето на Планината на мъртвите, като в същото време потъваше в мрака.

Когато слънцето се скри, откъм високите планини нахлу с рев бурята. Сякаш отминаваше и заглъхваше, после пак събираше сили дълбоко в планината и се втурваше отново напред, тласък след тласък.

Отдръпна се още веднъж назад, сякаш си почиваше сред владенията на върховете, после изръмжа над високите плата, втурна се през планинските гори и отново млъкна. Ехтеше и свиреше зад Планината на мъртвите, облъхваше я в мощно течение, и след това се втурна навън, над горите и света — студена от есента.

Аделхайд и Стария Даг спряха на края на стръмния склон, откъдето се виждаше цялото имение и селището.

Проблясваща светлина идваше от извора, който показваше многозначително къде се намира правоъгълникът на двора в нощния мрак. На няколко места в селището и в Хамарбьо светеше уморена светлина, но горе, в небесната мрачина, започнаха да се забелязват звездите, все повече и повече; отвъд пък, в горите, бурята ехтеше все по-силно и по-силно.

Двамата стояха близо един до друг в тъмнината — две крехки човешки същества насред величествената песен на гората и под звездното небе. Изведнъж на Аделхайд й мина през ума, че има отговор за Стария Даг. Отговор в съзвучие с думите, които сам той й бе казал някога: вяра в Бога, упование и добра воля. Имаше и четвърта дума, която Стария Даг не можеше да открие сред мрачните си мисли, една дума, която свързваше другите три, като им придаваше живот и сила, за да гледа човек смъртта в очите; но откъде трябваше да вземе смелост, за да му я каже?

Тази дума никак не подходеше на неговата същност.

Досети се най-накрая как можеше да я изрази. Бе се върнала щастлива тогава от гората с Даг, щастлива пристъпваше и сега сред дълбокия мрак при последните им крачки надолу към имението — през гората.

След като хапнаха във всекидневната, се настаниха пред камината в залата и Стария Даг запали лулата си, за пръв път от много време насам, пушеше и гледеше унесено в жаравата.

Виждаше се, че се чувства доста облекчен, че бе успял да се довери на Аделхайд, но все пак мислите му не можеха да се откъснат от старата му рана и продължаваха да я чоплят, тъй като той отпускате все по-ниско и по-ниско главата си, като по някое време съвсем забрави лулата си.

Аделхайд стана и бавно се качи по стълбището в стаята си. Сега тя се чувстваше силна. Стария Даг я погледна крадешком, когато се върна. Носеше в ръцете си една дебела книга, с кръст и обковка. По лицето на Стария Даг се появи слаба руменина. Нима Аделхайд мислеше, че не се е опитвал да намери душевен покой в книгите, в Библията или на друго място?

Аделхайд се приближи към него толкова бавно и тържествено, че той се принуди да се пообърне и да я изгледа.

След като дойде съвсем близко до него, тя постави Библията в ръцете му.

— Тази Библия е на дядо ми — рече тя. — Той беше силен човек, като теб, и все пак и той е имал тежки борби. Ще намериш в нея някои бележки, а също и страници с негов почерк, така че ще можеш да прочетеш как е успял да намери спокойствие. А пък тук, на първата страница, той е написал нещо, за теб.

— За мен? — Стария Даг знаеше, че епископът е починал още преди раждането на Аделхайд и заради това хвърли към нея въпросителен поглед.

— Да, за теб... и за всички.

Аделхайд го остави сам след тези думи, отново се качи по стълбището и потъна в стаята си, уморена след този толкова мъчителен ден, но толкова щастлива, колкото не се бе чувствала от много време насам. Наведе се над децата си, които дишаха със здрав равномерен дъх в люлките си. Отвори стъклената врата, излезе на терасата и вдигна очи към небето, на което сега звездите блестяха толкова многобройни, че осветеното небе изглеждаше просто като едно було над тях. Скръсти ръце, стисна ги здраво и започна да се моли шепнешком — за Стария Даг, който беше долу в залата, за Младия Даг, който беше в гората, за децата си, които бяха в стаята, за цялото селище, и накрая за самата себе си.

Притиснал Библията към гърдите си, Стария Даг дълго остана така. В него сякаш се бе запалила една слаба светлинка от надежда, че в книгата на един епископ може да бъде открит отговор на въпроса му, че този отговор трябва да го има. След известно време стана и се насочи, с Библията под ръка, към спалнята си. Там той запали свещта, отвори Библията върху скрина и прочете онова, което беше написано

на първата страница и за което Аделхайд бе рекла, че е написано за него.

Разочарован, той се изправи и погледна пред себе си. После направи няколко крачки из стаята, с ръце зад гърба си, мина покрай прозореца и хвърли поглед навън. Там бе надвиснало прекрасно звездно небе. Старецът спря, погледна нагоре и после към притъмнялото селище. Там още светеше на няколко места — също и в Хамарбьо. След това той се загледа продължително в звездите — и започна бавно да се съблича.

Преди да си легне, когато вече беше до самото легло, той изведнъж отиде отново до скрина и прочете онова, което бе написано на първата страница на епископската Библия — и там бяха следните думи:

„МОЛИТВА

*Всички наши мисли и дела — те са свързани,
но сами не могат да ни проправят път към Бог,
от Него обаче е молитвата, божествен дар,
за да се стремим към него, облечени в благодат.
Той ни показва пътя през живота и смъртта
и като спазваме заповедите Му,
да се издигнем до звездите и небето
и всичко да се проясни.*

Молитвата е пътят на човека към Бог.“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.